

FULLMÄKTIGES I RIKSBANKEN
AVGIVNA FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE
FÖR ÅR 1971

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken avgiva härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1971.

Valutastyrelsens årsberättelse till fullmäktige återgives i bilaga 1.

Redogörelser för utvecklingen under år 1971 av Riksbankens Jubileumsfond och Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne återfinnes i bilagorna 2 respektive 3.

Stockholm den 20 januari 1972.

JOHN ERICSSON

ERIK WÄRNBERG

PER ÅSBRINK

TORSTEN BENGTON

BIRGER NILSSON

OLLE DAHLÉN

ALLAN HERNELIUS

/ Karin Åsbrink

INNEHÅLL

	Sid.
Kreditpolitiken	5
Kreditmarknaden	15
Utvecklingen hos olika låntagargrupper	18
Olika kreditinstitutioners utbud på kreditmarknaden	24
Ränteutvecklingen	30
Diskontot och penningmarknadsräntor	30
Kreditinstitutens in- och utlåningsräntor	32
Emissionsräntor för obligationer och förlagsbevis	35
Kurser och effektiva räntor på statsobligationer	36
Kurser och effektiv avkastning på aktier	36
Ränteanalys per september 1971	37
Betalningsbalansen	40
Bytesbalansen	43
Kapitaltransaktioner	48
Kapitalbalansen	52
Tilldelade SDR	52
Restposten	52
Bankernas utlandsställning	52
Valutamarknaden	54
Internationellt finansiellt samarbete	58
Riksbankens bokslut	61
Utgående balansräkning	62
Vinst- och förlusträkning	64
Inom linjen förda tillgångar och skulder	66
Utlåning från vissa lånefonder	67
Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder	70
Bilagor	
1 Valutastyrelsens berättelse	78
2. Riksbankens Jubileumsfond	89
3. Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	91

Kreditpolitiken

Högonkonjunkturen under 1969 och 1970 följdes under 1971 av en markant avmattning i den inhemska efterfrågan. Tillväxten i den privata konsumtionen upphörde praktiskt taget helt och de fasta investeringarna sjönk något. Samtidigt skedde en omsvängning i den lagercykel, som till stor del burit upp tillväxten under 1970. Även efterfrågan från utlandet försvagades och exportvolymen visade en avtagande tillväxttakt. Avmattningen i efterfrågan och icke minst den starkt avtagande lageruppbbyggnaden medförde att importvolymen sjönk väsentligt. Utvecklingen av import och export innebar ett kraftigt omslag i handelsbalansen från ett betydande underskott under 1970 till ett beloppsmässigt avsevärt större överskott under 1971. Även bytesbalansen visade ett överskott sistnämnda år.

Några indikationer på den styrka med vilken konjunkturförsvagningen kom att äga rum förelåg emellertid inte vid ingången av 1971. Utmärkande för nedgången var, liksom för konjunkturuppgången i början på 1969, den hastighet och intensitet med vilken scenförändringen skedde. Större delen av 1970 karakteriserades av en tämligen utpräglad högonkonjunktur och de uppgörelser som riksbanken under vårmånaderna det året träffade med kreditinstituten angående deras kreditgivning m. m. för resten av året var grundade härpå. Då förhandlingarna på nytt togs upp med affärsbankerna i slutet av året för att dra upp riktlinjerna för kreditpolitiken under 1971 var dock tendenser till en mer dämpad efterfrågeutveckling skönjbara samtidigt som den ekonomiska politiken skärpts genom höjning av arbetsgivaravgiften och vissa indirekta skatter och införande av prisstopp. Den lugnare efterfrågeutvecklingen tog sig bl. a. uttryck i att den starka försämringen i handelsbalansen upphörde i mitten av 1970 och under senare delen av året sjönk underskottet väsentligt. Förutsättningarna för en fortsatt förbättring av handelsbalansen föreföll gynnsamma men storleken härav var svår att bilda sig en uppfattning om och betalningsbalanssituationen föranledde ännu en viss försiktighet. Valutareserven var fortfarande förhållandevis liten. Man kunde bl. a. befara att det kapitalinflöde, som avspeglades i en stor restpost i betalningsbalansen, snabbt skulle reduceras vid en allmän lättnad i kreditpolitiken. Enligt riksbankens mening var det dock möjligt att tillåta en ökning i utlåningen för att skapa finansiella förutsättningar för en ökning av industrins investeringar. Som det väsentligaste inslaget i den överenskommelse, avseende första halvåret, som träffades i början av januari 1971 mellan riksbanken och de affärsbanker, som är medlemmar i bankföreningen, ingick därför slopande av utlåningstaket för den s. k. övriga utlåningen, d. v. s. andra lån än bostadsbyggnadskrediter. Den ökade friheten i bankernas utlåningspolitik skulle

utnyttjas för att finansiera industrins investeringsverksamhet, medan kreditgivningen för övriga sektorer och ändamål även i fortsättningen skulle vara restriktiv. Det sistnämnda gällde i särskilt hög grad för olika former av konsumtionskrediter. För att ge konkretion åt den angivna inriktningen av krediternas fördelning skulle bankerna inrätta en särskild kredittyp, industriinvesteringskredit.

Slopandet av utlåningstaket gav snabbt utslag i en kraftig kreditexpansion. Utestående »övrig» utlåning ökade under första kvartalet med 955 mkr. Det var visserligen inte mer än samma kvartal 1970 men ökningen då var till stor del en reflex av den påtagliga nedskärning av kreditgivningen som skett i december 1969 för att uppfylla det för slutet av året fastställda lånetaket. För andra kvartalet blev skillnaden mellan åren drastisk. Under detta kvartal steg utestående »övrig» utlåning med 1 222 mkr 1971, att jämföra med en nedgång med 745 mkr 1970.

Uppgåelsen innebar vidare att bankerna successivt skulle reducera sin medverkan i kreditförmedlingen utanför banksystemet. Den förutsatte också att en tillfredsställande överenskommelse nåddes mellan inrikesdepartementet och bankerna angående bostadsbyggnadskreditgivningen. En ny sådan överenskommelse träffades också i början på februari 1971.

Gällande likviditets- och kassakvoter skulle bibehållas oförändrade. Likviditetskvoten utgjorde sålunda även i fortsättningen 30 % för de fem större affärsbankerna samt för Sparbankernas Bank och Jordbrukets Bank och 24 % för övriga affärsbanker, medan kassakvoten var fastställd till en procent. Redan vid slutet av 1970 var emellertid likviditetsläget hos bankerna sådant att dessa villkor knappast innebar någon restriktion på deras utlåning.

Reglerna för bankernas upplåning i riksbanken förenklades och uppmjukades med verkan från den 15 januari 1971. Den tidigare tillämpade höjningen av upplåningsräntan med en procentenhet efter fem dagars skuldsättning upphävdes. Enligt de bestämmelser som ingick i överenskommelsen, skulle bank till en räntesats lika med diskontot få låna ett belopp, som finge uppgå till högst tre fjärdedelar av eget kapital, en gräns som emellertid kunde höjas under ur likviditetssynpunkt starkt påfrestande perioder. Över den angivna gränsen skulle en bank få låna till straffräntesatsen, som sattes lika med diskontot plus två procentenheter. I jämförelse med tidigare gällande regler innebar detta den förändringen att villkoren gjordes oberoende av likviditets- och kassakvoternas uppfyllande och att straffräntegränserna höjdes samtidigt som räntesatserna sänktes. Upplåningsräntan kom därmed att vid då rådande diskonto ligga på 7 och 9 % i stället för som tidigare i praktiken 8 och 10 %. Bestämmelserna för upplåning i riksbanken utgick från riksbankens allmänna bedömning av den ekonomiska utvecklingen och läget på kreditmarknaden framöver, men riksbanken underströk sam-

tidigt att de icke innebar någon utfästelse utan kunde ändras med omedelbar verkan.

Liksom vid föregående uppgörelse träffades överenskommelse om att bankerna skulle gottgöras ränta för medel inestående på checkräkning i riksbanken. Ränta till en räntesats lika med diskontot skulle utgå för första halvåret på sådan behållning motsvarande kassakvot förutsatt att kassa- och likviditetskvot uppfylldes och riktlinjerna beträffande bankernas utlåningsinriktning följdes.

För postbanken, sparbankerna och försäkringsbolagen gällde tills vidare oförändrat att de skulle uppfylla överenskomna placeringskvoter om 66⅔ %, varvid försäkringsbolagen liksom tidigare kunde välja mellan nämnda kvottal och en minimikvot på 70 % på medel avseende livförsäkringsrörelsen och 60 % avseende sakförsäkringsrörelsen. Även den gemensamma överenskommelsen med centralkassorna och Jordbrukets Bank, innebärande att dessa skulle avsätta en tredjedel av sin inlåningsökning från allmänheten i likvida medel, förlängdes. För allmänna pensionsfonden lättades kraven på placering i prioriterade tillgångar något jämfört med vad som gällt 1970. Fonden skulle tills vidare placera minst två tredjedelar av ökningen i sina totala placeringar, återlånen undantagna, i prioriterade tillgångar.

Dämpningen av konjunkturen förstärktes under de första månaderna av 1971 och övergick i en mer påtaglig avmattning. Samtidigt blev betalningsbalanssituationen gynnsammare. Handelsbalansen fortsatte att förbättras och räntorna i utlandet och på den internationella marknaden sjönk. I det läget lättade riksbanken ytterligare på kreditpolitiken genom att sänka diskontot i två etapper med en halv procentenhet åt gången, till 6½ % fr. o. m. den 19 mars och till 6 % fr. o. m. den 23 april. Dessa sänkningar hade föregåtts av successiva nedjusteringar av skattkammarväxelräntan. Vid den påföljande anpassningen av räntenivån sänktes bankinstitutens inlåningsräntor likaledes med en halv procentenhet vardera gången med det enda undantaget att räntesatsen på banklönekonto nedjusterades med tre fjärdedels procentenhet i samband med den första diskontosänkningen. Beträffande utlåningsräntorna anmodade fullmäktige bankerna att, utöver räntesänkningar motsvarande diskontots förändringar, påbörja avvecklingen av de räntehöjningar som, utan att diskontot ändrats, hade företagits under sommaren 1970. Åtgärden syftade till att åstadkomma en successiv återgång till det förhållande mellan utlåningsräntor och diskonto, som rått under praktiskt taget hela 60-talet. De bundna räntesatserna på obligationslån och andra långa lån bibehölls oförändrade vid båda diskontosänkningarna. I en överenskommelse med försäkringsbolagen i april mildrades placeringskvotskraven för sakförsäkringsrörelsen från 60 till 50 %.

Riksbanken medgav vissa lättnader i villkoren för sin utlåning till bankerna under de kassamässigt speciellt påfrestande perioderna i en-

lighet med vad som angivits i överenskommelsen med affärsbankerna. Bankerna kunde således under perioden 18—31 mars låna ett belopp motsvarande hela det egna kapitalet till en räntesats lika med diskontot. Under perioden 17 maj—12 juli höjdes gränsen ånyo och fastställdes till en och en halv gång det egna kapitalet. Bl. a. dessa åtgärder medförde att affärsbankerna inte någon gång under 1971 behövde betala straffränta.

Det relativa lugn på valutamarknaderna, som rått sedan devalveringen av den franska francen och revalveringen av den tyska marken 1969 förbyttes under vårmånaderna i en alltmer påtaglig oro. Härtill bidrog bl a den kraftiga försämringen av den amerikanska betalningsbalansen. Den expansiva penningpolitiken i Förenta Staterna i förening med ett förhållandevis stramt läge framför allt i Västtyskland medförde en omsvängning i ränterelationerna och ett omfattande dollarutflöde. Dollarns ställning på valutamarknaden hade försämrats kraftigt redan vid början av året. En stor del av dollarutflödet kanaliserades till Västtyskland bl. a. genom tyska företags upplåning på eurodollarmarknaden. Denna situation gav upphov till valutaoro med rykten om och uttalanden för en revalvering av den västtyska marken. Inför den bestämda och under de första dagarna i maj accentuerade pressen med stora uppköp av dollar beslöt de västtyska myndigheterna den 5 maj att temporärt stänga landets valutabörs. Beslutet följdes omedelbart av samma åtgärder i flera länder. Då marknaderna på nytt öppnades den 10 maj hade schweizerfrancen och den österrikiska schillingen revalverats med 7,07 % respektive 5,05 %, medan de västtyska och holländska regeringarna hade beslutat införa flytande växelkurser på sina länders valutor. Dessa händelser på den internationella valutamarknaden ägde rum utan att, såsom skett vid tidigare valutakriser, beröra den svenska kronan och resultera i ett valutaoutflöde från Sverige. Valutainflödet fortsatte i stället i samma takt som tidigare under året. Från årets ingång till slutet av april hade riksbankens och övriga bankers utlandsställning förbättrats med 850 mkr, inräknat årets tilldelning av särskilda dragningsrätter till ett belopp av 180 mkr, och under maj förbättrades ställningen med ytterligare 200 mkr.

De internationella betalningsproblemen kom på nytt i centrum då president Nixon den 15 augusti proklamerade ett omfattande program för att komma till rätta med underskotten i den amerikanska betalningsbalansen och de starka inflationstendenserna. Åtgärderna innefattade bl. a. ett upphävande av dollarns konvertibilitet i guld och andra reservtillgångar och ett införande av en tioprocentig importavgift. I anledning av den amerikanska presidentens tillkännagivande om valutapolitiska åtgärder inställde riksbanken i likhet med flertalet övriga länders centralbanker valutahandeln tills vidare. Den återupptogs i Sverige liksom i de flesta andra länder den 23 augusti under villkor som innebar

en ökad flexibilitet i kurssättningen gentemot dollarn. Parivärdet för den svenska kronan bibehölls oförändrat och riksbanken skulle gentemot valutabankerna tillämpa tidigare gällande marginalsälkurs mot dollarn, d. v. s. 5,2125 kr, men däremot skulle tills vidare icke anges någon marginalköpkurs, vilket innebar att riksbanken icke fixerade en lägsta kurs för dollarn. Den nya valutasituationen hade inga omedelbara återverkningar på den svenska betalningsbalansen och den svenska valutareservens utveckling. Dollarkursen för den svenska kronan höll sig tämligen väl i linje med dollarkursen för övriga valutor, om man bortser från de valutor för vilka fanns bestämda förväntningar om en mer betydande revalvering.

De förhandlingar, som fördes inom tiogruppen med anledning av det temporära upphävandet av dollarns konvertibilitet, resulterade vid gruppens möte i Washington den 17—18 december i en överenskommelse innefattande i huvudsak nya valutakursrelationer, en vidgning av den hittills tillåtna marginalen för dollarkursens svängningar till $2\frac{1}{4}$ % över eller under den nya riktkursen samt Förenta Staternas omedelbara avskaffande av den tioprocentiga extratullen. Enligt överenskommelsen skulle dollarn devalveras med 7,9 % genom att guldpriset höjdes från 35 till 38 dollar per uns. Bland övriga länder revalverade Japan sin valuta med 7,7 % i förhållande till guld, Västtyskland med 4,6 % samt Belgien och Nederländerna med 2,8 %, medan Italien och Sverige devalverade med 1 %. Frankrike och Storbritannien bibehöll paritetsvärdena på sina valutor oförändrade i förhållande till guld. Bankofullmäktige beslöt den 20 december att fastställa kronans internationella värde i enlighet med innehållet i den träffade överenskommelsen. Det nya förhållandet mellan kronor och dollar motsvarade därvid en kurs av 4,8129 kr per dollar, vilken fastlades att tills vidare gälla i stället för den tidigare paritetskursen 5,17321 kr. Den danska och den norska kronan devalverades i förhållande till guld med samma procenttal som den svenska, medan den finska marken provisoriskt skrevs upp med 2,4 % gentemot dollarn, vilket skulle innebära en devalvering med 5,6 % i förhållande till guld.

Den för första halvåret gällande överenskommelsen med affärsbankerna förlängdes vid halvårsskiftet att gälla tills vidare. En modifikation gjordes dock beträffande räntegottgörelse på en banks checkräkning i riksbanken. Till de tidigare kraven på att kassa- och likviditetskvoter skulle uppfyllas för att räntegottgörelse skulle erhållas, lades den ytterligare förutsättningen att banken gjort enligt riksbankens bedömning godtagbara ansträngningar att efterkomma uppmaningen att sänka utlåningsräntorna i förhållande till diskontot.

I brev till affärsbankerna — bankföreningens medlemmar — i slutet av augusti återkom riksbanken på nytt till denna fråga och preciserade kraven för ett återtagande av den ränteglidning som ägt rum under

1970. Enligt vad riksbanken då erfarit syntes flertalet banker företagit nedjusteringar av utlåningsräntorna som gick utöver de senaste diskontosänkningarna. Det allmänna intrycket var emellertid att dessa sänkningar i flera fall varit synnerligen begränsade i förhållande till för 1970 redovisade höjningar. Som ett minimikrav formulerades nu att den övervägande delen av ränteglidningen skulle ha eliminerats vid utgången av september 1971. Ett speciellt undantag gjordes dock för de i maj 1970 mellan riksbanken och bankerna överenskomna höjningarna av avgifter och räntesatser för vissa krediter i räkning. Från ingången av 1972 borde emellertid dessa höjningar ha eliminerats. En preliminär genomgång av den ränteanalys, som sedan genomfördes för den 30 september utestående krediter, tydde på att de gjorda nedjusteringarna utöver diskontots förändringar genomsnittligt varit ytterst obetydliga och att flertalet affärsbanker till och med hade sänkt sina räntor i mindre utsträckning än diskontot.

Valutaöron och en omsvängning mot högre räntor i utlandet bidrog till att inte några allmänt annonserade penningpolitiska åtgärder vidtogs under sommaren. Lättnaden för näringslivets finansiering på kreditmarknaden var ändå markant. Inte minst tillgången på långfristig kredit ökade kraftigt. Beloppet emitterade industriobligationslån uppgick till 835 mkr under årets första åtta månader jämfört med 450 mkr under motsvarande period 1970. Vidare nästan fördubblades den långfristiga utlåningen till näringslivet från försäkringsbolagen samt Investeringsbanken, Industrikredit och andra mellanhandsinstitut under första halvåret 1971 jämfört med första halvåret 1970 — från ca 650 till ca 1 150 mkr. Även affärsbankernas s. k. övriga utlåning ökade kraftigt efter utlåningstakets slopande. Fram t. o. m. augusti hade denna kreditgivning stigit med drygt 2 400 mkr d. v. s. praktiskt taget samma tillväxt som under 1969, då ökningen var den största som någonsin förekommit.

Finanspolitiken hade under vår- och sommarmånaderna lagts om i klart expansiv riktning. Då förutsättningarna bl. a. med hänsyn till ränteläget i utlandet på nytt förbättrades, fullföljdes den lättare kreditpolitiken genom ytterligare två sänkningar av riksbankens diskonto. Den 9 september resp. den 11 november företogs diskontosänkningar, vardera gången med en halv procentenhet och med verkan fr. o. m. påföljande dag. Bankinstitutens inlåningsräntor justerades omedelbart ned med samma procentenhet. Emissionsräntorna och andra bundna räntor på långfristiga lån anpassades däremot nedåt endast vid den första av de båda diskontoändringarna och då med endast en fjärdedels procentenhet. Riksbanken underströk vid diskontosänkningen i november att en bibehållen räntenivå på långa, bundna lån låg i linje med intresset att vidga utrymmet för näringslivets obligationsemissioner. Det emitterade beloppet för industriobligationer kom för året att uppgå till 1 760 mkr att jämföra med drygt 700 mkr för vardera av åren 1969 och

1970 och knappt 1 500 mkr 1967 — det år för vilket tidigare det högsta beloppet redovisats. Utrymme för den stegrade emissionsverksamheten skapades genom att allmänna pensionsfonden ökade sina förplaceringar och tilläts öka de oprioriterade placeringarna utöver tidigare riktmärken.

Efter diskontoändringen i september anpassades riktlinjerna för affärsbankernas utlåning även formellt till det lättare kreditmarknadsläge som de facto redan inträtt. Sålunda borttogs kravet på restriktivitet även för andra krediter än sådana avsedda att finansiera industrins investeringsverksamhet.

Under slutet av 1971 förde riksbanken överläggningar med sparbankerna, postbanken och centralkassorna för jordbrukskredit om en omläggning — i linje med den samordning av lagstiftningen som skett för bankinstituten — från placeringskvoter till likviditetskvoter av samma slag som gäller för affärsbanker. Med hänsyn till de betydande olikheter i utlåningsstrukturen som förelåg, främst inom sparbankssektorn, stod det klart att krav inte kunde ställas på att alla banker omedelbart skulle uppfylla vissa minimikvoter, om dessa inte sattes på en ur kreditpolitisk synpunkt oacceptabelt låg nivå. I de överenskommelser, som överläggningarna resulterade i, löstes denna fråga genom övergångsbestämmelser för de sparbanker, som ännu icke nått upp till de avtalade genomsnittskvoterna. Överenskommelserna innebar följande. Fr. o. m. ingången av 1972 skall sparbanker uppfylla en likviditetskvot på 20 % och postbanken en kvot på 27 %. För de sparbanker, vars kvot understeg nämnda procenttal, skall dock gälla att de, tills detta tal nåtts, skall uppfylla en marginell kvot på 25 %. Centralkassorna betraktas som en enhet, medan reglerna i övrigt överensstämmer med de för sparbanker gällande.

Slutligen har vissa smärre förändringar införts för bostadsinstitutens och försäkringsbolagens placeringar att gälla fr. o. m. ingången av 1972. Bostadsinstitutet medges därvid att i de 90 % av utlåningen som skall avse prioriterade lån inräkna lån till all byggnadsverksamhet med statliga bostadslån. Det innebär att bl. a. statsbelånad ny- och ombyggnad av s. k. lokalhus i fortsättningen får räknas som prioriterad placering. Motsvarande lättnad har medgivits försäkringsbolagen vid beräkning av de prioriterade tillgångarna i deras placeringskvot.

Konjunkturen, såsom den avspeglas i utvecklingen på arbetsmarknaden, visade en fortsatt försämring ända fram till de sista månaderna av året då en viss stabilisering av läget syntes inträda. Bruttonationalprodukten, som det samlande uttrycket för den ekonomiska utvecklingen, låg kvar på praktiskt taget samma nivå 1971 som året före. Industriproduktionens tillväxt hade bromsats upp under 1970 för att förbytas i stagnation under första kvartalet 1971 och sedan i nedgång. Den totala inhemska efterfrågan sjönk något under 1971. Endast för den offentliga konsumtionen kunde registreras en viss uppgång medan den privata

konsumtionen stagnerade och investeringarna sjönk. Stagnationen i den privata konsumtionen innebar ett brott i den tidigare trenden mot en allt lägre sparkvot för hushållssektorn. Nedgången i de fasta investeringarna hänförde sig framförallt till sjunkande bostadsbyggande och kommunala investeringar medan industriinvesteringarna fortsatte att växa. Öknings-takten i de senare beräknas ha uppgått till 5 % 1971, d. v. s. densamma som 1970 men något lägre än 1969. Lagerinvesteringarna minskade väsentligt efter den kraftiga uppbyggnaden av lagren under 1970. Denna omsvängning i förening med det ändrade kreditmarknadsläget medförde att finansieringssituationen lättade för industrin, som på nytt började bygga upp sin likviditet.

Även om den utländska efterfrågan mattades väsentligt efterhand, fortsatte ändå varuexporten att stiga. Volymmässigt beräknas den ha ökat med ca 5 % 1971. Samtidigt sjönk varuimporten som en följd av den allmänna efterfrågeavmattningen och kanske särskilt som ett resultat av omslaget i lagerutvecklingen. Nedgången beräknas till ca 5 % i fasta priser. Även prisstegringstakten för utrikeshandeln avtog 1971 jämfört med 1970. Terms of trade blev oförändrad vid en prisstegring på ungefär 5 % mot 8 à 9 % 1970. Varuexporten steg härigenom i värde med ungefär 9 % mot 19 % 1970 medan varuimporten var i stort sett oförändrad efter att också ha ökat med 19 % året före.

Skiftningen i utrikeshandeln innebar att de tre senaste årens underskott i handelsbalansen om vardera ca 1 100 mkr förbyttes i ett överskott som kan beräknas ha uppgått till ca 2 000 mkr. Dessa årstal anger emellertid icke omsvängningens hela omfattning. Förbättringen av handelsbalansen har i själva verket skett successivt ända sedan halvårsskiftet 1970. Det hittills största underskottet, drygt 2 300 mkr, registrerades sålunda för tolv månadersperioden t. o. m. maj 1970.

Omsvängningen i bytesbalansen var något mindre accentuerad än i handelsbalansen; ett underskott på 1 570 mkr 1970 förbyttes i ett överskott på ca 750 mkr 1971. Förbättringen av bytesbalansen motvägdes till en del av en förändring i kapitalbalansen från ett inflöde med ca 1 150 mkr 1970 till ungefär balans, avspeglade i första hand en ändring i utvecklingen av de registrerade handelskrediterna. Restposten i betalningsbalansen, som bl. a. innehåller övriga handelskrediter, bär däremot knappast spår av ett liknande omslag, som kunde vara uttryck för det lättare inhemska kreditmarknadsläget. Det relativt stora kapitalinflöde, som den representerade 1970, synes inte ha sjunkit nämnvärt under 1971. Totalt har transaktionerna med utlandet resulterat i en fortsatt förbättring av landets valutatillgångar. Bankernas utlandsställning ökade sålunda med 1 402 mkr till 6 300 mkr medan ökningen 1970 uppgick till 618 mkr.

Den allmänna avmattningen av efterfrågan och avsaktningen av den internationella prisstegringstakten verkade dämpande på den inhemska

prinsnivån. I samma riktning verkade också det allmänna prisstopp som införts i oktober 1970, och sedan med vissa ändringar förlängdes att gälla hela 1971. Å andra sidan innebar löneuppgörelsen på arbetsmarknaden ett visst ökat kostnadstryck. De prisåterhållande faktorerna medförde dock en dämpning i prisstegringstakten. Konsumentprisindex beräknas visserligen ha stigit med knappt 7 % under 1971 d. v. s. nästan samma takt som föregående år. Frånräknas verkningarna av höjningarna av den indirekta skatten, som för 1971 innefattar ökningen av mervärdeskatten vid årsskiftet 1970/71, uppgick emellertid prisstegringen till $3\frac{1}{2}$ % 1971 mot $5\frac{1}{2}$ % 1970.

Det under första halvåret återkommande inkomstöverskottet på statsbudgeten ökade under 1971 jämfört med 1970 och verkade sålunda åtstramande på affärsbankernas kassalikviditet. Statsskuldspolitiken dämpade dock effekterna härav. Därtill kom att valutainströmningen under första halvåret 1971 bidrog till att begränsa bankernas säsongmässiga ökning av upplåningen i riksbanken. Den blev också lägre än året före. Under andra halvåret 1971 blev statsbudgetens utgiftsöverskott något större än hösthalvåret 1970. För att i någon mån motverka den kraftiga likviditetsförstärkningen under hösten och hålla bankernas likviditet under viss kontroll fördes en stramare statsskuldspolitik med mer omfattande emissioner av långfristiga obligationslån och emission av även ett kortfristigt lån. Riksgäldskontorets och riksbankens operationer i långfristiga statspapper innebar netto en upplåning på marknaden uppgående till ca 2 600 mkr 1971 mot ungefär 1 800 mkr 1970. Åtstramningen av statsskuldspolitiken hindrade emellertid icke att bankerna mot slutet av året var helt fria från upplåning i riksbanken. Det lättare läget på penningmarknaden jämfört med 1970 avspeglas i affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken. Under hela 1971 låg deras nettoskuldssättning på en väsentligt lägre nivå än under motsvarande tidpunkter året före och under det senare skedet av året var bankernas upplåning till och med lägre än deras tillgodohavande på checkräkning i riksbanken.

Tillväxten i affärsbankernas likviditet i vid mening innefattande bl. a. stats- och bostadsobligationer fortsatte att öka under 1971 och medförde att likviditetskvoterna permanent låg högre under 1971 än under motsvarande tidpunkter 1970. Den efterhand kraftigt tilltagande inlåningen innebar dock att skillnaderna blev något mindre accentuerade under senare delen av året. Bankerna hade inga svårigheter under 1971 att uppfylla de föreskrivna minimikvoterna.

Det lättare kreditmarknadsläge, som följt av den expansiva kreditpolitiken, kan avläsas i den påtagliga uppgång som skedde i kreditgivningen på den organiserade marknaden. Det totala kreditflödet på denna marknad ökade med ungefär 5 000 mkr till ca 21 000 mkr trots att statens upplåning sjönk med 572 mkr till 2 636 mkr. Den helt dominerande

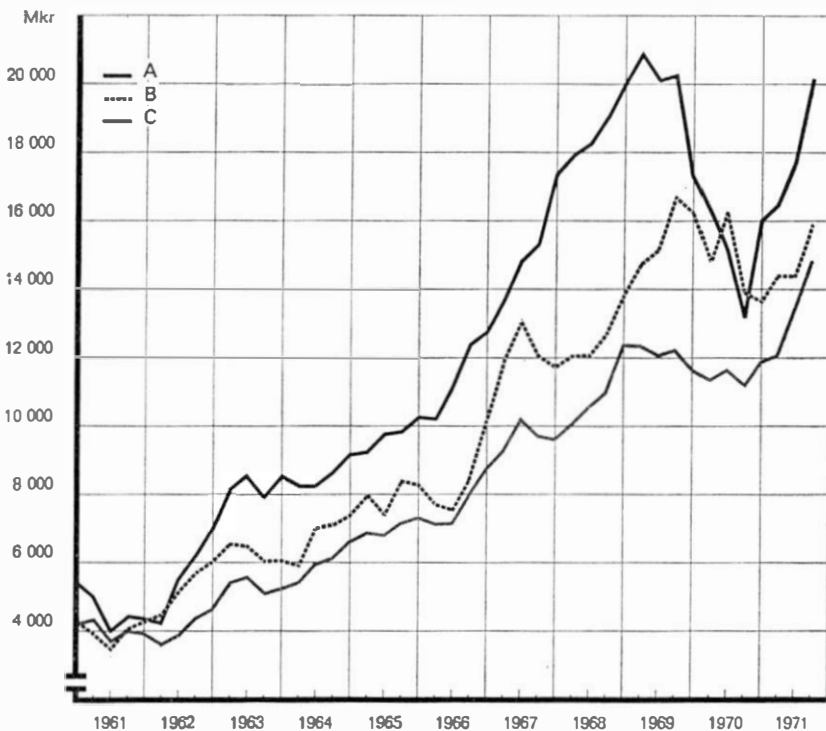
delen av tillväxten hänförde sig till näringslivets upplåning som mer än fördubblades och kom att uppgå till ca 9 000 mkr men även kommunernas upplåning liksom kreditflödet till bostadssektorn ökade. Obligations- och förlagslåneemissionerna steg kraftigt. Ökningen var betydande vad gäller näringslivets emissioner. Även statens långfristiga upplåning ökade trots minskat budgetunderskott. Totalt emitterades under 1971 obligations- och förlagslån till ett större belopp än något tidigare år.

Kreditmarknaden

Den under 1971 förda expansiva kreditpolitiken med sänkning av räntenivån och ökning av bankernas likviditet följdes av en mycket omfattande kreditförmedling på den organiserade marknaden och ökning av likviditeten hos olika låntagargrupper. Kreditgivningen under året beräknas ha uppgått till ca 21 000 mkr och blivit större än något tidigare år (tabell I och diagram A). Näringslivets upplåning blev mer än dubbelt så stor som under 1970. Kommunernas upplåning, som under ett flertal år minskat, ökade på nytt. Även bostadskreditgivningen blev mer omfattande än året före, trots minskning av igångsättningarna av byggen under första hälften av året. Statens upplåning blev däremot mindre 1971 än 1970. Statsutgifterna växte visserligen i snabb takt under andra halvåret, men under första halvåret hade inkomsterna varit osedvanligt stora.

Diagram A. Kreditmarknaden och kapitalmarknaden

Total respektive långfristig kreditgivning på den organiserade marknaden 12-månadersuppgifter. Nettobelopp

A = Kreditmarknaden totalt
 B = Kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt
 C = Kapitalmarknaden institutionellt avgränsad

Tabell 1. Kreditmarknaden
Nettobelopp

Mkr

Långivare	I. Äntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	
1969					
Riksbanken	1 507	— 1	— 9	— 16	1 481
Affärsbanker	1 527	220	1 177	656	3 580
Andra banker	— 9	353	2 562	676	3 582
Enskilda försäkringsinrättningar	— 282	154	1 344	634	1 850
Offentliga försäkringsinrättningar	591	603	2 809	1 608	5 611
Allmänheten	462	— 12	1	687	1 138
Totalt	3 796	1 317	7 884	4 245	17 242
1970					
Riksbanken	1 601	2	30	— 3	1 630
Affärsbanker	— 842	301	1 989	— 140	1 308
Andra banker	1 090	224	1 639	1 010	3 963
Enskilda försäkringsinrättningar	374	62	747	709	1 892
Offentliga försäkringsinrättningar	761	687	3 274	2 035	6 757
Allmänheten	224	7	14	235	480
Totalt	3 208	1 283	7 693	3 846	16 030
1971 (prel.)					
Riksbanken	1 524	0	— 30	30	1 524
Affärsbanker	1 360	305	596	2 975	5 236
Andra banker	— 661	345	1 738	1 165	2 587
Enskilda försäkringsinrättningar	30	140	1 306	854	2 330
Offentliga försäkringsinrättningar	959	810	4 137	3 285	9 191
Allmänheten	— 576	41	376	606	447
Totalt	2 636	1 641	8 123	8 915	21 315

Anm. till tabell 1 samt diagrammen A—E.

Den organiserade kreditmarknaden har avgränsats till att omfatta riksbanken, affärsbanker, andra banker (sparbanker, postbanken och jordbrukskasseorganisationen), enskilda försäkringsinrättningar (enskilda riks-försäkringsbolag och Sveriges Kommunalanställdas Pensionskassa) och offentliga försäkringsinrättningar (allmänna pensionsfonden och riks-försäkringsverket) samt allmänhetens placeringar i aktier, förlagsbevis och obligationer och dessutom andra statspapper än obligationer.

Tabellen och diagrammen avser att belysa vissa låntagargrupperns upplåning på den organiserade kreditmarknaden. Grupperna utgörs av staten, kommunerna och den privata reala sektorn. För den sistnämnda har bostadskrediterna redovisats för sig och resten hänförs till »Näringsliv». Tabellen innehåller inte uppgifter om kreditgivningen mellan kreditinstituten eller kreditgivningen gentemot utlandet. Upplåning och utlåning avser kreditflöden och har räknats netto, d v s utbetalade belopp minus återbetalade.

Kapitalmarknaden, avgränsad efter finansobjekt, innefattar långfristiga obligationer, förlagsbevis och aktier, oavsett placering, samt kapitalmarknadsinstitutens (sparbankernas, postbankens, jordbrukskassornas och de privata och offentliga försäkringsinrättningarnas) reverslånggivning och placeringar i andra långfristiga statspapper än obligationer.

Kapitalmarknaden, institutionellt avgränsad, innefattar endast kapitalmarknadsinstitutens och allmänhetens placeringar i långfristiga obligationer, förlagsbevis och aktier samt kapitalmarknadsinstitutens reverslånggivning och placeringar i andra långfristiga statspapper än obligationer.

Tabell 2. Inlåningen hos bankerna

Mkr

Förändring i inestående	belopp	Affärs- banker	Spar- banker	Postspar- banken	Post- girot	Central- kassor	Totalt
1969 1 kv.		1 095	1 722	487	– 541	140	2 903
2 kv.		– 937	– 339	– 13	312	57	– 920
3 kv.		498	314	27	– 215	120	744
4 kv.		– 48	– 459	– 26	804	213	484
Hela året		608	1 238	475	360	530	3 211
1970 1 kv.		1 379	1 906	579	– 803	63	3 124
2 kv.		–1 915	– 553	45	694	42	–1 687
3 kv.		387	278	43	– 846	99	– 39
4 kv.		2 197	– 472	– 25	1 978	346	4 024
Hela året		2 048	1 159	643	1 023	550	5 423
1971 1 kv.		2 146	2 616	890	–1 841	160	3 971
2 kv.		–1 378	– 298	111	910	39	– 616
3 kv.		1 617	721	367	– 578	219	2 346
4 kv.		2 010	37	49	784	334 ¹	3 214
Hela året		4 395	3 076	1 417	– 725	752 ¹	8 915
Ställning 31/12 1971		47 493	33 731	10 408	5 063	5 500 ¹	102 195

¹ Preliminära siffror.

Det lättare läget på den organiserade kreditmarknaden återverkade även på kreditförmedlingen utanför denna marknad. Denna kreditgivning till såväl företag som kommuner minskade successivt efter att ha växt mycket kraftigt under den tidigare åtstramningen. Företagens upplåning utomlands synes även i viss mån ha avtagit under påverkan av de förbättrade upplåningsmöjligheterna på den inhemska marknaden.

Kreditexpansionen initierades genom lättnader för affärsbankerna i fråga om likviditet, upplåningsvillkor och utlåningsmöjligheter. Genom en kraftig tillväxt av inlåningen i andra bankinstitut ökades också dessas utlåningskapacitet. Därtill kom att såväl det enskilda som det offentliga försäkringssparandet växte och därmed försäkringsinrättningarnas kreditgivning. Allmänna pensionsfondens placeringar ökade mer än dess kapitaltillväxt till följd av en omfattande upplåning i bankerna.

Kreditexpansionen inriktades främst på näringslivet. Inom denna sektor skedde en betydande förbättring av likviditeten. Även kommunernas likviditetsutveckling återspeglade ett förbättrat finansieringsläge. Hushållens starkt ökande sparkvot kom till uttryck i ökad inlåning i bankerna (tabell 2). Allmänhetens reala likviditet, mätt som kvoten mellan banktillgodohavanden, sedlar och mynt å ena sidan och bruttonationalprodukten till löpande priser å den andra, ökade. Den hade ökat förhållandevis mycket under fjärde kvartalet 1970 men påverkades sedan negativt av mervärdeskattens höjning vid ingången av 1971. Därefter

följde på nytt en ökning. Den reala likviditeten låg för året som helhet genomsnittligt ett par procent högre 1971 än 1970.

Utvecklingen hos olika låntagargrupper

Statens budget, som från våren 1966 till våren 1969 svängt från ett inkomstöverskott på några hundra miljoner kronor till ett utgiftsöverskott på ca 4 miljarder kronor, räknat på 12-månadersbasis, bibehöll ett utgiftsöverskott på 3 à 4 miljarder kronor till i början av 1970. Under loppet av 1970 minskade sedan utgiftsöverskottet men steg därefter på nytt under loppet av 1971. Såsom framgår av nedanstående tablå var statens inkomstöverskott större under första hälften av 1971 än under motsvarande tid 1970, och utgiftsöverskottet för budgetåret 1970/71 blev mindre än för det föregående budgetåret. Under andra halvåret 1971 växte utgiftsöverskottet och blev för denna tid ett par hundra miljoner kronor större än för andra halvåret 1970.

	Inkomstöverskott under första halvåret, mkr	Utgiftsöverskott under andra halvåret, mkr
1969	2 162	5 958
1970	1 999	5 207
1971	2 776	5 412

Statens långfristiga upplåning hade under 1969 och första halvåret 1970 varit av betydande omfattning och på 12-månadersbasis uppgått till drygt 2,5 miljarder kronor (diagram B, kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt). Under andra hälften av 1970 och första hälften av 1971 minskade denna upplåning. För budgetåret 1970/71 utgjorde den ca 1 200 mkr mot 2 900 mkr för budgetåret dessförinnan. Mot slutet av 1971 ökade denna upplåning på nytt och uppgick för andra halvåret till 1 750 mkr att jämföras med 350 mkr för andra halvåret 1970.

Statens upplåning skedde under 1971 i följande former. Tre långfristiga räntelöpande obligationslån emitterades på sammanlagt 2 600 mkr (tabell 3). Inga ursprungliga långfristiga lån förföll till betalning. Dock förtidsinlöstes enligt särskilda regler delar av vissa äldre lågprocentiga obligationslån till ett belopp av 120 mkr. Under 1970 hade nettokapitalanskaffningen medelst långa lån uppgått till 1 265 mkr. Två kortfristiga obligationslån på sammanlagt 1 007 mkr förföll under våren 1971. Senare under året emitterades ett sådant lån på 1 100 mkr, det första sedan 1968. Detta lån var i första hand avsett för bankerna, varför löptiden begränsades till 16—18 månader. Ett premieobligationslån på 300 mkr emitterades under våren, då 1960 års premielån på 150 mkr åter-

Tabell 3. Obligations- och förlagslåneemissioner
Tecknade belopp

Låntagare	Mkr				
	1967	1968	1969	1970	1971
Staten	2 408 ¹	4 150 ²	3 989 ³	1 997 ⁴	3 890 ¹⁰
Korta obligationer	1 374	1 300	—	—	1 100
Långa obligationer	550	2 075	3 400	1 600	2 600
Premieobligationer	259 ¹	450 ³	284 ⁵	397 ⁷	190 ¹⁰
Sparobligationer	225	325	305	—	—
Hypoteksinstitut	4 563 ²	5 666	8 001 ⁸	7 292 ^{8,9}	7 425 ^{11,12}
Bostadsinstitut	3 823 ²	5 024	7 539 ⁸	6 993 ⁸	6 909 ¹¹
Kommuninstitut	359	277	184	43	189
Övriga	381	365	278	256 ⁹	327 ¹²
Övriga låntagare	1 983	1 786 ⁴	1 033	1 035	2 160
Industrier	1 488	1 381	728	730	1 760
Kommuner	275	315 ⁴	305	295	400
Banker	120	40	—	10	—
Utlandet	100	50	—	—	—
Summa	8 954	11 602	13 023	10 324	13 475

Dessutom konvertering ¹) 341 mkr, ²) 300 mkr, ³) 100 mkr, ⁴) 70 mkr, ⁵) 166 mkr, ⁶) 292 mkr, ⁷) 278 mkr, ⁸) 510 mkr, ⁹) 5 mkr, ¹⁰) 110 mkr, ¹¹) 265 mkr, ¹²) 20 mkr.

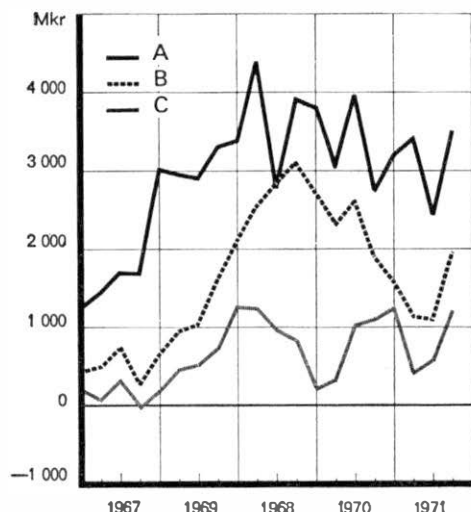
Anm. Sifferuppgifterna avser belopp, varom under respektive år avtal om försäljning träffats (tecknade belopp). I fall då teckningsperioden sträckt sig över ett årsskifte kan i beloppen även ingå under ett tidigare år daterade lån.

betalades. Transaktionerna i skattkammarväxlar och dagslån resulterade i en viss minskning i det utestående beloppet av sådana växlar och lån.

Kommunernas investeringar beräknas under 1971 ha minskat med 11 % i volym och 5 % i värde. Investeringsminskningen i förening med de osedvanligt stora höjningarna av utdebiteringen till kommunal inkomstskatt förde med sig en ökning av kommunernas finansiella sparande 1971. Under de närmast föregående åren med då förekommande snabba investeringstillväxt hade detta sparande avtagit. Tillsammans med de av kreditåttstramningen begränsade upplåningsmöjligheterna hade detta lett till en stark neddragning av kommunernas likvida tillgångar. Särskilt ansträngt synes kommunernas likviditetssläge ha varit sommaren 1970.

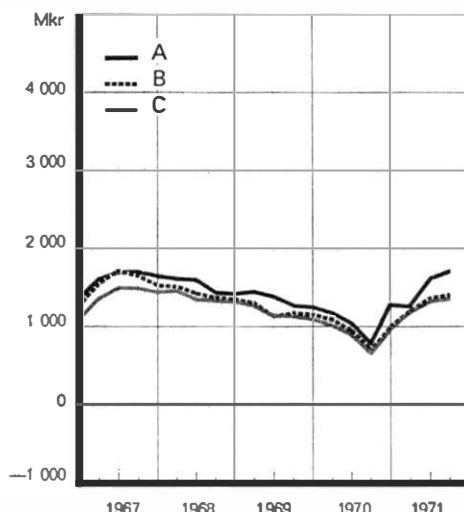
Kommunernas upplåning på den organiserade kreditmarknaden ökade återigen från och med fjärde kvartalet 1970 efter att ha minskat under cirka tre års tid (diagram C). Tillväxten i upplåningen gällde främst lånen från bankinstitut; dessa institut kunde snabbast expandera sin utlåning. En viss ökning av kommunernas upplåning i försäkringsinrättningar följde sedermera. Härtill kom växande obligationsemissioner; under 1971 uppgick de av kommuner emitterade lånen till 400 mkr att jämföras med 295 mkr under 1970 (tabell 3). Inkluderas de av kom-

Diagram B. Statens upplåning
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

A = Kreditmarknaden totalt
B = Kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt
C = Kapitalmarknaden institutionellt avgränsad

Diagram C. Kommunernas upplåning
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

A = Kreditmarknaden totalt
B = Kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt
C = Kapitalmarknaden institutionellt avgränsad

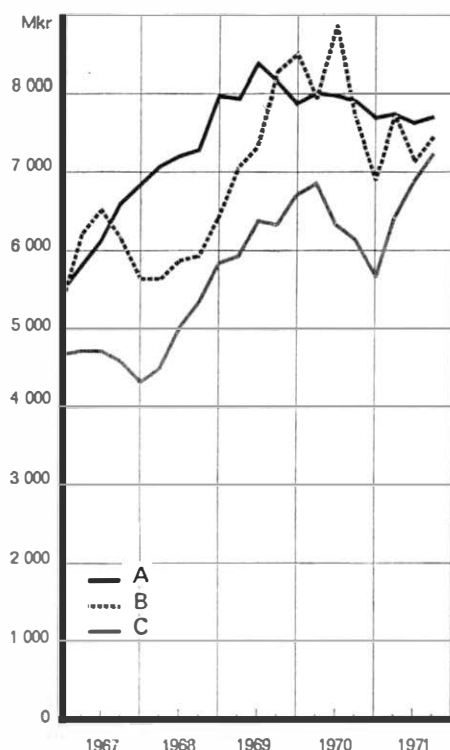
muninstituten emitterade lånen erhöles siffrorna 589 mkr respektive 338 mkr. Kommunernas upplåning utanför den organiserade marknaden, som var av betydande omfattning under de närmast föregående åren, torde ha avtagit under 1971.

De vikande investeringarna, skattesatsernas höjning och upplåningens tillväxt följdes av en ökning av kommunernas likvida tillgångar. Detta återspeglas i tillgänglig statistik över kommunernas banktillgodohavanden för årets tre första kvartal. Ökningen av dessa uppgick då till 1 100 mkr att jämföras med en ökning under motsvarande tid föregående år med 600 mkr. Likviditetsneddragningen under fjärde kvartalet 1970 översteg den tidigare under året åstadkomna likviditetsuppbyggnaden. Neddragningen under fjärde kvartalet 1971 torde inte ha blivit av samma omfattning.

Investeringarna i *bostäder* minskade med 5,5 % under 1971 efter att ha minskat med 3 % under 1970, allt i volym räknat. Beloppsmässigt förekom under 1971 en ökning med något hundratal miljoner kronor. Den totala nettokreditgivningen till bostadssektorn beräknades under 1971 ha ökat ungefär lika mycket som investeringsutgifterna och uppgått till 8 miljarder kronor.

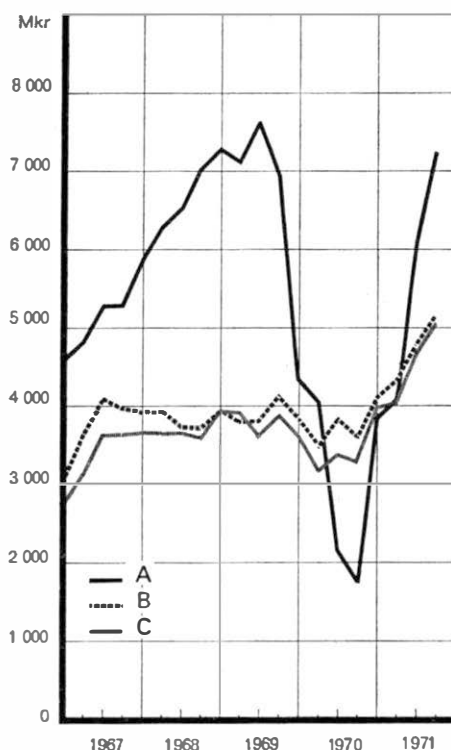
Årssiffror för 1971 ger emellertid en särdeles otillfredsställande bild av bostadsbyggandets utveckling under detta år och de därmed samman-

Diagram D. Bostadssektorns upplåning
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

A = Kreditmarknaden totalt
B = Kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt
C = Kapitalmarknaden institutionellt avgränsad

Diagram E. Näringslivets upplåning
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

A = Kreditmarknaden totalt
B = Kapitalmarknaden avgränsad efter finansobjekt
C = Kapitalmarknaden institutionellt avgränsad

hängande finansieringsbehoven. Under första halvåret minskade igångsättningen av byggen mycket kraftigt medan en stark ökning ägde rum under senare delen av året. Till denna ökning bidrog den utvidgning av igångsättningsramarna som vidtagits i konjunkturstimulerande syfte. Utvecklingen framgår av följande kvartalsuppgifter (antal lägenheter).

	I	II	III	IV
1970	19 100	29 900	26 150	25 700
1971	17 950	25 800	26 650	(29 600)
Förändring	— 1 150	— 4 100	+ 500	(+ 3 900)

Förändringen i investeringsaktiviteten under året sådan den registreras i igångsättningsstatistiken återspeglas även i byggnadskreditgivningen. Under första halvåret 1971 uppgick utbetalningarna av sådana

lån till 4,7 miljarder kronor mot 5,2 miljarder under motsvarande period 1970. Under andra halvåret var utbetalningarna lika stora som under motsvarande tid året före. Den slutliga finansieringen av bostadsinvesteringarna med långfristiga direkta lån i kapitalmarknadsinstitut och statliga bostadslån uppgick till ett större belopp än året innan. De bostadsfinansierande hypoteksinstitutens kapitalanskaffning och utlåning blev större 1971 än 1970.

Det större utrymmet för bostadsfinansieringen på kapitalmarknaden under 1971 resulterade i omfattande avlyft. Avlyften i förening med mindre omfattande utbetalningar av byggnadskrediter innebar en betydande nedgång i bankinstitutens utestående krediter under första halvåret. Under andra halvåret, då utbetalningarna av byggnadskrediter blev större, växte bankernas utestående byggnadskrediter återigen.

Affärsbankernas totala nettokreditgivning till bostäder, som under 1970 på grund av bankernas köp av bostadsobligationer hade blivit rekordstor, uppgick 1971 till endast en tredjedel av 1970 års belopp (tabell 1). Allmänna pensionsfonden förvärvade under 1971 en osedvanligt stor del av de då emitterade bostadsobligationerna. Dessa förvärv möjliggjordes delvis genom att fonden erhöll tillfälliga lån från bankerna. Lånen upptogs framför allt under sommaren och låg sedan kvar på en hög nivå under återstoden av året.

Som tidigare framgått innebar lättningen i kreditpolitiken från början av 1971 ökad kreditgivning till industrin för finansiering av dess investeringsverksamhet. Efter hand följde en växande kreditgivning till *näringslivet* som helhet, och under år 1971 blev nettoflödet av näringslivskrediter från den organiserade kreditmarknaden minst dubbelt så stort som under år 1970 (diagram E).

Såväl näringslivets fasta investeringar som investeringarna i lager tillväxte dock i lägre takt 1971 än året innan. De fasta investeringarna ökade sålunda sammanlagt med 3 % i volym efter att ha ökat med 4 % 1970. Dämpningen i investeringstakten var emellertid ingalunda enhetlig. Industrins byggnadsinvesteringar ökade med 7 % under 1971 (0 % under 1970) och maskininvesteringarna med 4 % (drygt 7 % under 1970). Handelns investeringar drogs ned med inte mindre än 8 % jämfört med en svag ökning 1970. Inom övriga delar av näringslivet ökade investeringstillväxten från drygt 3 % till 6 %. Därtill kom ett omslag i lagerinvesteringarna. Dessa kulminerade 1970 med drygt 4 miljarder kronor, huvudsakligen inom industrin. För år 1971 beräknas industrins lageruppbyggnad ha begränsats till 1,5 miljarder kronor och en viss lagerminskning ägt rum inom handeln.

Möjligheterna att finansiera investeringarna med egna medel synes under 1971 ha blivit mindre. Vinstutvecklingen inom industrin och även inom övriga delar av näringslivet torde ha försvagats allt eftersom kapacitetsutnyttjandet avtagit. Såsom framgår av tabell I ökade kreditflödet

till företagen avsevärt — kraftigast från affärsbankerna och allmänna pensionsfonden. Utvecklingen för dessa institutioner visar hur målsättningen att tillgodose näringslivets kreditbehov realiserats.

De vid årets början inrättade s. k. industriinvesteringskrediterna ökade kraftigt under årets första månader men steg senare mera långsamt. En förklaring till den efter hand avtagande tendensen kan vara den att investeringarnas finansiering kom att tillgodoses av det allmänna kreditflödet till industrin utan att krediterna registrerades som investeringskrediter. Av andra källor framgår att bankernas utlåning under 1971 till en övervägande del varit koncentrerad till industrin. Affärsbankernas utlåning till näringslivet som helhet uppgick under 1971 till 3 miljarder kronor. Under 1970 hade återbetalningarna överstigit nyutlåningen med ett mindre belopp. Det då gällande utlåningstaket för utlåning till andra ändamål än bostadsbyggande, vilket för varje bank medgav en ökning av det utestående beloppet med 4 %, hade sammanlagt för bankerna ej obetydligt underskridits.

Som ett annat led i tillgodoseendet av näringslivets finansieringsbehov ställdes ett större utrymme på obligationsmarknaden till industrins förfogande. Emissionerna av industriobligationslån ökade sålunda från 730 mkr 1970 till 1 760 mkr 1971 (tabell 3).

Därtill kom de bostadsfinansierande institutens finansiering av kontors- och affärshusbyggandet, som fick uppgå till 10 % av dessa instituts totala emissioner. Utvecklingen på kapitalmarknaden medförde att även annan långfristig långivning till näringslivet blev större än under de närmast föregående åren. Via aktiemarknaden tillfördes företagen kapital i något större omfattning.

Ett betydande inslag i företagens externa finansiering utgörs av kreditgivningen utanför den organiserade marknaden. Den successiva lättningen på den organiserade marknaden återspeglades i en viss reduktion av den tidigare sannolikt mycket omfattande kreditförmedlingen utanför denna. En indikation på denna utveckling ger förändringen i bankernas garantiförbindelser. Under det gångna året ökade dessa betydligt långsammare än under 1969 och 1970 eller med 8 % mot 25 % respektive 28 %.

Även transaktionerna med utlandet ingår som en såväl kvantitativt som kvalitativt viktig del i finansieringsbilden. Totalt innebar de i betalningsbalansen registrerade privata kapitaltransaktionerna, såsom direkta investeringar, långfristiga och kortfristiga lån och värdepappersförvärv samt den s. k. restposten, ett nettomedelinflyde om drygt två miljarder kronor 1970 mot mindre än en miljard 1971.

En dämpning av lagerinvesteringarna och en förhållandevis långsam tillväxt av de fasta investeringarna i kombination med en stark kreditexpansion innebar att företagen kraftigt förbättrade sin likviditet. Under 12-månadersperioden t. o. m. september 1971 ökade sålunda industrins

Tabell 4. Utlåning samt förvärv av obligationer, förlagsbevis och aktier

Nettobelopp

	Mkr				
	1967	1968	1969	1970	1971 ¹
Affärsbanker	5 295	6 331	2 712	1 431	5 300
Andra banker	3 450	3 758	3 552	2 784	3 550
Enskilda försäkringsinrättningar	1 417	1 797	1 848	1 896	2 300
Offentliga försäkringsinrättningar	4 172	5 688	5 611	6 757	9 200
Allmänheten	937	1 263	880	1 023	650
Totalt	15 271	18 837	14 603	13 891	21 000

¹ Preliminära siffror.

Anm. Från totalbeloppen i tabell 1 för de olika placerargrupperna har dragits placeringarna i skattkamarväxlar och korttidslån.

kassa- och banktillgodohavanden med 800 mkr efter att ha minskat med 1 200 mkr föregående 12-månadersperiod. Även industrins kortfristiga placeringar, som tidigare hade dragits ned kraftigt, ökade under 1971. Därtill kom en ökning av beviljade men inte utnyttjade krediter, vilket innebar att industrin tillfördes ytterligare en halv miljard kronor i disponibla likvida medel. En liknande utveckling, dock av något mindre omfång, ägde rum inom handeln.

Olika kreditinstitutioners utbud på kreditmarknaden

En kraftig inströmning av medel 1971 såväl i enskilda och offentliga försäkringsinrättningar som i bankinstituten följdes av ökade placeringar på kapitalmarknaden. De *enskilda försäkringsinrättningarnas* placeringar blev omkring 400 mkr större än under 1970. Fondtillväxten inom *allmänna pensionsfonden* uppgick till 8 300 mkr och blev därmed 1 300 mkr större än 1970. Fondens nettoplaceringar ökade emellertid med inte mindre än 2 400 mkr och uppgick under året till 9 050 mkr. Två omständigheter bidrog till denna osedvanligt kraftiga placeringsökning. I det lättare kreditmarknadsläget utnyttjades återlånerätten i mindre utsträckning än tidigare och nettokreditgivningen av denna typ, som inte inräknas i fondens placeringar, blev endast 278 mkr mot 442 mkr under 1970. Dessutom gjorde fonden betydande förplaceringar, finansierade med lån från bankerna. I vanliga fall sker en sådan kortfristig upplåning för att motverka en bristande synkronisering mellan medelinströmning och placeringar. Under loppet av 1971 ökades dock förplaceringarna sannolikt även med anledning av förväntan om en sänkning av den långa räntan. Vid årets början belöpte sig banklånen till 579 mkr, men från och med våren blev de successivt större och uppgick vid årets slut till 1 742 mkr.

Som tidigare nämnts blev inlåningen i samtliga grupper av banker avsevärt större under 1971 än under 1970 (tabell 2). Inlåningen i *sparbankerna* ökade sålunda i snabb takt, vilket dels sammanhänger med ett bättre likviditetsläge för kommunerna, dels med en osedvanlig, men av allt att döma tillfällig, ökning av hushållens sparbenägenhet. Sparbankerna ökade inte endast sina fasta placeringar utan förbättrade även sin likviditet.

Postbankens utlåning och obligationsförvärv var 1971 av något större omfång än 1970. Dess totala kreditgivning blev emellertid lägre 1971 än 1970 genom att den kraftiga tillfälliga medelinströmningen till postgirot i slutet av 1970 följdes av en likaledes kraftig medelutströmning i början av 1971. Denna kastning i medelströmmarna hos postgirot betingades av den betalningsansvällning som ägde rum före mervärdeskattens höjning den 1 januari 1971. Senare under året växte kontobehållningarna hos postgirot på nytt. Inlåningen på sparräkningarna utvecklades gynnsammare kvartal för kvartal under 1971 än under motsvarande perioder de närmast föregående åren, återspeglande ett växande hushållssparande.

För *centralkassorna för jordbrukskredit* fortsatte under 1971 den starka medelinströmning, som begynt under fjärde kvartalet 1970. Utlåningen blev större än året innan utan att därför deras likviditet ansträngdes.

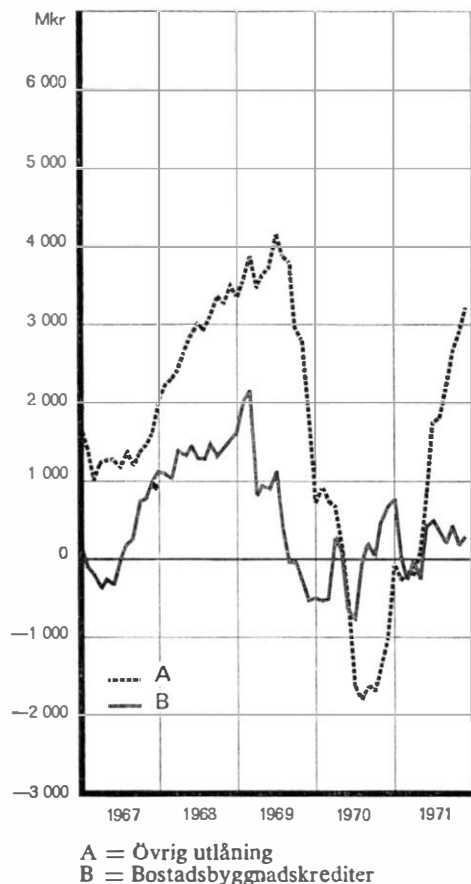
Sammanlagt ökade placeringarna i lån och obligationer för de här nämnda instituten, sparbankerna, postbanken och centralkassorna, med tre kvarts miljard kronor, såsom tabell 4 visar. Uppgifterna i denna tabell belyser på ett bättre sätt utvecklingen av bankernas placeringskapacitet än de i tabell 1, vilka även innefattar bankernas transaktioner i skattkammarväxlar och dagslån, influerade bl. a. av de tillfälliga medelströmmarna vid årsskiftet 1970/71.

Affärsbankernas kreditgivning påverkades mycket kraftigt av åtstramningen 1969 och 1970 och av lättningen 1971. Krympningen av kreditgivningen var betydande under de båda förstnämnda åren och expansionen stark under det sistnämnda (tabell 1 och 4).

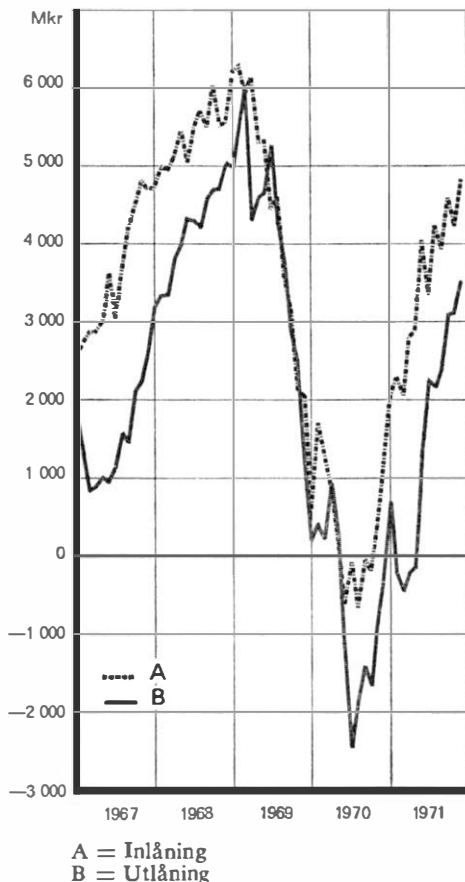
En viktig indikator på kreditpolitikens effekter utgör affärsbankernas direkta långivning till andra ändamål än bostadsbyggande, den s. k. övriga utlåningen. Denna utlåning hade en markant vikande tendens från mitten av 1969 till hösten 1970, varefter den snabbt växte (diagram F). Förändringen i procent per halvår av de utestående beloppen av denna utlåning framgår av följande tablå.

	1967	1968	1969	1970	1971
Första halvåret	4	8	10	1	8
Andra halvåret	5	5	— 7	— 1	4

**Diagram F. Affärsbankernas bostads-
byggnadskrediter och övriga utlåning**
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

**Diagram G. Affärsbankernas inlåning
och utlåning**
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Ifrågavarande utlåning hänför sig huvudsakligen till näringslivet, framför allt industrin. Även utlåningen till kommunerna uppgick till osedvanligt stora belopp. Affärsbankernas långivning till privata personer hade dragits ned 1970 och första halvåret 1971; det utestående beloppet minskade. Under andra halvåret ökade det i snabb takt. Netto-utflödet för den totala övriga utlåningen utgjorde under 1971 såsom nämnts ca 3 400 mkr. Under 1970 hade återbetalningarna överstigit nyutlåningen med 67 mkr.

Finansieringen av bostadsbyggandet förlöpte under 1971 utan störningar. En dämpad investeringstakt å ena sidan och omfattande avlyft till kapitalmarknaden å den andra medförde att bankernas utestående byggnadskrediter reducerades avsevärt under första kvartalet och visade en måttlig ökning under den återstående delen av året. För året som helhet växte det utestående beloppet med 399 mkr att jämföras med 754

Tabell 5. Affärsbankernas utlåning
Nettobelopp

	Bostadsbyggnadskrediter			Övrig utlåning			Totalt		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971	1969	1970	1971
1 kv.	-665	109	-647	1 129	1 077	955	464	1 186	308
2 kv.	717	-338	149	1 578	-745	1 212	2 295	-1 083	1 361
3 kv.	-705	128	81	- 67	-110	773	- 772	18	854
4 kv.	146	855	816	-1 924	-289	478	-1 778	566	1 294
Summa	-507	754	399	717	- 67	3 418	210	687	3 817

mkr under 1970 (tabell 5). Byggnadskreditgivningen och den övriga utlåningen tillsammans utgjorde netto 3 817 mkr under 1971 efter att ha uppgått till 687 mkr under 1970 (diagram F).

Affärsbankernas likvida tillgångar ökade i betydande omfattning under 1971 som helhet. Enligt vanligt säsongmönster minskade de dock under årets första del (tabell 6). Vad gäller de mera kortfristiga fordringarna blev nedgången för dessa mindre under första halvåret 1971 än 1970. Statens stora budgetöverskott under vårhalvåret åstadkom en betydande likviditetsindragning, men samtidigt var statsskuldpolitiken mindre stram än ett år tidigare. Statens upplåning på marknaden utanför bankerna blev sålunda en miljard kronor mindre detta halvår än under första halvåret 1970. Dessutom bidrog i hög grad inflödet av utländska valutor till att lindra den säsongmässiga likviditetsåtstramningen. Den säsongmässiga inströmningen av sedlar från allmänheten blev under första halvåret som helhet mindre än vanligt under inflytande av att möjligheterna att använda checkar som betalningsmedel minskade från halvårsskiftet 1971. De avsevärt mindre förvärven av hypoteksobligationer bidrog vidare till att affärsbankernas totala likvida tillgångar minskade mera under första halvåret 1971 än 1970.

Under andra halvåret växte statsbudgetens underskott i snabb takt. Dess likvidiserande effekt motvägdes emellertid då till en ganska stor del av statlig upplåning på marknaden utanför bankerna. Samtidigt avtog valutareservens tillväxt. Totalt ökade likväl affärsbankernas likvida tillgångar med ett större belopp under andra halvåret 1971 än 1970. Förvärven av statsobligationer blev betydande genom det kortfristiga statslån som då emitterades och till större delen placerades i bankerna. Detta hade en återhållande effekt på ökningen av bankernas ännu mer kortfristiga fordringar. Innehavet av hypoteksobligationer minskade under detta halvår liksom under andra halvåret 1970, vilket begränsade ökningen av affärsbankernas totala likvida tillgångar.

Det förändrade läget på penningmarknaden kom till uttryck i en kontinuerlig förbättring av bankernas ställning gentemot riksbanken. Denna utveckling började redan under andra halvåret 1970, och under loppet

Tabell 6. Förändringar i affärsbankernas och andra kreditinstituts likvida tillgångar

	Mkr			
	Första halvåret		Andra halvåret	
	1970	1971	1970	1971
<i>Påverkande faktorer</i>				
1. Total valutareserv	86	945	308	263
2. Statens kassamässiga utgiftsöverskott	-1 999	-2 776	5 207	5 412
3. Statens upplåning (ökning= —)	-1 361	- 315	- 297	- 785
4. Allmänhetens sedelinnehav (ökning= —)	574	95	- 938	-1 511
5. Investeringsfonder plac. i riksbanken (ökning= —)	- 305	- 156	128	355
6. Övriga riksbankstransaktioner	- 224	- 460	- 542	- 99
7. Affärsbankernas nettoköp av hypoteksobligationer	1 945	866	- 552	- 645
8. Summa	-1 284	-1 801	3 314	2 990
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>				
Korta nettofordringar på				
9. Riksbanken	-1 729	-1 082	2 187	2 200
10. Riksgäldskontoret	- 843	- 185	646	141
11. Andra kreditinstitut	- 392	- 782	449	- 420
12. Utländska banker	491	- 172	- 321	16
13. Summa 9—12	-2 473	-2 221	2 961	1 937
Obligationer				
14. Statsobligationer	- 521	55	- 119	1 206
15. Hypoteksobligationer	1 945	866	- 552	- 645
16. Summa 14—15	1 424	921	- 671	561
17. Summa 13+16	-1 049	-1 300	2 290	2 498
<i>Andra kreditinstituts korta nettofordringar</i>				
18. Nettofordran på riksbanken och riksgäldskontoret	- 627	-1 283	1 473	72
19. Nettofordran på affärsbankerna	392	782	- 449	420
20. Summa 18—19	- 235	- 501	1 024	492

Anm. Positiva tal innebär ökning av de likvida tillgångarna, negativa innebär minskning.

av första halvåret 1971 var bankernas nettoskuld nästan ständigt mindre än hälften av skulden ett år tidigare (tabell 7). Under hösten förbyttes bankernas nettoskuld t. o. m. till en nettofordran vilket innebar att upplåningen i riksbanken börjat understiga de belopp, omkring en halv miljard kronor, som bankerna enligt kassakvotslagen hade inestående i riksbanken.

Efter ett par år av svag inlåningsutveckling började som tidigare beskrivits inlåningen i affärsbankerna att snabbt växa. Accelerationen begynte under fjärde kvartalet 1970 och fortsatte sedan under loppet av 1971 (diagram G). För året som helhet växte inlåningsstocken med 4 395 mkr att jämföras med 2 048 mkr under 1970.

Tabell 7. Affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken

	Mkr					
	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni
1967	-404	-426	- 527	- 369	- 311	- 320
1968	-266	-307	- 790	- 667	- 575	- 641
1969	-421	-515	- 621	- 878	-1 757	-3 124
1970	-484	-979	-1 076	-1 223	-2 451	-2 966
1971	-120	-496	- 483	- 498	- 872	-1 436
	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1967	29	10	- 69	29	-878	-1 465
1968	- 561	- 670	- 450	- 196	-510	- 848
1969	-2 028	-1 725	-1 316	-1 603	-969	- 880
1970	-1 506	-1 475	- 890	-1 397	-642	- 574
1971	- 217	120	- 65	17	304	541

Anm. Nettoställningen under en månad har beräknats som medeltal av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och deras skuld till riksbanken för upptagna lån. I checkräkningstillgodohavandena ingår fr. o. m. augusti 1969 även medel inestående i enlighet med kassakvotslagens bestämmelser.

Affärsbankernas likviditetskvoter — likvida tillgångar i förhållande till förbindelser — hade fallit från en mycket hög nivå hösten 1967 till en relativt låg våren 1969. Sedan dess har de vuxit på nytt — till en början genom restriktivitet i utlåningen i förening med omfattande förvärv av hypoteksobligationer, sedermera genom den allmänt lättare likviditetspolitiken. Inströmningen av likvida medel i banksystemet var alltså sedan hösten 1970 av sådan omfattning att bankerna inte i lika hög grad som tidigare kände sig tvingade att öka sina totala likvida tillgångar genom att köpa hypoteksobligationer. Bankernas faktiska likviditetskvoter låg redan vid utgången av 1970 genomgående på en nivå som väl översteg kraven enligt likviditetskvotlagen. Detta var även fallet under de strama månaderna maj och juni. De låg då icke oväsentligt över nivån ett år tidigare.

Ränteutvecklingen

Räntestrukturen förändrades markant under 1971. Räntenivån var allmänt fallande, men de rörliga räntorna, såväl ut- och inlåningsräntor som dagslåneräntor och skattkamarväxeldiskonton, sjönk betydligt mer än de bundna räntorna. Bilden från högkonjunkturåren 1969—1970 med en stor del av de nämnda rörliga räntorna betydligt överstigande de bundna förbyttes under avmattningsåret 1971 till en bild med många rörliga räntor liggande under de bundna.

Redan mot slutet av 1970, då en likviditetsökning ägde rum, hade vissa mycket lätttrörliga räntor börjat röra sig nedåt. Detta gällde bl. a. dagslåneräntan, skattkamarväxeldiskontot och den effektiva räntan på obligationer. Allmänt nedjusterades de rörliga räntorna dock först i anslutning till diskontosänkningen i mars. Nya allmänna sänkningar följde sedan vid diskontosänkningarna i april, september och november. Vid diskontosänkningen i september nedjusterades också de bundna räntorna med $\frac{1}{4}$ %. Bankernas inlåningsräntor sänktes under året, liksom riksbankens diskonto, med totalt 2 %, medan deras rörliga utlåningsräntor genomsnittligt sänktes något litet därutöver.

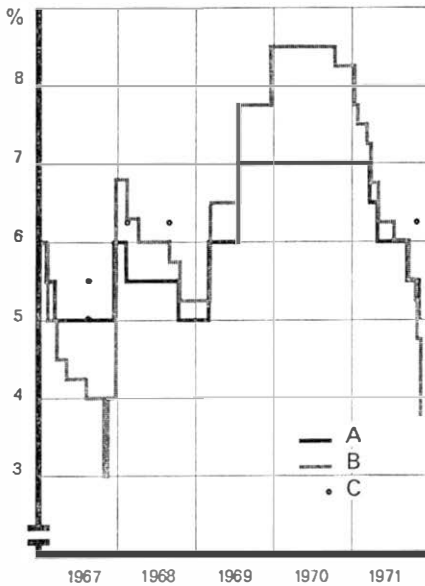
Genom den mycket begränsade sänkningen av de bundna räntorna skedde en viss anpassning till nivån för de bundna räntorna i andra länder. Den ringa sänkningen av de bundna räntorna torde också i någon mån ha bidragit till att stimulera utbudet på den långfristiga marknaden i Sverige och därmed till att hålla uppe placeringarna i obligationer.

Diskontot och penningmarknadsräntor

Riksbankens officiella diskonto, som sedan den 11 juli 1969 hade legat vid 7 %, sänktes fr. o. m. den 19 mars till $6\frac{1}{2}$ % (diagram H). Fr. o. m. den 23 april sänktes diskontot ytterligare till 6 %. Under hösten företogs två diskontosänkningar på vardera $\frac{1}{2}$ procentenhet att gälla fr. o. m. den 10 september respektive den 12 november. Diskontot utgjorde därefter 5 %. Därmed nåddes den nivå som under föregående konjunkturavmattning utgjorde bottenläget.

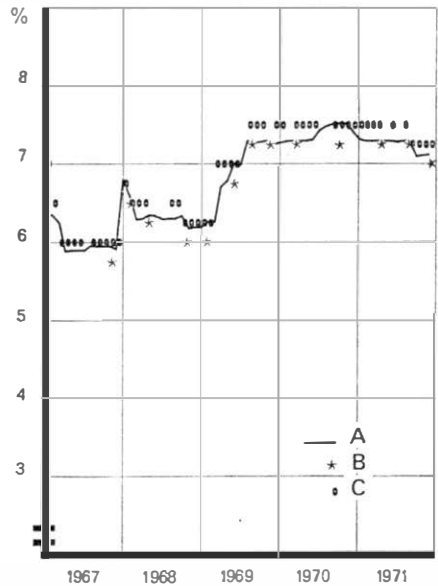
De regler för *bankernas upplåning i riksbanken*, som med tillfälliga smärre ändringar gällt sedan 15 december 1967, uppmjukades från och med den 15 januari 1971. Som huvudregel hade gällt att en ränta lika med diskontot skulle uttagas under de första fem dagarna av bankupplåning och därefter en procentenhet högre ränta. Sistnämnda enprocentstillsättning avskaffades nu. Samtidigt borttogs formellt de redan tidigare i praktiken avskaffade absoluta limiterna för bankernas rätt till upplåning i riksbanken. Gränsen för straffrättefri upplåning i riksbanken höjdes från 50 % till 75 % av en banks egna kapital. Räntesatsen för

**Diagram H. Riksbankens diskonto
samt vissa kortfristiga statslåneräntor**

- A = Riksbankens diskonto
B = Diskonto för 3 månaders skatt-
kammarväxlar
C = Emissionsränta för statslån med
högst 7 års löptid vid emissions-
tillfället

**Diagram I. Emissionsräntor samt
effektiv ränta på statliga lån**

- A = Effektiv ränta på statliga lån med
15 års återstående löptid
B = Emissionsränta för långa statslån
C = Emissionsränta för långa industri-
lån

upplåning över denna gräns fastställdes till diskontot plus två procentenheter. Gränsen för straffräntefri upplåning gjordes oberoende av om en bank uppfyllt sin likviditets- eller kassakvot. Gränsen förutsattes dessutom tillfälligt kunna höjas under likviditetsmässigt strama perioder. I enlighet härmed genomfördes uppjusteringar såväl under våren som sommaren 1971. Under tiden 18—31 mars sattes den till 100 % av det egna kapitalet och under tiden 17 maj—12 juni till 150 %. Detta bidrog till att bankerna inte vid något tillfälle under året behövde betala straffränta på sin upplåning i riksbanken.

Under långa perioder åren 1969 och 1970 hade *dagslåneräntan* legat på en hög nivå — ofta vid eller något över straffräntesatsen för bankernas upplåning i riksbanken, d. v. s. vid minst 10 %. Under september—december 1970 framträdde tendenser till ett något lättare läge på penningmarknaden, och dagslåneräntan kom då att periodvis ligga lägre än vid motsvarande tid ett år tidigare. Efter ingången av 1971 blev den fallande tendensen mer påtaglig, och från mitten av januari till mitten av mars låg dagslåneräntan vid 7 à 7¼ % d. v. s. vid diskontot eller strax över. Under återstoden av året kom den under de strama perioderna, såsom vid skatteuppbörder och månadsskiften, att ligga vid eller

*Tabell 8. Riksgäldskontorets diskonto vid försäljning av
skattkammarväxlar*

Löptid	Procent							
	31.3	30.6	30.9	31.12	31.3	30.6	30.9	31.12
	1968				1969			
3 mån.	6,5	6,0	5,75	5,25	6,5	6,5	7,75	8,5
6 mån.	6,5	6,0	6,0	5,5	6,5	6,5	7,75	8,5
9—12 mån	—	—	6,0	—	—	—	7,75	—
	1970				1971			
3 mån.	8,5	8,5	8,5	8,25	6,75	6,25	5,5	3,75
6 mån.	8,5	8,5	8,5	8,25	—	6,25	—	4,25
9—12 mån.	8,5	—	—	—	—	—	—	—

obetydligt över diskontot. Under de mera lätta perioderna, främst i anslutning till utbetalningar av kommunernas skatteandelar, understeg dagslåneräntan diskontot med i maj 1 %, i juli och september $1\frac{1}{2}$ % och i november $1\frac{3}{4}$ %. I november var den sålunda tillfälligt nere i $3\frac{3}{4}$ % för att sedan åter stiga till diskontots nivå 5 %.

Det lättare läget på penningmarknaden under de sista månaderna av 1970 hade även avspeglats i ett sänkt diskonto för *skattkammarväxlar*. I oktober 1970 hade riksgäldskontoret nedjusterat diskontot för skattkammarväxlar med tre och sex månaders löptid från $8\frac{1}{2}$ % till $8\frac{3}{4}$ % (tabell 8 och diagram H).

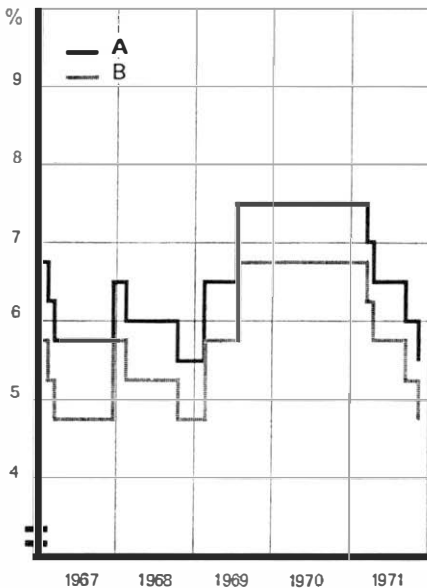
I januari 1971 lättade marknaden ytterligare och skattkammarväxeldiskontot sänktes i två etapper till $7\frac{1}{2}$ % och i början av mars till $7\frac{3}{4}$ %. I anslutning till följande allmänna räntesänkningar i mars och april nedjusterades skattkammarväxeldiskontot till $6\frac{3}{4}$ % respektive $6\frac{1}{4}$ %.

I juli företogs ännu en sänkning av skattkammarväxeldiskontot till 6 %. Efter räntesänkningen i september såldes växlar till $5\frac{1}{2}$ % och i oktober sänktes växelräntan till $4\frac{3}{4}$ %. Efter diskontosänkningen i november såldes tremånadersväxlar till $3\frac{3}{4}$ % och sexmånaders till $4\frac{1}{4}$ %. Under en tidrymd av 13 månader föll diskontot för korta växlar till lägre än hälften av sin tidigare nivå.

Kreditinstitutens in- och utlåningsräntor

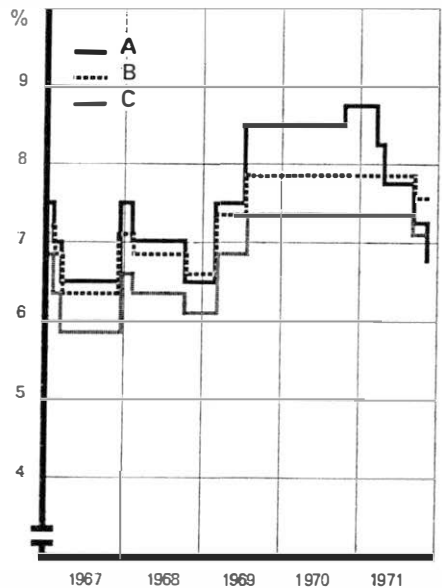
Kreditinstitutens *inlåningsräntor* hade varit oförändrade under 1970. I anslutning till diskontohöjningarna under 1969 hade räntan på kapitalkonto med 12 månaders uppsägningstid och på kapitalsamlingskonto höjts från en nivå av $5\frac{1}{2}$ % respektive $4\frac{3}{4}$ % till $7\frac{1}{2}$ % respektive $6\frac{3}{4}$ % (diagram K). Vid diskontosänkningarna i mars och april 1971 nedjusterades räntan på dessa räkningar med $\frac{1}{2}$ % vardera gången till

Diagram K. Inlåningsräntor

A = Ränta på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning
 B = Ränta på kapitalsamlingsräkning

Diagram L. Utlåningsräntor

A = Sparbankernas ränta på lån mot botteninteckning i bostadsfastigheter, 6 månaders uppsägning, rörlig ränta
 B = Försäkringsbolagens ränta på lån mot säkerhet i stora förstklassiga industrifastigheter, fast ränta
 C = Försäkringsbolagens ränta på lån mot botteninteckning i bostadsfastigheter, fast ränta

6½ % respektive 5¾ % och lika stora sänkningar gjordes för övriga inlåningsräkningar med undantag av banklönekonta — tidigare checklönekonta. För denna räkning sänktes räntesatsen med ¾ % i mars och med ½ % i april till 5¼ %. I september och november följde samtliga räkningar diskontots förändring. Vid årets slut kom härigenom räntan på kapitalkonto med 12 månaders uppsägning att ligga vid 5½ % och på banklönekonta vid 4¼ %.

Utöver inlåning på räkningar enligt generella villkor förekom under 1971 liksom tidigare inlåning på särskilda villkor, s. k. specialinlåning. Affärsbankerna förnyade i januari 1971 överenskommelsen sinsemellan angående denna inlåning, varvid räntan sänktes. Denna skulle ej överstiga diskontot plus 1½ procentenhet på belopp om två miljoner kronor och däröver. Efter diskontosänkningen i mars sänktes denna ränta till diskontot plus 1 procentenhet. Vid de följande diskontoändringarna bibehölls relationen till diskontot och specialinlåningsräntan var för belopp av nämnda storleksordning vid slutet av året 6 %. Statistik från

bankinspektionen visar, att överenskommelsens räntor under 1970 överskridits och att räntor upp till $10\frac{1}{2}$ % förekommit, medan under 1971 de överenskomna räntesatserna tillämpats och mot slutet av året även underskridits.

De *rörliga utlåningsräntorna* på lån mot botteninteckning i bostadsfastighet och på kommunlån annonserades av sparbankerna i oktober 1970 till $8\frac{3}{4}$ % varvid den höjts i jämförelse med tidigare annonsering med $\frac{1}{4}$ % (diagram L). Efter diskontosänkningarna i mars och april 1971 sattes den till $7\frac{3}{4}$ % och efter sänkningarna i oktober och november till $6\frac{3}{4}$ %.

Affärsbankernas ränta för byggnadskreditiv avseende bostadsfastigheter med kommunal borgen angavs från årsskiftet 1969/70 till $8\frac{3}{4}$ % och för andra fastigheter, inklusive bostadsfastigheter utan kommunal borgen, till 9—10 %. Den övre gränsen höjdes i maj 1970 med $\frac{1}{2}$ procentenhet. Diskontosänkningarna under 1971 medförde en sänkning av nivån på räntesatserna för byggnadskreditiv i bostadsfastigheter med kommunal borgen till $6\frac{3}{4}$ % och i andra fastigheter till $6\frac{3}{4}$ — $8\frac{1}{4}$ %.

Räntan på kredit i checkräkning annonserades i maj 1970 till $8\frac{3}{4}$ —10 % efter överenskommelsen med riksbanken om nedskärning av checkräkningskredit och höjning av räntor och avgifter. Efter diskontosänkningen i mars 1971 annonserades denna kreditform till $8\frac{1}{4}$ %—9 %. Vid övriga räntesänkningar under året följde denna räntesats förändringen i det officiella diskontot och låg vid utgången av 1971 på $6\frac{3}{4}$ — $7\frac{1}{2}$ %.

Affärsbankernas annonserade utlåningsräntor angives i form av vida intervall. För att mera i detalj kartlägga räntestrukturen och ränteutvecklingen inom bankerna under senare tid har riksbanken låtit utföra ränteanalyser dels vid slutet av december 1970, dels vid slutet av september 1971. Vid jämförelser med tidigare liknande analyser, den senaste avseende november 1968, visar det sig att affärsbankerna under mellantiden höjt sina räntor för annan utlåning än bostadsbyggnadskrediter med i genomsnitt ca 0,4 % mer än vad diskontot stigit. Denna extra höjning ägde väsentligen rum under 1970, då affärsbankerna på grund av ett pressat kostnadsläge fann skäl genomföra en extra räntehöjning. I samband med diskontosänkningarna under våren 1971 uppmanade bankofullmäktige affärsbankerna att börja återtaga den höjning av utlåningsräntorna som hade ägt rum under 1970 och efter hand återgå till tidigare relation mellan utlåningsräntor och diskonto. Redan i uppgörelsen med affärsbankerna i oktober 1970 hade fastslagits att alla möjligheter skulle tillvaratagas för att återställa den relation som i stort sett gällt under hela 1960-talet. Ränteanalysen per den 30 september 1971 visar att affärsbankerna endast i mycket begränsad utsträckning återtagit den tidigare extra höjningen.

Vid ingången av år 1971 låg de *bundna utlåningsräntorna* vad gäller

Tabell 9. Emissionsvillkor för långfristiga obligations- och förlagslån

Procent

Låntagare	11.7 1969— 18.3 1971	1971			
		19.3—22.4	23.4—9.9	10.9—11.11	12.11—31.12
Staten	7,25	7,25	7,25	7,0	7,0
Bostadsinstitut					
bostadsfastigheter	7,25	7,25	7,25	7,0	7,0
kontorsfastigheter m. m.	7,5	7,5	7,5	7,25	7,25
Industrier					
obligationslån	7,5—7,75	7,5—7,75	7,5—7,75	7,25—7,5	7,25—7,5
förlagslån	8,0—8,25	8,0—8,25	8,0—8,25	7,75—8,0	7,75—8,0
Kommuner	7,5	7,5	7,5	7,25	7,25
Banker (förlagslån)	7,75	7,75	7,75	7,50	7,50
Riksbankens diskonto	7,0	6,5	6,0	5,5	5,0

Anm. Uppgifterna avser den under perioden gällande emissionsräntan för olika slag av lån. Under några perioder har dock vissa lånetyper ej förekommit.

primärlån i bostadsfastigheter på 7,35 % och kommunlån på 7,6 %. Den lägsta räntan på försäkringsbolagens industrilån var 7,85 %. Till skillnad från inlåningsräntorna och de rörliga utlåningsräntorna bibehölls som nämnts de bundna utlåningsräntorna oförändrade vid diskontosänkningarna såväl i mars som i april 1971. Vid diskontosänkningen i september nedjusterades dessa bundna räntor med $\frac{1}{4}$ %. De bundna räntorna lämnades oförändrade även vid diskontosänkningen i november. Därmed blev den rörliga räntan lägre än den bundna, vad beträffar t. ex. bottenlån i bostadsfastigheter.

Emissionsräntor för obligationer och förlagsbevis

Under 1971 emitterades ett *kortfristigt* statslån, det första sedan 1968. Det utgavs den 29 oktober och erhöll en löptid på $1\frac{1}{2}$ år. Räntan sattes till $6\frac{1}{4}$ % (diagram H), densamma som 1968, då diskontot liksom vid nämnda emissionstillfälle låg på $5\frac{1}{2}$ %.

Under 1971 emitterades tre *långfristiga* statliga obligationslån. Den 19 april och den 27 augusti emitterades lån till emissionsräntan $7\frac{1}{4}$ % (tabell 9 och diagram I). Emissionsräntan var densamma som tillämpats sedan diskontohöjningen i juli 1969. Även emissionsräntorna för andra obligationslån bibehölls oförändrade till diskontosänkningen i september, då de sänktes med $\frac{1}{4}$ %. Det tredje statslånet emitterades den 13 december till en ränta av 7 %. De bostadsfinansierande hypoteksinstituten, vilka emitterat obligationer till en ränta på $7\frac{1}{4}$ %, sänkte likaledes sin emissionsränta till 7 %. Industrins och kommunernas obligationslån emitterades t. o. m. den 9 september till $7\frac{1}{2}$ % i vissa fall till $7\frac{3}{4}$ %, och därefter till $7\frac{1}{4}$ % respektive $7\frac{1}{2}$ %. Förlagslån emitterades för

Tabell 10. Köpkurser och effektiv förräntning för vissa statslån

									Procent				
			Kurser					Effektiv ränta					
			1970 31/12	1971 31/3	30/6	30/9	31/12	1970 31/12	1971 31/3	30/6	30/9	31/12	
<i>Lån med kort återstående löptid</i>													
5	1959/69/74	5/2	91½	94½	95	96	96½	8,17	7,18	7,15	6,88	6,83	
6	1965/75/76	18/3	93½	95	95½	97	95½	7,58	7,21	7,13	6,78	7,24	
<i>Lån med lång återstående löptid</i>													
7¼	1969/79/80	3/9	98½	99	99½	100	100	7,47	7,40	7,32	7,25	7,25	
6	1969/84	23/1	88	88½	89½	91½	90	7,45	7,40	7,29	7,04	7,26	
5¼	1964/78/82	18/3	83	84	85	86½	86	7,51	7,40	7,28	7,10	7,20	
4½	1956/66/80	20/3	81	81½	82	84	83	7,37	7,35	7,32	7,03	7,28	
3	1945/55/85	1/7	62	62½	62½	64½	64½	7,29	7,28	7,33	7,08	7,14	

industrin t. o. m. den 9 september till 8—8,25 % och därefter till 7,75—8 % och för banker till 7,75 respektive 7,5 %.

Kurser och effektiva räntor på statsobligationer

Mot slutet av 1970 hade en viss återhämtning skett i fråga om *kurserna* på statliga obligationslån efter det fall som inträffat tidigare under året. I samband med diskontosänkningarna under våren 1971 steg kurserna på lån med lång återstående löptid med $\frac{1}{2}$ –2 procentenheter och för lån med kort återstående löptid med 2– $3\frac{1}{2}$ procentenheter (tabell 10). Kurserna förblev oförändrade fram till diskontosänkningen i september då de steg med $\frac{1}{2}$ –2 procentenheter. Diskontosänkningen i november påverkade kurserna endast i obetydlig utsträckning. Mot slutet av året inträffade i stället ett visst kursfall.

Den effektiva räntan föll i samband med kursuppgången under våren med någon tiondels procentenhet för långa lån. För korta lån föll den med i genomsnitt 0,7 procentenheter vid räntesänkningen i mars och $\frac{1}{2}$ procentenhet i april. Den effektiva räntan föll på nytt i september med i genomsnitt 0,3 procentenheter på korta lån och 0,2 procentenheter på långa lån och i november med 0,2 procentenheter för korta lån medan för långa lån den effektiva räntan förblev oförändrad.

Kurser och effektiv avkastning på aktier

Aktiekurserna steg under 1971 enligt Affärsvärldens generalindex med 22 %. Under 1970 hade denna index minskat med 23 %. För den positiva kursutvecklingen under 1971 svarade främst verkstads- och banksektorn. Index för verkstäder ökade med 31 % mot en minskning på 24 % 1970, och bankindex ökade med 27 % mot en minskning på 15 %.

Tabell 11. Direkt avkastning på börsnoterade aktier

	Procent							
	Mars	Juni	Sept.	Dec.	Mars	Juni	Sept.	Dec.
	1968				1969			
Stamaktier, totalt	4,28	3,83	3,72	3,38	3,25	3,16	3,49	3,57
Verkstäder	3,32	2,83	2,73	2,40	2,34	2,28	2,59	2,61
Skogsindustrier	7,02	6,33	5,90	5,66	5,04	4,69	4,75	4,45
Järnverk och bruksföretag	5,13	4,85	4,89	4,56	4,19	3,69	3,62	3,62
Rederier	7,25	7,22	6,79	6,17	6,02	6,57	6,21	7,04
Banker	5,90	5,72	5,44	4,95	5,42	5,70	6,26	6,46
Preferensaktier, totalt	7,13	7,20	7,36	7,38	7,65	7,96	7,94	8,18
	1970				1971			
Stamaktier, totalt	4,21	4,65	4,81	4,94	4,40	4,40	4,56	4,10
Verkstäder	3,32	3,63	3,76	3,90	3,27	3,13	3,34	3,00
Skogsindustrier	5,34	5,38	5,64	6,03	6,29	7,16	7,56	6,66
Järnverk och bruksföretag	3,93	4,60	4,56	4,90	4,47	4,80	5,03	4,96
Rederier	6,94	7,24	7,53	7,51	5,95	6,78	7,08	7,31
Banker	6,93	8,26	7,99	7,52	6,85	6,31	6,09	5,87
Preferensaktier, totalt	8,20	9,10	8,81	8,96	8,25	8,63	8,16	7,94

Rederier ökade med 6 % efter att ha minskat med 6 % 1970. Skogs- och bruksföretag minskade med 4 respektive 2 % mot minskningar 1970 på 11 respektive 10 %. Den direkta avkastningen sjönk under 1971 med ca 0,8 procentenheter (tabell 11). Minskande avkastning noterades för verkstäder, rederier och banker medan avkastningen på skogs- och järnverks- och bruksaktier ökade.

Ränteanalys per september 1971

Den mest kompletta bilden av kreditinstitutens utlåningsräntor erhålles från de s. k. ränteanalyserna. De utfördes tidigare helt av bankinspektionen och omfattade endast affärsbankerna. Dessa analyser upphörde efter det att rapporten per november 1968 hade avlämnats. När ränteanalysen i samarbete mellan riksbanken och bankinspektionen återinfördes per december 1970 hade den utvidgats såväl ifråga om redovisningen av utlåningsstrukturen som ifråga om de deltagande instituten. De omfattar sålunda numera icke blott affärsbanker utan även sparbanker, centralkassor och Postbanken. Utvidgningen av räntestatistiken aktualiserades delvis av den ränteglidning som under våren och sommaren 1970 konstaterats ha ägt rum ifråga om utlåningsräntorna hos kreditinstitutet. Denna första heltäckande ränteanalys har utförligt behandlats i riksbankens årsbok för 1970.

Avsikten var att analys nummer två avseende den 30 september 1971 här skulle fått motsvarande redovisning, men på grund av förseningar i databehandlingen har så ej varit möjligt. En preliminär granskning

av de insända rapporterna för affärsbankerna redovisas i den summariska tablan per ultimo december 1970 och ultimo september 1971 nedan.

Ett speciellt problem vid beräkningen av ränteförändringen mellan ultimo december 1970 och ultimo september 1971 sammanhänger med att för krediter i räkning hänsyn självfallet skall tagas även till eventuella förändringar i avgifterna och till utnyttjandegraden. På grund av statistikens uppläggning kan avgifterna endast beräknas på det kontrakterade beloppet och för analysen av affärsbankernas räntesättning finnes en ytterligare komplikation. Bankernas bostadsbyggnadskrediter hade nämligen vid utgången av september 1971 till den helt dominerande delen lämnats till en avgift av 0,5 %, medan krediterna vid årsskiftet var ungefär lika fördelade på avgiftsklasserna 0,5 % och 1 %. Beräkningarna tyder emellertid på att den reella räntekostnaden för byggnadskrediter sjönk med ca 1,4 procentenheter under den aktuella perioden att jämföra med en diskontosänkning av 1,5 procentenheter. Bilden var ungefär densamma för de tillfälliga bostadskrediterna som föll med 1,35 procentenheter. Däremot minskade genomsnittsräntan för övriga krediter i räkning med 1,60 procentenheter med oförändrade avgifter.

Växeldiskontot sjönk med 1,43 procentenheter, men här bör hänsyn tas till det förhållandet att den större delen av växlarna diskonterades före diskontosänkningen i september och en del t. o. m. före sänkningen i mars och april. Det kan antagas att det här redovisade räntetalet blivit ca en kvarts procentenhet för högt och att alltså växelräntan i realiteten fallit något mera än riksbankens diskonto.

För »övriga krediter» är sänkningen 1,59 procentenheter d. v. s. något mera än för diskontot, med en minskning av 1,66 procentenheter för en av de större kredittyperna, nämligen »mot inteckning i industrifastigheter».

En summering av utvecklingen i räntestrukturen hos affärsbankerna under de nio första månaderna av 1971 ger till resultat, att räntan för byggnadskrediter ej minskat lika mycket som diskontot, att räntan på andra krediter i räkning reducerats med 0,10 procentenheter utöver diskontot och att växelräntan reducerats med ungefär lika mycket, medan räntegliidningen nedåt för övriga krediter kan uppskattas till 0,09 procentenheter. Det förtjänar dock noteras, att räntesänkningen hos flertalet banker blev mindre än sänkningen i riksbankens officiella diskonto.

Affärsbankernas medelräntor

	31 december 1970			30 september 1971		
	avgift	genom- snitts- ränta	belopp	avgift	genom- snitts- ränta	belopp
Bostadsbyggnadskrediter						
kontrakterat belopp	0,69	8,46	8 671	0,57	7,24	8 390
Andra byggnadskrediter						
kontrakterat belopp	0,89	9,33	2 125	0,83	8,06	2 326
Tillfälliga bostadskrediter						
i avvaktan på avlyft		9,39	979		8,04	872
Krediter i räkning						
(exkl. byggnadskrediter) kontrakterat belopp	1,19	9,08	12 919	1,19	7,48	14 781
Diskonterade växlar		10,35	2 925		8,92	2 973
ÖVRIGA KREDITER						
Mot statlig garanti						
a) jordbruksgarantilån		8,85	14		7,38	16
b) industri- och hotellgarantilån		9,56	155		7,91	182
c) övriga garantilån		7,73	102		6,58	109
Till kommuner och liknande						
a) understigande 5 år		8,90	191		7,66	269
b) övriga lån		9,03	408		7,67	489
Mot obligationer		9,55	125		8,18	123
Mot börsnoterade aktier och						
förlagsbevis		9,69	587		8,20	543
Mot inteckning i bostadsfastigheter						
a) inom 75 % av uppskattningsvärdet		9,80	3 899		8,25	4 094
b) över 75 % av uppskattningsvärdet		10,10	1 753		8,47	1 867
Mot inteckning i affärsfastigheter						
inom 75 % av uppskattningsvärdet		9,84	440		8,23	568
Mot inteckning i jordbruks- och						
skogsfastigheter inom 75 % av uppskatt-						
ningsvärdet		9,70	443		8,07	442
Mot inteckning i fritidsfastigheter		10,17	509		8,65	552
Mot inteckning i industrifastigheter		9,90	2 643		8,24	3 070
Mot övrig realsäkerhet		9,77	2 526		8,13	2 873
Mot borgen		10,12	2 318		8,48	2 463
Utan särskild säkerhet						
a) sparlån		10,42	159		9,12	142
b) kortvariga krediter till näringsidkare						
i och för hans rörelse		9,80	4		9,20	4
c) övriga		10,51	191		9,61	185
Summa »ÖVRIGA KREDITER»		9,86	16 466		8,27	17 993

Betalningsbalansen

Det mest utmärkande draget i betalningsbalansen för 1971 är, att bytesbalansen för första gången sedan 1964 visade överskott och att valutareserven i samband härmed ökade kraftigt (tabell 12).

Efter en kraftig minskning 1969 och en svag ökning 1970 nådde valutareserven under 1971 i det närmaste upp till 1968 års nivå, trots att ökningen reducerades i samband med att den nya riktkursen av kr 4,8129 för en US dollar infördes. Ökningen under året uppgick till 1 208 mkr, varigenom valutareserven steg till 5 480 mkr. Om hänsyn även tages till affärsbankernas tidsposition, blir återhämtningen än mer markant, då summan av dessa delar, d v s bankernas utlandsställning, ökade till 6 300 mkr, vilket är ett högre belopp än vid utgången av något tidigare år.

Betalningsbalansen under de senaste sex åren framgår i grova drag av nedanstående tablå.

	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Bytesbalans	— 872	— 238	— 585	— 1 074	— 1 570	780
Kapitalbalans	1 104	579	527	— 246	1 140	—2
Restpost	256	— 536	— 28	— 366	852	444
Tilldelade SDR	—	—	—	—	196	180
Utlandsställning	488	— 195	— 86	— 1 686	618	1 402
Grundbalans ¹	— 12	216	4	— 1 247	— 801	826

¹ Grundbalansen är summan av bytesbalansen, de statliga kapitaltransaktionerna, värdepappershandeln, privata långfristiga lån, direkta investeringar samt den långfristiga delen av övriga privata kapitaltransaktioner.

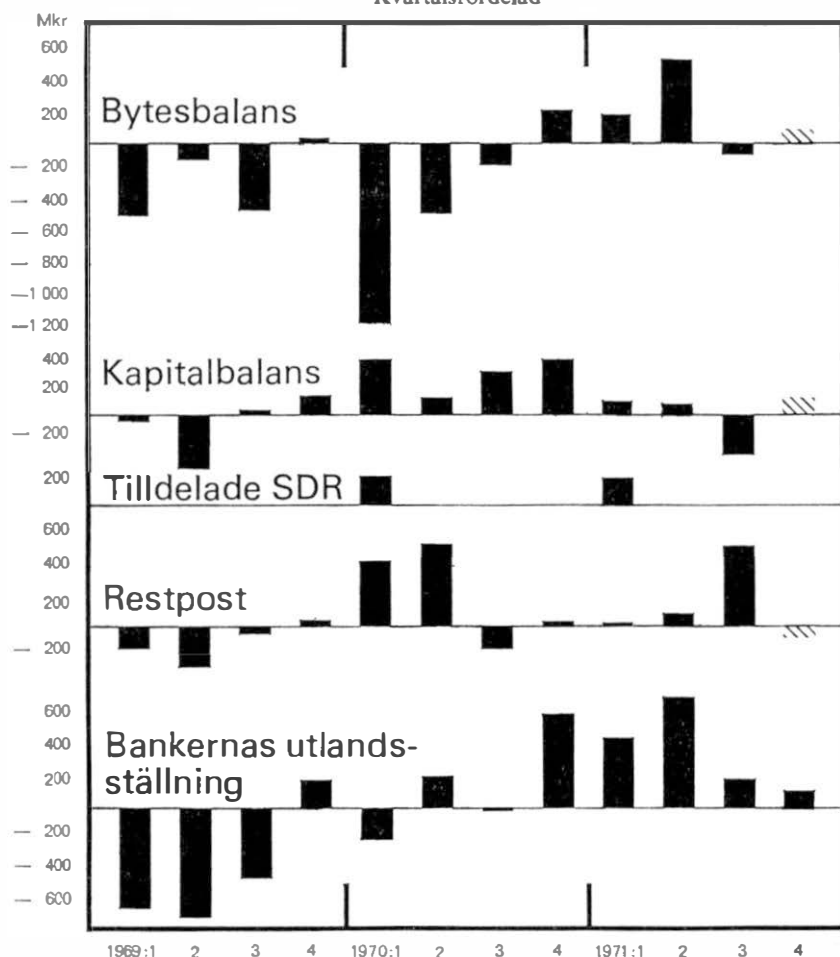
Bytesbalansens utveckling från ett underskott på drygt en och en halv miljard kronor 1970 till ett överskott på 780 mkr innebär sålunda en omsvängning på drygt 2 300 mkr. Förbättringen faller helt på handelsbalansen, som förbättrats från ett underskott på en miljard till ett överskott på drygt två miljarder kronor. Denna förändring började redan under loppet av 1970, då andra halvåret uppvisade ett exportöverskott, men för hela 1970 blev underskottet dock ungefär lika stort som de närmast föregående åren. Samtliga kvartal under 1971 resulterade i exportöverskott med tyngdpunkten förlagd till andra kvartalet, medan underskotten i tjänste- och transfereringsnettona fortsatt att öka. Överskottet i bytesbalansen var koncentrerat till första halvåret, medan andra halvåret i stort sett balanserade.

Kapitalbalansens utveckling gick i motsatt riktning mot bytesbalansens, och Sverige blev ånyo ett kapitalexporterande land. Det kraftiga nettokapitalinflödet på en dryg miljard kronor under 1970 förbyttes en-

Tabell 12. Betalningsbalansen

											Mkr
1970					1971				Året		
1:a kv. 2:a kv. 3:e kv. 4:e kv.					1:a kv. 2:a kv. 3:e kv. 4:e kv.				1970	1971	
A. Löpande transaktioner											
1. Export enligt handelsstatistiken											
	7 725	8 946	8 451	10 028	9 307	9 787	8 775	10 316	35 150	38 185	
2. Import enligt handelsstatistiken											
	8 786	9 325	8 414	9 726	8 936	8 991	8 443	9 795	36 251	36 165	
1+2.	Handelsbalans	-1 061	- 379	37	302	371	796	332	521	-1 101	2 020
3. Korrigering av handelsstatistiken											
	30	5	39	62	64	- 36	4	- 72	136	- 40	
4. Sjöfartsnetto											
	420	435	630	549	422	496	675	557	2 034	2 150	
5. Resevaluta											
	- 353	- 459	- 551	- 385	- 361	- 402	- 668	- 469	-1 748	-1 900	
6. Övriga tjänster											
	- 304	- 123	- 197	- 286	- 348	- 312	- 254	- 411	- 910	-1 325	
7. Korrigeringspost											
	200	200	200	200	200	200	200	200	800	800	
8. Transfereringar											
	- 126	- 142	- 298	- 215	- 163	- 160	- 363	- 239	- 781	- 925	
Summa A											
Bytesbalans											
	-1 194	- 463	- 140	227	185	582	- 74	87	-1 570	780	
B. Kapitaltransaktioner											
1. Statliga kapitaltransaktioner											
	- 11	- 31	- 29	- 143	- 32	- 74	- 33	- 22	- 214	- 161	
2. Värdepappershandel											
	- 22	- 27	79	216	202	89	18	11	246	320	
3. Privata långfristiga lån											
	198	142	181	378	211	265	66	315	899	857	
4. Direkta investeringar											
	- 25	- 231	- 69	- 123	- 99	- 142	- 86	- 91	- 448	- 418	
5. Övriga privata kapitaltransaktioner											
	223	264	128	42	- 193	- 66	- 235	- 106	657	- 600	
Summa B											
Kapitalbalans											
	363	117	290	370	89	72	- 270	107	1 140	- 2	
C. Tilldelade SDR											
	196	—	—	—	180	—	—	—	196	180	
D. Restpost											
	427	556	- 155	24	5	80	536	- 177	852	444	
E. Bankernas utlandsställning											
1. Riksbankens guld och valutor											
	- 204	- 38	105	351	564	525	183	169	214	1 441	
2. Affärsbankernas avistaposition											
	- 15	343	- 155	7	- 178	34	- 138	49	180	- 233	
1+2.	Valutareserven	- 219	305	- 50	358	386	559	45	218	394	1 208
3. Affärsbankernas tidspostion											
	11	- 95	45	263	73	175	147	- 201	224	194	
Summa E											
	- 208	210	- 5	621	459	734	192	17	618	1 402	

Diagram M. Betalningsbalansen 1969—1971
Kvartalsfördelad

ligt preliminär statistik i ett netto omkring noll. Det måste dock understrykas att dessa preliminära uppgifter kan komma att revideras kraftigt längre fram.

Restposten har sålunda reducerats till 444 mkr efter att 1970 ha uppgått till 852 mkr. Den kvartalsvisa fördelningen visar att restposten låg vid en låg nivå under senare delen av 1970 och början av 1971. För 12-månadersperioden t. o. m. juni 1971 uppgick den sålunda till endast minus 46 mkr. Ökningen i restposten under det gångna året var koncentrerad till tredje kvartalet, då restposten uppgick till 536 mkr, vilket kan ses i samband med den samtidiga omsvängningen i bytesbalansen i kombination med betalningarnas normala eftersläpning. Med hänsyn till uppgifternas preliminära karaktär bör slutsatser angående restpostens storlek under 1971 göras med stor försiktighet då de definitiva siffrorna kan komma att avvika i hög grad från de här redovisade.

Tabell 13. Utrikeshandel

Mkr

	Export			Import			Import - (—) resp. export - (+) överskott					
	1969	1970	1971	1969	1970	1971	1969	1970	1971			
Januari	2 331	2 349	3 114	2 531	3 023	3 095	—	200	—	674	+	19
Februari . . .	2 071	2 653	2 709	2 188	2 821	2 720	—	117	—	168	—	11
Mars	2 408	2 714	3 485	2 491	2 938	3 172	—	83	—	224	+	313
April	2 208	2 885	2 958	2 462	3 297	3 055	—	254	—	412	—	97
Maj	2 550	2 764	3 080	2 454	3 050	2 751	+	96	—	286	+	329
Juni	2 651	3 213	3 773	2 667	2 979	3 177	—	16	+	234	+	596
Juli	2 290	2 727	2 723	2 392	2 714	2 735	—	102	+	13	—	12
Augusti	2 173	2 680	2 763	2 158	2 600	2 626	+	15	+	80	+	137
September . .	2 516	3 019	3 302	2 860	3 073	3 082	—	344	—	54	+	220
Oktober	2 604	3 123	3 439	2 846	3 261	3 317	—	242	—	138	+	122
November . .	2 800	3 579	3 513	2 717	3 275	3 196	+	83	+	304	+	317
December . .	2 857	3 284	3 364 ¹	2 805	3 210	3 282 ¹	+	52	+	74	+	82 ¹
Kvartal 1 . .	6 810	7 719	9 307	7 210	8 786	8 936	—	400	—	1 067	+	371
2 . .	7 409	8 931	9 787	7 583	9 325	8 991	—	174	—	394	+	796
3 . .	6 979	8 431	8 775	7 410	8 414	8 443	—	431	+	17	+	332
4 . .	8 261	10 069	10 316 ¹	8 368	9 726	9 795 ¹	—	107	+	343	+	521 ¹
Summa	29 459	35 150	38 185 ¹	30 571	36 251	36 165 ¹	—	1 112	—	1 101	+	2 020 ¹

¹ Prognos.*Bytesbalansen*

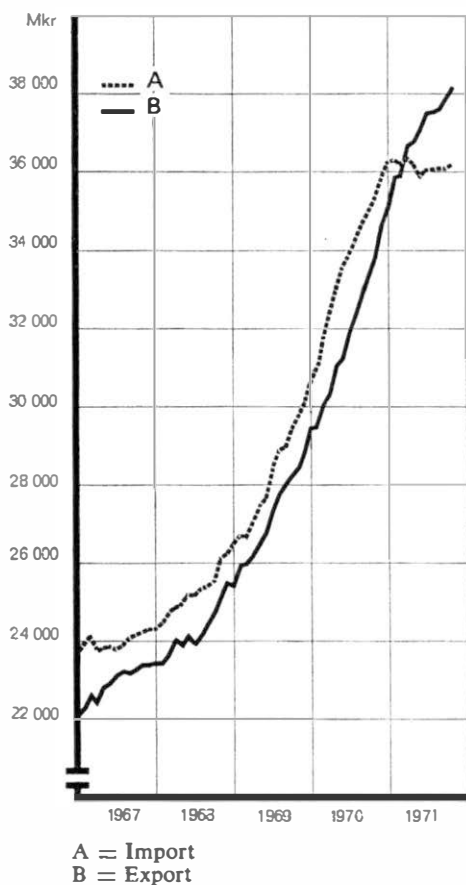
Handelsbalansen, som förbättrats successivt under loppet av 1970 från ett underskott på 1 061 mkr under första kvartalet till ett överskott på 302 mkr under fjärde kvartalet, fortsatte att förbättras under första halvåret 1971 med en kulmen på 796 mkr under andra kvartalet. Även under tredje och fjärde kvartalen noterades överskott ehuru på en något lägre nivå än under andra kvartalet. För helåret 1971 beräknas handelsbalansen ha lämnat ett överskott på 2 020 mkr att jämföra med underskott på ca 1 100 mkr under de tre närmast föregående åren (tabell 13). Överskottet var det första sedan 1951, då ett överskott på 3 mkr noterades.

Exportvärdet beräknas ha ökat under året med drygt 3 000 mkr eller 8 ½ %, medan importvärdet beräknas ha blivit 100 mkr lägre än föregående år. Exportvärdets ökning var under de tre första kvartalen 21 %, 11 % och 4 % med ett genomsnitt av 11 %. Härav utgjorde prisökningar 5 %. Importvärdet låg under de tre kvartalen 1 % lägre än föregående år. Då importpriserna samtidigt ökat med 6 %, innebär detta en minskning av importvolymen med 6 %.

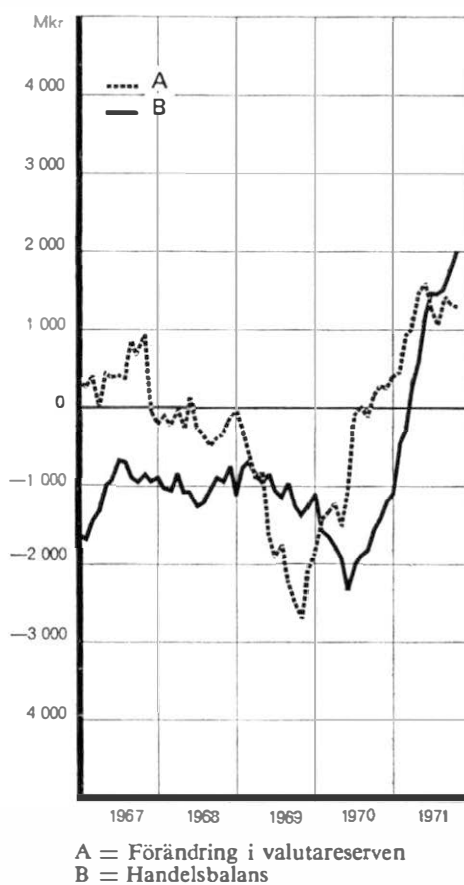
Exporten av verkstadsprodukter hölls väl uppe under året, medan exporten av råvaror och stapelvaror visade en betydligt sämre utveckling. Sålunda ökade under januari--oktober exportvärdet av maskiner, apparater och transportmedel med 20 %, varav bilar med 31 %, medan vär-

Diagram N. Utrikeshandeln

12-månadersuppgifter

Diagram O. Handelsbalans och valutareserv

12-månadersuppgifter

det av exporten av pappersmassa sjönk med 7 % och av järn och stål med 6 %.

Importens stagnation förklaras främst av det kraftiga omslaget i industrins lagerinvesteringar i råvaror och halvfabrikat, men även den mycket låga konsumtionen under första halvåret har spelat in. Under januari—oktober minskade sålunda importen av järn och stål med 16 %, av andra metaller med 26 % (varav genom prissänkningar med 18 %), av kläder med 6 % och av bilar med 2 %, medan importen av bränslen värdemässigt ökade med 16 %, beroende på prisökningar som under de tre första kvartalen uppgick till 28 %. I volym minskade bränsleimporten under de tre kvartalen med 7 %.

Handeln med EFTA-länderna ökade även under 1970 kraftigare än handeln med EEC. Sålunda steg exporten till de övriga EFTA-länderna

under januari—oktober med 15 % och till EEC-länderna med 6 %, medan importen ökade med 3 % resp. sjönk med 4 %. Gentemot USA steg exporten med 26 % och sjönk importen med 4 %. Gentemot U-länderna blev motsvarande tal (exkl. oljor och fartyg) + 18 % respektive — 14 %.

Posten *korrigering av handelsstatistiken* avser rabatter i samband med oljeimport, uppskattade till 76 mkr mot 154 mkr föregående år, fisk som från svenska fiskefartyg sålts i utländska hamnar för 60 mkr (f. å. 70 mkr), återinförsel på omkring 400 mkr (f. å. 312 mkr), återutförsel på omkring 200 mkr (f. å. 192 mkr) samt nettoexport av icke-monetärt guld för 41 mkr mot en nettoimport på 3 mkr föregående år. Till denna post har dessutom lagts en korrigering av importvärdet för flygplan, avsedd att korrigera handelsstatistiken för det faktum att den teoretiska fördelningen av SAS's flygplansimport på de tre delägarländerna i proportionen 3:2:2 icke avspeglas i handelsstatistiken, där registrering sker med det totala värdet varje gång ett flygplan faktiskt införs för registrering i ett land. En summering av dessa delposter ger en korrigering av handelsstatistiken på minus 40 mkr mot plus 136 mkr under 1970.

Sjöfartsnettot beräknas ha stigit från 2 034 mkr 1970 till 2 150 mkr 1971. Rederiernas intäkter och kostnader vid utrikes sjöfart, har för 1971 uppskattats till intäkter på 4 730 mkr och kostnader på 2 775 mkr, att jämföra med 4 392 mkr respektive 2 565 mkr för 1970. Detta innebär en ökning med 8 % av såväl intäkter som utgifter. Vid uppskattningen av intäkterna under fjärde kvartalet har hänsyn tagits till att rederierna efter de förändringar som ägt rum på valutamarknaden gör vissa kursförluster med anledning av att deras kontrakt ofta är skrivna i amerikanska dollar. Dessa förluster som har beräknats till ca 25 mkr under kvartalet, kommer att påverka resultatet även nästa år, eftersom huvuddelen av det svenska tonnage är bundet av långtidsavtal.

Inseglingsnettot för 1971 blev med dessa beräkningar 1 955 mkr mot 1 827 mkr föregående år. Efter avdrag av biljettavgifter som betalas i Sverige, uppskattade till 120 mkr, och tillägg för utländska fartygskostnader i svenska hamnar m m, beräknade till 315 mkr, erhålls ett sjöfartsnetto på 2 150 mkr eller 6 % mer än föregående år.

Utgifterna för *resevaluta* ökade under 1970 ovanligt kraftigt eller med 32 %. Denna kraftiga stegring torde bl. a. få ses mot bakgrund av den stora ökningen av utländska gästarbetare i Sverige under året. En stor del av dessas överföringar till sina hemländer registreras nämligen i resevalutaposten. Ökningen av den utländska arbetskraften avtog under slutet av året och har under 1971 förbytts i en nedgång, som under de tre första kvartalen uppgick till ca 8 500 personer. Denna nedgång torde delvis förklara, att resevalutautgifterna under första halvåret 1971 blev praktiskt taget oförändrade i förhållande till första halvåret 1970, trots att utgifterna om till det nordiska passkontrollområdet återvändande svenskar visar en ökning med 24 % under samma tid. Under tredje kvar-

talet steg emellertid resevalutautgifterna med 18 % jämfört med motsvarande period 1970. Resevalutainkomsterna ökade under de tre första kvartalen 1971 med 14,2 % eller i ungefär samma takt som under samma period föregående år (14,5 %). Ökningen var emellertid störst under andra kvartalet med 22 % och stannade under tredje kvartalet vid 11 %. För hela året har preliminärt räknats med utgifter på ca 2 750 mkr mot 2 491 mkr 1970 och inkomster på ca 850 mkr mot 743 mkr 1970, vilket ger ett netto på ca minus 1 900 mkr mot minus 1 748 mkr föregående år. Detta skulle innebära ökningarna under 1971 med 10 % för utgifterna och 14 % för inkomsterna att jämföra med 32 % respektive 13 % under 1970.

Det bör som vanligt erinras om att datainsamlingsmetodiken innebär, att resevalutastatistiken kommer att innefatta utgifter och inkomster även av annat slag än i samband med turism, t ex gästarbetares överföringar av kontanter eller resecheckar samt gränshandel. Den stora roll som gästarbetaröverföringarna fortfarande sannolikt spelar kan illustreras av utvecklingen av de svenska resevalutautgifterna gentemot Finland, där den anmärkningsvärda ökningen på 72 % under de 10 första månaderna 1970 följts av en ny stor ökning på 33 % under motsvarande tid 1971. I övrigt visar den regionala fördelningen stora olikheter i förhållande till förra året, vilket framgår av nedanstående tablå. Man bör härvid hålla i minnet, att den regionala uppdelningen huvudsakligen får ske efter använd valuta i stället för efter resmål, utom vad avser från utlandet återköpta svenska sedlar, där landuppgift finns.

Regionalfördelning av resevalutautgifterna

	1970 januari—oktober			1971 januari—oktober		
	Totalt	varav återköpta svenska sedlar	Förändring av de totala utgifterna 1969—1970	Totalt	varav återköpta svenska sedlar	Förändring av de totala utgifterna 1970—1971
Danmark	321	126	34 %	435	179	36 %
Finland	234	180	72 %	312	254	33 %
Spanien	207	85	46 %	233	96	13 %
USA	304	2	41 %	222	0	— 27 %
Västtyskland	228	60	15 %	220	67	— 4 %
Schweiz	256	185	38 %	198	144	— 23 %
Övriga	586	185	21 %	673	236	15 %
Summa	2 136	823	34 %	2 293	976	7 %

Under 1960-talet var den procentuella ökningen av till riksbanken redovisade *övriga tjänster* betydligt högre för utgifterna än för inkom-

terna. Denna utveckling bröts under 1969, då inkomsterna ökade något mer än utgifterna och denna tendens förstärktes 1970, då inkomsterna ökade med 27 % och utgifterna med 19 %. Den hittills statistikförda delen av 1971 tyder på en ny omsvängning. Sålunda ökade utgifterna under de tre första kvartalen med 16 % och inkomsterna med endast 5 %. De med ledning härav beräknade årssiffrorna innebär en ökning av utgifterna med ca 500 mkr från 3 356 mkr 1970 till omkring 3 890 mkr och av inkomsterna med ca 120 mkr från 2 446 mkr 1970 till omkring 2 565 mkr med ett netto på ca 1 325 mkr. Detta innebär en mycket kraftig försämring i jämförelse med de två närmast föregående åren, då nettona blev 906 mkr respektive 910 mkr. Bland de delposter som förändrats mest markant märks räntor och utdelningar. Inkomsterna under denna delpost minskade med 10 %, medan utgifterna ökade med 16 %. Denna ökning ter sig naturlig med hänsyn till den stora ökningen av företagens upplåning utomlands under de senaste åren.

Korrigeringsposten, som avser att kompensera för brister i det statistiska underlaget, vilka anses vara större för inkomster än för utgifter, har bedömts böra ökas med 100 mkr per år från 100 mkr 1962 till 800 mkr 1969. Den ovan refererade utvecklingen av tjänstetransaktionerna under 1970 ansågs motivera att korrigeringsposten för detta år icke längre skulle stiga utan stå kvar på samma nivå av 800 mkr som föregående år.

Utvecklingen under 1971 innebar som nämnts på nytt en kraftigare ökning av utgifterna än av inkomsterna. Av försämringen i absoluta tal på ca 400 mkr svarar emellertid posten »räntor och utdelningar» för ca 200 mkr. Det torde inte finnas anledning att förbinda denna stora skillnad i utvecklingen av inkomsterna och utgifterna med någon försämrad rapportering. Om denna delpost därför exkluderas, erhålles en betydligt jämnare utveckling av resterande delar av posten »övriga tjänster», nämligen en ökning på ca 10 % för inkomsterna och på ca 16 % för utgifterna. Det synes därför icke befogat att heller för 1971 förändra storleken på korrigeringsposten till bytesbalansen, som alltså även för detta år satts till oförändrat 800 mkr.

Privata transfereringar till utlandet registrerades under januari—september för 241 mkr, vilket är endast obetydligt högre än ett år tidigare. Häri ingår gästarbetares banköverföringar till hemlandet med 45 mkr eller ungefär samma belopp som under motsvarande tid 1970. Orsaken till att ingen ökning skett av denna post torde sannolikt kunna ses i samband med att nettoinvandringen av utländsk arbetskraft stagnerat. Det bör dock erinras om att en stor del av gästarbetaröverföringarna torde ske på sådant sätt, att de inte registreras under denna post. Som tidigare framhållits, torde ganska betydande belopp få förmodas ingå i resevalutaposten. För hela 1971 beräknas privata transfereringar till utlandet ha uppgått till 340 mkr mot 328 mkr 1970.

Privata transfereringar från utlandet uppgick under de tre första kvartalen till ett något mindre belopp än under jämförelseperioden, eller 44 mkr mot 63 mkr. För hela året har de beräknats till ca 65 mkr mot 83 mkr förra året.

Av de offentliga transfereringarna utgjorde gåvobiståndet till U-länderna 382 mkr under de tre första kvartalen och har beräknats till ca 490 mkr för hela året att jämföra med 425 mkr 1970. Biståndet i form av kapitalinsatser i internationella organ och bilaterala krediter, vilket redovisas under offentliga kapitaltransaktioner, ökade i väsentligt högre takt under året, främst genom den stora ökningen av bidraget till IDA. Det totala utvecklingsbiståndet ökade därmed från 600 mkr till ca 850 mkr. Tillsammans med övriga offentliga transfereringar, bl a utbetalningar till Danmark i samband med EFTA-avtalet på 28 mkr, har de totala utgifterna under denna post beräknats till ca 650 mkr under 1971 mot 539 mkr föregående år.

Nettot av privata och offentliga transfereringar blev därmed ca 925 mkr 1971 mot 781 mkr 1970.

Bytesbalansen förbättrades successivt från ett underskott på 1 200 mkr under första kvartalet 1970 till ett överskott på 600 mkr under andra kvartalet 1971. Under tredje kvartalet inträffade dock ett underskott på 74 mkr, medan fjärde kvartalet beräknas ge ett mindre överskott på 87 mkr. För hela året ger detta ett bytesbalansöverskott på 780 mkr mot ett underskott på 1 570 mkr 1970 och ett underskott på 1 074 mkr 1969.

Kapitaltransaktioner

Nettoutfallet av de *statliga kapitaltransaktionerna* innebar under 1971 ett något mindre kapitalutflöde än under de två närmast föregående åren. Bland de större delposterna märks utbetalning under utvecklingskrediter med 112 mkr mot 92 mkr respektive 91 mkr under 1970 respektive 1969, inbetald del av höjningen av Sveriges andel i världsbanken med 19 mkr utan motsvarighet de närmast föregående åren samt bidrag till IDA med 202 mkr. Detta bidrag var visserligen väsentligt större än de två föregående åren, då det uppgick till 77 mkr och 139 mkr, men huvuddelen därav, 176 mkr, utbetalades ej kontant som de närmast tidigare bidragen utan i form av svenska skuldsedlar. Då denna betalning skedde sent på året, hann IDA icke disponera detta nya bidrag och därför ej lösa in skuldsedlarna under året. Av tidigare innehav av svenska skuldsedlar löstes däremot under året in 10 mkr mot 10 mkr under 1970 och 20 mkr under 1969. Nettoutflödet av statligt kapital under 1971 blev därmed 161 mkr mot 214 mkr 1970 och 240 mkr 1969.

Värdepappershandeln med utlandet i utelöpande aktier och obligationer enligt bankinspektionens statistik reducerat med nettoförändringen i affärsbankernas innehav av utländska obligationer, vilka ingår i banker-

Tabell 14. Svenska statens krediter till utlandet

Mkr

		Ursprungligt lånebelopp	Utbetalt under 1971	Aterbetalt under 1971	Utestående ultimo 1971	Beviljat, ännu ej utbetalt belopp
Danmark	1948	159,4	—	5,1	70,9	—
Etiopien	1968	30,0	5,2	—	22,5	7,5
	1969	23,5	1,5	—	7,2	16,3
Finland	1949	455,1	—	—	189,1	—
Indien	1964	24,0	—	—	24,0	—
	1966	24,0	3,5	—	23,3	0,7
	1968	40,0	15,9	—	35,1	4,9
	1968	35,0	20,1	—	23,9	11,1
	1971	125,0	11,0	—	11,0	114,0
	1971	26,0	—	—	—	26,0
Kenya	1968	19,0	2,0	—	6,3	12,7
	1970	15,0	1,1	—	1,5	13,5
	1971	31,5	—	—	—	31,5
Norge	1950	125,0	—	5,5	50,5	—
Pakistan	1966	25,0	—	—	25,0	—
	1967	9,1	—	—	9,1	—
	1968	26,0	—	—	26,0	—
	1970	31,5	0,0	—	5,0	26,5
Sudan	1966	35,0	—	—	32,7	2,3
	1970	15,0	—	—	—	15,0
Tanzania	1965	10,0	—	—	10,0	—
	1967	4,0	—	—	4,0	—
	1967	30,0	2,7	—	27,0	3,0
	1969	39,0	7,3	—	39,0	—
	1969	15,0	5,1	—	6,0	9,0
	1970	15,0	4,8	—	6,1	8,9
	1970	20,0	1,2	—	1,2	18,8
	1970	63,0	12,7	—	12,7	50,3
	1971	33,0	5,4	—	5,4	27,6
Tunisien	1963	6,0	—	—	6,0	—
	1965	6,0	—	—	5,7	—
	1967	15,0	0,1	—	9,4	5,6
	1969	26,0	2,1	—	8,4	17,6
	1970	18,5	—	—	5,0	13,5
	1970	30,0	—	—	—	30,0
Turkiet	1963	26,0	—	—	26,0	—
	1970	15,6	10,2	—	15,4	0,2
Östafrika ¹⁾	1970	27,0	—	—	5,0	22,0
Summa			112,1	10,6	755,4	488,5

¹⁾ Avser finansiering av telenät för Kenya, Uganda och Tanzania gemensamt.

nas utlandsställning, resulterade under de tre första kvartalen 1971 i nettokapitalutflöden på 31 mkr, 14 mkr och 48 mkr, eller tillsammans 93 mkr. För hela 1971 kan beloppet beräknas ha stigit till ca 125 mkr mot 77 mkr föregående år. För att erhålla posten »värdepappershandeln» i

betalningsbalansen skall man härtill lägga värdet av svenska obligations-emissioner i utlandet, vilka uppgick till 450 mkr mot 336 mkr 1970, samt amorteringar på sådana i den mån de inte redan ingår i bankinspektionens siffror. Härigenom erhålles ett nettokapitalinflöde på ca 320 mkr mot ett inflöde på 246 mkr under 1970 och ett utflöde på 127 mkr under 1969, då inga svenska obligationsemissioner ägde rum utomlands.

Privata långfristiga lån i utlandet upptogs enligt preliminär statistik under de tre första kvartalen 1971 för 1 149 mkr mot 982 mkr under samma period föregående år. För hela året beräknas upplåningen till ca 1 500 mkr mot 1 490 mkr 1970. Häre ingår dock ej upplåning i form av obligationsemissioner utomlands vilka redovisas under värdepappershandel. Totalt synes bruttoupplåningen utomlands ha legat på något högre nivå än under föregående år.

Amorteringar på svenska lån i utlandet låg under de tre första kvartalen väsentligt högre än föregående år med 562 mkr enligt hittills inkomna uppgifter mot 355 mkr 1970. För hela året har räknats med återbetalningar på 600 mkr mot 484 mkr 1970. En ökning av amorteringarna ter sig naturlig mot bakgrund av den kraftigt ökade upplåningen, ofta av medelfristig karaktär, som ägt rum under de senaste två åren och det i Sverige under 1971 lättare läget på kreditmarknaden.

Utländsk upplåning i Sverige, som normalt är av ringa omfattning, skedde under januari—september med 57 mkr och har för hela året uppskattats till 60 mkr mot 114 mkr under 1970. Amorteringar på sådana lån, som förra året uppgick till 7 mkr, har antagits uppgå till 15 mkr under 1971.

Tillsammans innebar dessa lånetransaktioner enligt preliminära uppskattningar ett nettokapitalinflöde på omkring 850 mkr under 1971 mot 899 mkr under 1970. Det måste dock starkt understrykas, att uppgifterna är preliminära och att de slutliga siffrorna därför mycket väl kan komma att kraftigt avvika från de här redovisade.

Direkta investeringar i utlandet uppgick under de tre första kvartalen 1971 till 778 mkr mot 1 079 mkr under motsvarande tid 1970. Tillstånd till direkta investeringar lämnades under denna period för ungefär samma belopp som ett år tidigare, medan det sannolikt vid årets början kvarstod färre outnyttjade, tidigare beviljade tillstånd än vid ingången av 1970. Av investeringarna under perioden finansierades hälften genom upplåning i utlandet. För hela året har utlandsinvesteringarna preliminärt beräknats till ca 1 000 mkr, d. v. s. något mindre än 1970, då de uppgick till 1 331 mkr. Avveckling av svenska investeringar i utlandet skedde under 1971 för ca 215 mkr mot 326 mkr föregående år.

Utländska investeringar i Sverige uppgick enligt hittills inkomna uppgifter till 395 mkr mot 565 mkr under motsvarande tid föregående år. Beloppet under samma tid lämnade tillstånd var emellertid inte oväsentligt högre. För hela 1971 har de utländska direktinvesteringarna i Sverige

uppskattats till ca 500 mkr mot 688 mkr under 1970. Avveckling av sådana investeringar har uppskattats till 135 mkr under 1971 mot 131 mkr under föregående år.

Resultatet av direkta investeringar i båda riktningarna innebar ett nettokapitalutflöde på ca 420 mkr mot 448 mkr under 1970. Även när det gäller investeringar måste emellertid statistiken betecknas som i hög grad preliminär, varför relativt betydande revideringar kan komma att bli nödvändiga längre fram.

Posten *övriga privata kapitaltransaktioner* bygger dels på uppgifter som erhålles ur riksbankens valutastatistik, dels på uppgifter från statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

För de poster som beräknas helt av riksbanken föreligger preliminära uppgifter för tre kvartal. Enligt dessa var förändringen av de långfristiga fordringarna obetydliga, medan långfristiga skulder innebar ett nettokapitalutflöde på 159 mkr mot 20 mkr föregående år. Sistnämnda post har för hela året beräknats medföra ett kapitalutflöde på ca 200 mkr att jämföra med balans under 1970. Posten omfattar bl a utlänningars, däribland emigranternas, hemtagning av kapital från Sverige och förändringar i vissa exportförskott. Det är främst förändringen i de senare som orsakat det skilda resultatet i denna post i jämförelse med föregående år.

Kortfristiga kapitaltransaktioner, huvudsakligen omfattande kortfristiga lån av olika slag i utlandet, hade under 1970 resulterat i ett nettokapitalinflöde på 300 mkr. Under 1971 har denna kapitalimport upphört. Denna utveckling ter sig naturlig med hänsyn till det betydligt lättare läget på kreditmarknaden i Sverige i jämförelse med föregående år.

De poster för vilka SCB och KI svarar beräknas för helår. Enligt SCB:s varvsenkät hösten 1971 kommer de svenska varvens exportleveranser under detta år att med 494 mkr ha överstigit erhållna exportlikvider, medan likviderna översteg leveranserna med 56 mkr under föregående år. Importen av fartyg och flygplan, som med 99 mkr översteg betalningarna under 1970, har likaså beräknats vända 1971, så att en obetydlig nettoåterbetalning av erhållna importkrediter skedde med 3 mkr. Skillnaden mellan införselvärden och betalningar för data- och hålkortsmaskiner beräknas däremot motsvara ett kapitalinflöde av samma storlek som förra året, eller 150 mkr.

En summering av beräkningarna ger för hela posten »övriga privata kapitaltransaktioner» under 1971 ett nettokapitalutflöde på ca 600 mkr mot ett nettoinflöde på 657 mkr 1970. Även med en kraftig reservation för osäkerheten i dessa beräkningar synes det dock klart, att en betydande omsvängning från kapitalinflöde till kapitalutflöde under denna post ägt rum.

Kapitalbalansen

Den förändring av kapitalbalansen från ett stort nettokapitalinflöde på 1 140 mkr under 1970 till ungefär balans under 1971, som framkommer efter en summering av ovan beskrivna delposter, är i huvudsak koncentrerad till två poster. Den ena är kortfristig nettoupplåning i utlandet, som sjunkit med 350 mkr och den andra är varvens exportkrediter, som förändrats med 550 mkr.

Tilldelade SDR

Vid början av 1970 hade den första tilldelningen av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden, SDR, ägt rum, varvid Sverige tilldelats 195,5 mkr. Den 1 januari 1971 skedde planenligt den andra tilldelningen, och Sveriges andel blev denna gång 179,9 mkr, varvid valutareserven steg med samma belopp.

Restposten

Om ett överskott i bytesbalansen på 780 mkr, ett kapitalutflöde på 2 mkr och en tilldelning av SDR på 180 mkr ställes mot en förbättring av bankernas utlandsställning på 1 402 mkr, erhålles en positiv restpost på 444 mkr, vilket innebär en minskning från föregående år, då restposten blev plus 852 mkr. I restposten ingår bl. a. icke identifierade handelskrediter. Uppgifter om en viss typ av dessa krediter, nämligen svenska exportörers revolverande upplåning utomlands, har för 1971 kunnat uppskattas till en nettoupplåning om ca 350 mkr, som sålunda ingår i den här redovisade restposten. Någon motsvarande uppskattning för tidigare år har icke gjorts.

Bankernas utlandsställning

Valutareserven, som efter den kraftiga försämringen med 1 853 mkr under 1969 hade förbättrats med 394 mkr redan under 1970, ökade under 1971 med 1 208 mkr. Förbättringen var koncentrerad till en ökning i riksbankens valutareserv, medan affärsbankernas avistaställning gentemot utlandet sjönk med 233 mkr. Under första kvartalet steg valutareserven med 386 mkr, vari ingår årets tilldelning av SDR med 180 mkr, och under andra kvartalet med 559 mkr. Ökningen under tredje kvartalet stannade vid 45 mkr. Under den första perioden efter de amerikanska åtgärderna på valutaområdet i mitten av augusti låg valutareserven i stort sett stilla, men under november månad skedde en viss ökning. Överenskommelsen om nya riktkurser vid mitten av december, då den amerikanska dollarn devalverades med 7,89 % och den svenska kronan med 1 %, medan bl. a. de västtyska, holländska, belgiska och japanska valutornas värden höjdes, innebar en viss nettominskning av den svenska valutareserven.

Tabell 15. Bankernas utlandsställning

Mkr

	Riksbanken		Affärsbankerna		Valutareserven (1+2+3)		Bankernas utlandsställning (4+5)	
	Guld och valutor	Ställning gentemot IMF	Avista- till- gångar	Tids- position	Ställ- ning	12-mån.- förändr.	Ställ- ning	12-mån.- förändr.
	1	2	3	4	5	6	7	8
1964 dec.	4 476	453	576	181	5 505	1 019	5 686	947
1965 »	4 207	737	678	137	5 622	117	5 759	73
1966 »	4 380	855	733	279	5 968	346	6 247	488
1967 »	3 513	717	1 528	294	5 758	- 210	6 052	- 195
1968 »	3 287	850	1 594	235	5 731	- 27	5 966	- 86
1969 »	2 887	523	468	402	3 878	-1 853	4 280	-1 686
1970 »	2 970	654	648	626	4 272	394	4 898	618
1971 jan.	3 366	654	554	561	4 574	450	5 135	552
febr.	3 442	654	593	473	4 689	922	5 162	954
mars	3 689	499	470	699	4 658	999	5 357	1 285
april	3 925	499	548	780	4 972	1 480	5 752	1 895
maj	4 019	495	581	863	5 095	1 586	5 958	2 061
juni	4 235	478	504	874	5 217	1 253	6 091	1 809
juli	4 388	474	464	972	5 326	1 079	6 298	1 685
aug.	4 467	432	426	997	5 325	1 403	6 322	1 881
sept.	4 464	432	366	1 021	5 262	1 348	6 283	2 006
okt.	4 470	432	350	970	5 252	1 289	6 222	1 881
nov.	4 510	432	613	991	5 555	1 534	6 546	1 895
dec.	4 633	432	415	820	5 480	1 208	6 300	1 402

Affärsbankernas *tidsposition* förbättrades likaså under året. Dessa mindre likvida nettotillgångar ökade med 73 mkr, 175 mkr respektive 147 mkr under de tre första kvartalen och minskade med 201 mkr under det fjärde.

Bankernas *utlandsställning* totalt förbättrades sålunda under året med 1 402 mkr mot en ökning med 618 mkr 1970 och en minskning med 1 686 mkr 1969 (tabell 15).

Valutamarknaden

Det huvudsakligen räntemässigt betingade kapitalutflödet från USA till Europa, som hade utövat ett starkt inflytande på utvecklingen på valutamarknaderna under 1970, satte sin prägel på dessa även under de första månaderna 1971. Eurodollarräntorna fortsatte att falla vid ett fortfarande relativt sett högt ränteläge i Europa. I slutet av mars började emellertid kapitalutflödet från USA att ändra karaktär. Den tilltagande försämringen av den amerikanska betalningsbalansen skapade ökad oro kring dollarn. Kapitalutflödet från USA fick härigenom en mer spekulativ karaktär. Särskilt stort var kapitalinflödet till Tyskland, vilket sammanhänge, förutom med fortsatta stora överskott i den tyska utrikeshandeln, med betydande upplåning på eurodollarmarknaden från tyska företags sida. Denna upplåning var en följd av den i Tyskland förda strama penningpolitiken, och de tyska myndigheterna vidtog inga åtgärder för att hindra den. Dollarn visade till följd härav en generellt svag tendens i Europa.

Rykten och diskussioner om paritetsändringar — bl. a. en rapport från några tyska ekonomiska forskningsinstitut, som rekommenderade en revalvering av eller flytande kurs för tyska marken — intensifierade det spekulativa valutainflödet till framförallt Tyskland. Den 5 maj stängdes valutamarknaden i Frankfurt och flera andra länder vidtog samma åtgärd.

När valutamarknaderna åter öppnades den 10 maj hade de tyska och holländska myndigheterna beslutat att låta sina valutor flyta och att alltså t. v. inte iakttaga gällande marginalkurser för dollarn. Schweizerfrancen och österrikiska schillingen revalverades samtidigt med 7,07 % respektive 5,05 %. Den schweiziska revalveringen innebar att parivärdet mot dollarn ändrades från 4,37282 till 4,08415 francs per US-dollar. Den österrikiska schillingens parivärde mot dollarn ändrades från 26 till 24,75 schilling per US-dollar. I Belgien, där man redan tidigare haft dels en officiell, dels en fri marknad, beslöt man göra en klarare åtskillnad mellan dessa marknader.

Även om dessa åtgärder medförde något lugnare valutaförhållanden fanns dock fortfarande en viss nervositet kvar, och det kortfristiga kapitalflödet till vissa länder i Europa och till Japan fortsatte. Till skillnad från förhållandena efter frisläppandet av DM-kursen 1969 synes något större utflöde av kapital från Tyskland efter åtgärderna i maj 1971 ej ha skett. Åtgärder i olika länder för att bromsa valutainflödet tycks ha haft varierande framgång. Dollarn var allmänt svag under sommaren med dollarkurserna i flertalet länder vid eller i närheten av nedre marginalkursen. I Tyskland föll kursen till ca 5,5 % under pariteten i slutet

av juli. Pundet, som naturligtvis även starkt påverkades av dollarns svaghet, spelade dock aldrig någon förgrundsroll i det ovan relaterade händelseförloppet. Den starkt förbättrade bytesbalansen i Storbritannien torde också ha bidragit till pundets fasthet.

I början av augusti publicerade ett amerikanskt kongressutskott en rapport, vari hävdades att dollarn var övervärderad och att den på ett eller annat sätt måste devalveras. Detta i förening med samtidigt publicerade stora amerikanska valutareservförluster synes ha starkt bidragit till att dollarutflödet fick ett närmast krisartat förlopp.

Den 15 augusti tillkännagav den amerikanske presidenten en rad åtgärder för att stärka den amerikanska ekonomin och betalningsbalansen. Bl. a. infördes en importavgift på 10 % och åtagandet att växla dollar till guld eller andra reservtillgångar upphävdes temporärt. Som en följd härav stängdes valutamarknaderna i Europa under veckan 16—20 augusti.

Då valutamarknaderna åter öppnades måndagen den 23 augusti hade man trots förhandlingar ej lyckats uppnå en enhetlig handlingslinje, men många länder vidtog delvis likartade åtgärder på sina marknader. I Storbritannien, Danmark, Norge, Finland, Sverige, Portugal samt sedermera Österrike och Schweiz suspenderades tillsvidare marginalköpkursen för dollar, medan paritets- och marginalsäljkurserna kvarstod oförändrade. I Belgien, Italien och Spanien suspenderades även marginalsäljkursen. I Frankrike infördes en dubbel valutamarknad: en officiell avsedd endast för betalningar i samband med export och import av varor och en finansiell för övriga betalningar, t ex kapitaltransaktioner, resevaluta m. m. Den officiella kursen tilläts fluktuera inom hittillsvarande marginaler medan finanskursen fick röra sig fritt. I de länder, som redan låtit sin valuta flyta, nämligen Tyskland, Nederländerna och Kanada, vidtogs ingen förändring. Nederländerna och Belgien beslöt att begränsa rörelserna mellan varandras valutor till 1,5 % på vardera sidan om pariteten för sina valutor.

Den japanska valutamarknaden hölls öppen också under tiden 16—20 augusti, och valutainflödet ökade starkt under nämnda månad. Den 28 augusti såg sig även de japanska myndigheterna nödsakade att suspendera marginalkurserna för US-dollar.

Utvecklingen på valutamarknaderna efter de i Europa och Japan vidtagna åtgärderna kännetecknades av en tendens till successiv försvagning av den amerikanska dollarn. I flera länder intervenerade man för att begränsa värdestegringen på sin valuta. Dessutom företogs skärpningar av valutabestämmelserna i flera länder, bl a Storbritannien, Schweiz och Nederländerna, i syfte att begränsa kapitalinflödet.

Vid valufondens årsmöte i september antogs en resolution, vari medlemsländerna bl. a. uppmanades att snarast inleda samarbete med IMF för att upprätta tillfredsställande inbördes växelkursförhållanden och minska restriktiva åtgärder avseende varuutbyte och valutor.

Under höstmånaderna hölls ett flertal sammanträden inom EEC och tiogruppen i syfte att finna en lösning på de monetära problem, som uppstått med anledning av de amerikanska åtgärderna. Dessa sammanträden liksom uttalanden och rykten i valutakursfrågorna kunde naturligtvis inte undgå att påverka valutamarknaderna och kursutvecklingen för de olika valutorna.

Några av de viktigare valutornas ungefärliga procentuella värdestegring mot US-dollar per den 17 december 1971 framgår av nedanstående uppställning. Värdestegringen är beräknad i förhållande till då gällande paritetskurser.

Pund	5,4	Svenska kronor	5,8
Tyska mark	12,3	Danska kronor	4,5
Holländska floriner	10,4	Norska kronor	6,0
Belgiska francs	9,8	Finska mark	1,4
Franska francs (finans-)	5,3	Japanska yen	12,1
Schweiziska francs	5,4	Kanadensiska dollar	8,5
Italienska lire	4,0		

Vid ett möte den 17 och 18 december i Washington inom tiogruppen nåddes, i samförstånd med valutafonden, enighet om nya växelkursförhållanden mellan de olika valutorna. USA samtyckte till att förslag skulle föreläggas kongressen om devalvering av dollarn genom höjning av guldpriset från 35 till 38 dollar per uns samt att bl. a. avskaffa den 10-procentiga importavgiften. Följande ungefärliga procentuella förändringar av de olika valutornas guldinnehåll överenskomts:

Svenska kronor	—1,0	Japanska yen	+7,7
Belgiska francs	+2,8	Holländska floriner	+2,8
Franska francs	0	Pund	0
Tyska mark	+4,6	US-dollar	—7,9
Italienska lire	—1,0		

Dessa förändringar innebar följande procentuella värdestegringar i förhållande till tidigare gällande parivärde mot dollarn:

Svenska kronor	7,49	Italienska lire	7,48
Belgiska francs	11,57	Japanska yen	16,88
Franska francs	8,57	Holländska floriner	11,57
Tyska mark	13,58	Pund	8,57

För schweizerfrancens del innebar överenskommelsen en värdestegring gentemot US-dollar med 13,9 % jämfört med parivärdet före schweizerfrancens revalvering i maj.

Man överenskom också att temporärt tillåta en vidgning av marginalen för dollarkursens fluktuationer från 1 % till högst 2 ¼ % över eller under de nya s. k. riktkurserna.

Kanada meddelade samtidigt att man tills vidare ämnade behålla systemet med fritt flytande kurser.

Den avsevärda förbättring av den svenska bytesbalansen, som inleddes under år 1970 torde, jämte dollarns allmänna svaghet, ha bidragit till en fastare tendens för svenska kronan under 1971. Dollarkursen låg under större delen av året fram till händelserna i augusti omkring 0,20 % under paritetskursen med ett kontinuerligt valutainflöde till riksbanken. I likhet med vad som var fallet i en rad andra länder beslöt den svenska regeringen och bankofullmäktige, att riksbanken fr. o. m. den 23 augusti tills vidare inte skulle iakttaga marginalköpkursen för US-dollar, medan den fastställda marginalsäljkursen, 5,2125, skulle förbli oförändrad. Dollarkursen föll härefter med vissa avbrott till ett lägsta läge av ca 4,88 kronor.

Efter ovan nämnda möte i Washington fastställde fullmäktige i riksbanken, efter samråd med regeringen, det nya förhållandet mellan kronor och dollar till 4,8129 kronor per dollar att gälla fr. o. m. 21 december. Detta innebar en devalvering av kronor mot guld med ca 1 % samt en värdestegring gentemot dollar av 7,49 %. I enlighet med bestämmelserna i det Europeiska monetära avtalet anmälde riksbanken nya marginalkurser för US-dollar, nämligen 4,7050 köpkurs och 4,9200 säljkurs.

Guldpriset på London-marknaden vid s. k. fixing fluktuerade under året mellan 37,32½ och 43,97½ dollar per uns. Priset på guld har under året visat en successivt stigande tendens. De mest markanta höjningarna noterades i maj och augusti i samband med oron på valutamarknaderna. Speciellt stark var uppgången efter det amerikanska kongressutskottets ovan nämnda rapport i början av augusti. Priset föll därefter genom utbud av spekulativt guld bl. a. på grund av rykten om att valutafondens chef förordat en endast måttlig höjning av det officiella guldpriset. Efterfrågan tilltog ånyo i september och priset har under resten av året, med undantag för några dagar omedelbart före tiogruppens Washington-sammanträde, i stort sett visat en stigande tendens. I början av december nåddes årets högsta notering, vilken också är den högsta sedan guldpoolens upplösning i mars 1968.

Internationellt finansiellt samarbete

Internationella valutafonden (IMF) företog den 1 januari 1971 den andra tilldelningen av *särskilda dragningsrätter (SDR)* till ett värde motsvarande 2 949 miljoner dollar. Sverige, vars SDR äges av riksbanken, erhöll 34,8 miljoner SDR, vilket motsvarar 179,9 mkr. Riksbankens innehav av SDR uppgick vid utgången av 1971 till 375,6 mkr utgörande ovan nämnda tilldelning, det belopp Sverige erhöll den 1 januari 1970 (37,8 miljoner SDR motsvarande 195,5 mkr) samt nettoresultatet av betalningar mellan riksbanken och valutafonden av förvaltningskostnader och gottgörelse för valutafondens utnyttjande av sitt innehav av svenska kronor, vilken för 1971 helt betalats i SDR. Hittills har riksbanken ej använt SDR för anskaffande av valuta, ej heller tillhandahållit annan deltagare i SDR-systemet valuta mot SDR.

Vid tilldelningen av SDR den 1 januari 1972 erhöll riksbanken 34,45 miljoner SDR, vilket motsvarar 178,2 mkr. Därmed har i enlighet med valutafondens styrelses beslut vid årsmötet 1969 den första basperiodens tre tilldelningar verkställts.

Valutafondens innehav av svenska kronor uppgick vid årets utgång till 1 248,8 mkr, vilket innebär en nettominskning med 11,4 mkr under året. Innehavet motsvarade 74 % av Sveriges kvot i valutafonden. Återbetalningar i kronor till valutafonden verkställdes av Storbritannien med 155 mkr, Frankrike med 41 mkr och av ett antal andra länder med tillsammans 25 mkr. Inga dragningar på valutafonden företogs under året i svenska kronor.

Den ovan nämnda återbetalningen på 155 mkr använde valutafonden för att återbetala lån som fonden upptagit i riksbanken under *GAB-avtalet*. I samband med en större återbetalning till valutafonden från Frankrike erhöll riksbanken ytterligare 78 mkr från valutafonden som återbetalning av GAB-lån. Efter dessa återbetalningar och då under 1971 ingen nyupplåning av kronor förekommit hade riksbanken vid årets utgång ingen fordran på valutafonden under detta avtal.

Den 15 augusti tillkännagav den amerikanska regeringen bl. a. att den beslutat upphäva *dollarns utbytbart mot guld*. Beträffande dessa åtgärder hänvisas till föregående kapitel.

Efter riksdagens bemyndigande och i enlighet med den resolution om selektiva höjningar av 75 av de 112 medlemsländernas andelar av *Världsbankens (IBRD)* grundkapital, vilken antagits den 31 juli 1970, erlade riksbanken den 15 november 1971 det för Sveriges nyteckning erforderliga beloppet. Sveriges andel i världsbankens grundkapital ökade därigenom med 37,3 miljoner dollar till 277,3 miljoner dollar.

I enlighet med en tidigare svensk utfästelse att utanför överenskom-

melsen om en andra kapitalpåfyllnad lämna extrabidrag till *Internationella utvecklingsfonden (IDA)* erlade Sverige under första halvåret 1971 kontant i svenska kronor motsvarande till 5,06 miljoner dollar. Beloppet utgjorde den återstående hälften av extrabidraget om 10,12 miljoner dollar för budgetåret 1970/71.

Det förslag till en tredje påfyllnad av utvecklingsfondens resurser med sammanlagt 2 438,62 miljoner dollar varom överenskommelse träffats i juni 1970 antogs av styrelsen i februari 1971. Överenskommelsen har emellertid inte trätt i kraft eftersom villkoren för att så skulle ske — formellt godkännande av minst tolv medlemsländer representerande utfästelser om minst 1 900 miljoner dollar — ännu ej uppfyllts. På grund därav har inte heller den första av de tre inbetalningarna kunnat verkställas i november såsom tidigare avsetts, och IDA:s resurser för nytulåning har därigenom starkt begränsats. Några medlemsländer, däribland Sverige, beslutade därför att erlagga den första av sina inbetalningar eller del därav utan hinder av att överenskommelsen ej trätt i kraft. Sveriges bidrag uppgår till 102 miljoner dollar och den första inbetalningen — 34 miljoner dollar — erlades i december i form av en skuldsedel i svenska kronor sedan Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande därtill.

Vid 1971 års utgång uppgick Sveriges inbetalda bidrag till utvecklingsfonden till sammanlagt ca 715 mkr, fördelade på 431 mkr i ordinarie bidrag och 284 mkr i extra bidrag. Under skuldförbindelser avseende svenska bidrag utestod outnyttjat vid årets utgång 195 mkr.

Riksbanken förvärvade under året ytterligare 500 aktier i *Banken för internationell betalningsutjämning (BIS)*. Aktierna erbjöds riksbanken då några av bankens aktieägare avstått från att teckna en del av sina andelar av den nyemission som banken beslutade 1969. Vid denna nyemission och en samtidigt beslutad fondemission förvärvade riksbanken under 1970 sammanlagt 8 657 aktier.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av swaptransaktioner i kronor och dollar till ett belopp av 250 miljoner dollar, vilken hittills ej utnyttjats, förlängdes under året med ett år till den 1 december 1972.

Vid den översyn av *Europeiska monetära avtalet (EMA)* som enligt reglerna skulle ske före den 31 december 1971 och som påbörjades redan under 1970 har frågan rests om en delvis eller fullständig avveckling av avtalet. Då de under året förda överläggningarna inte resulterat i något beslut förlängdes avtalet med ett år. Avsikten är att man under den tiden skall komma fram till ett definitivt ställningstagande till en eventuell avveckling.

Den 21 juni 1971 undertecknades en *överenskommelse mellan Sverige och Finland* angående betalningen av vissa till Finland lämnade svenska krediter i enlighet med 1949 års överenskommelse med de ändringar som

gjorts däri. Av krediterna utestod något över 189 mkr. Enligt den nya överenskommelsen har Finlands regering åtagit sig att betala en av svenska sjöfartsverket i Finland kontraktsbeställd isbrytare, vars köpeskilling jämte vissa tilläggskostnader beräknats uppgå till motvärdet av något över 80 mkr samt att anslå ett belopp i finska mark motsvarande 9 mkr att erläggas till den svensk-finska kulturfonden, vilken inrättades i samband med en överenskommelse 1958 om avskrivning av ränta på de svenska statskrediterna. Återstående belopp av den svenska fordran skall avskrivas. Av den svenska fordran innehade riksbanken 24 mkr. Bankofullmäktige beslutade att under förutsättning av riksdagens godkännande skulle fordringsanspråk ej göras gällande sedan överenskommelsen efter ratificering trätt i kraft och villkoren för avskrivning uppfyllts.

Sverige lämnade under året fyra nya *utvecklingskrediter*. Indien erhöll två krediter på 125 resp. 26 mkr, Kenya en på 31,5 mkr och Tanzania en på 33 mkr. Liksom vid tidigare ingångna kreditavtal av detta slag åtog sig riksbanken att medverka banktekniskt vid tillämpningen. Utnyttjandet av krediterna framgår av tabell 14.

Riksbankens bokslut

I det följande återgives riksbankens bokslut för år 1971 samt uppgifter om utlåningen från vissa lånefonder.

Diskontot å svenska skattkammarväxlar och räntor å svenska obligationer har bokförts å vinst- och förlusträkningen i den utsträckning som de uppburits under året.

Riksbankens nettovinst för år 1971 uppgick till kronor 238 652 934: 66. För 1970 var vinsten kronor 370 186 000: 31.

Utgående

	1 9 7 0	1 9 7 1	
	Kronor	Kronor	Kronor
Tillgångar			
Guld	1 034 849 522: 32		1 046 151 137: 99
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	195 754 405: 32		375 616 554: —
Särskild guldtranch i Internationella valutafonden	730 524: 82	12 133 882: 31	
Guldtranch i Internationella valutafonden	420 322 500: —	420 322 500: —	
Lån till Internationella valutafonden	232 794 000: —	—: —	432 456 382: 31
	(653 847 024: 82)		
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettobelopp, samt utrikes växlar	60 464 775: 94	50 830 082: 50	
Utländska statspapper	1 679 338 076: —	3 160 118 205: —	3 210 948 287: 50
	(1 739 802 851: 94)		
Skattkamarväxlar	7 101 000 000: —	8 295 000 000: —	
Statens och hypoteksinrättningars obligationer	2 556 652 330: —	2 542 234 880: —	10 837 234 880: —
	(9 657 652 330: —)		
Diskonterade växlar	41 898 887: 86	38 848 316: 92	
Hypotekslån	1 185 583 367: —	47 111 503: —	
Kredit i checkräkning	7 806 235: 13	427 605: 83	86 387 425: 75
	(1 235 288 489: 99)		
Avbetalningslån	74 217 637: —		68 738 640: —
Skiljemynt	15 379 117: 59		5 254 890: 20
Inhemska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	8 354 839: 83		6 441 067: 62
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp	124 156 800: —		143 452 836: —
Ny riksbanksbyggnad i Stockholm ¹	1 624 846: 56	9 667 078: 23	
Övriga tillgångar	36 463: 914: 32	44 285 180: 44	53 952 258: 67
	(38 088 760: 88)		
Summa	14 777 391 779: 69		16 266 634 360: 04

¹ Under åren 1967—1969 har dessutom som »Projekteringskostnader för ny riksbanksbyggnad» utbetalats kronor 810 532: 50.

Anm. Vissa justeringar av de poster, som berör riksbankens ställning gentemot Internationella valutafonden och Internationella återuppbyggnadsbanken, torde bli erforderliga med anledning av det svenska guldprisets höjning med ca 1 %. Dessa justeringar kommer emellertid ej att ske slutgiltigt förrän USA:s guldpris definitivt fastställts.

balansräkning

	1 9 7 0	1 9 7 1	
	Kronor	Kronor	Kronor
Skulder			
Utelöpande sedlar	11 318 998 896: —		12 703 640 066: —
Checkräkning:			
Statliga myndigheter	37 051 727: 21	44 904 143: 85	
Bankaktiebolag	553 794 498: 98	628 549 713: 34	
Andra insättare	3 254 046: 41	2 756 817: 33	676 210 674: 52
	(594 100 272: 60)		
Medel å konton för investering i skogs- bruk och rörelse	1 250 072 341: 76		1 050 737 421: 41
Skuld till Internationella valutafonden	—: —		—: —
Övriga skulder	12 456 299: 20		15 731 263: 32
Nettotilldelning av särskilda dragnings- rätter i Internationella valutafonden	195 546 960: —		375 444 990: —
Grundfond	50 000 000: —		50 000 000: —
Reservfond	20 000 000: —		20 000 000: —
Tidigare avsatta pensionsmedel	6 767 843: 18		6 767 843: 18
Avbetalningslånefond	125 000 000: —		125 000 000: —
Kursdifferenskonto	784 000 000: —		904 000 000: —
Riksbankens byggnadsfond	50 000 000: —		100 000 000: —
 Balanserade vinstmedel			
från föregående år	263 166: 64		449 166: 95
årets vinst	370 186 000: 31		238 652 934: 66
Summa	14 777 391 779: 69		16 266 634 360: 04

Vinst- och

	1970	1971	
	Kronor	Kronor	Kronor
Utgifter och förluster			
Räntor å inlåningsräkningar	69 884: 58		62 345: 55
Avlöningar, pensioner m. m.			
Fullmäktige och suppleanter för dem	137 091: 70	138 860: 46	
Styrelseledamöter vid avdelningskon-	257 017: 42	257 167: 09	
toren och suppleanter för dem			
Ledamöter i valutastyrelsen och supp-	15 420: —	15 660: —	
leanter för dem			
Tjänstemän och övrig personal			
Lönegradsplacerad personal	19 329 020: 88	22 183 739: 43	
Sedelräkningsbiträden	647 340: 93	522 438: 81	
Övrig personal	1 137 169: 84	1 267 045: 41	
Pensioner och ATP-avgifter	5 675 598: 26	7 846 207: 40	32 231 118: 60
(Summa avlöningar, pensioner			
m. m. för år 1970 kr.			
27 198 659: 03)			
Förvaltningsutgifter m. m. (exkl. avlö-			
ningar)			
Fastighetskostnader			
Ändrings- och reparationsarbeten	278 119: 47	499 127: 68	
Kontorshyror, uppvärmningskostna-			
der	518 234: 25	709 906: 49	
Övriga fastighetskostnader	277 644: 65	262 461: 04	
Inventarier och deras underhåll	650 420: 15	693 571: 32	
Materialier, tidningar, böcker m. m.	708 303: 16	1 357 883: 88	
Post-, assurances- och teleavgifter m. m.	2 421 508: 68	2 470 500: 16	
Rese- och traktamentskostnader	253 852: 84	244 502: 43	
Personalvård m. m.	510 758: 96	604 743: 25	
Säkerhetsanordningar	149 407: 38	251 259: 18	
Transportkostnader	273 519: 17	288 383: 53	
ADB-kostnader	131 419: 95	258 216: 51	
Övriga förvaltningskostnader	67 937: 76	94 625: 77	7 735 181: 24
(Summa förvaltningsutgifter m. m.			
för år 1970 kr. 6 241 126: 42)			
Sedelkostnader	—: —		6 767 405: 50
Sedeltryckeriet ¹	5 600 359: 18		—: —
Av utrikesrörelsen uppkommen förlust ²	—: —		68 341 218: 04
Diverse ³	7 348 810: 25		950 688: 49
Summa utgifter och förluster	46 458 839: 46		116 087 957: 42
Saldo vinst	370 186 000: 31		238 652 934: 66
Summa	416 644 839: 77		354 740 892: 08

¹ Därav för år 1970 sedelkostnader 4 691 673: — kronor.² Inkl. nettovärdeminskning av guld- och valutainnehavet, främst beroende på den sänkta kursen på US-dollar.³ Köp av aktier i Banken för internationell betalningsutjämning

år 1970 kronor 7 348 561: 61

år 1971 kronor 950 654: 84.

Inom linjen förda tillgångar och skulder

	1970	1971
Tillgångar		
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter i		
Stockholm: bankhuset	7 000 000: —	7 000 000: —
sedeltryckeriet	1 900 000: —	—: —
Göteborg	2 600 000: —	2 600 000: —
Falun	644 000: —	644 000: —
Gävle	600 000: —	600 000: —
Halmstad	550 000: —	550 000: —
Härnösand	475 000: —	475 000: —
Jönköping	420 000: —	420 000: —
Karlstad	640 000: —	640 000: —
Kristianstad	410 000: —	410 000: —
Linköping	605 000: —	605 000: —
Luleå	655 000: —	655 000: —
Nyköping	830 000: —	830 000: —
Visby	230 000: —	230 000: —
Växjö	1 050 000: —	1 050 000: —
Örebro	700 000: —	700 000: —
Östersund	310 000: —	310 000: —
Tumba: sedelförbränningshuset	264 000: —	264 000: —
Diverse valv	125 000: —	125 000: —
	20 008 000: —	18 108 000: —
Aktier i AB Tumba bruk	25 000 000: —	25 000 000: —
Aktier i Banken för internationell betalningsutjämning ¹	9 148 561: 61	10 099 216: 45
Riksbankens mynt- och medaljsamling	160 157: 81	160 157: 81
Lån till riksbankspersonalens semesterförening	1 994 050: 22	1 027 105: —
Utländska obligationer och fordringar	23 842 001: 60	23 842 001: 60
Svenska lånefordringar m. m.	40 894: 25	40 894: 25
Summa kronor	80 193 665: 49	78 277 375: 11
Skulder		
Lånebanksobligationer	8 005: 98	8 005: 98
Övriga	1 463: 01	215: 38
Summa kronor	9 468: 99	8 221: 36

¹ Det tidigare innehavet av 12 657 aktier ökades under 1971 med 500 st.

Utlåning från vissa lånefonder

Den 31 december 1971 utestående lån från olika lånefonder fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Avbetalnings- lånefonden		Statens bosättnings- lånefond		Egnahems- m. fl. lånefonder		Fonden för supplementär jordbrukskredit		Värnpliktslån			
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Värnplikts- lånefonden		Fonden för låneunderstöd	
Huvudkon-												
toret	2 610	9 656	9 746	26 596	964	8 756	2	13	56	63	18	36
Göteborg . .	1 545	6 160	4 832	14 707	70	436	—	—	15	19	6	9
Malmö	750	3 232	5 903	16 445	57	652	—	—	21	26	4	11
Falun	449	1 728	1 354	3 872	100	677	2	1	6	7	—	—
Gävle	484	2 390	1 926	5 374	227	1 161	—	—	7	6	—	—
Halmstad . .	388	1 365	1 131	2 978	368	2 580	—	—	2	1	1	1
Härnösand .	265	950	1 993	5 397	273	1 084	—	—	7	14	—	—
Jönköping . .	625	2 391	1 600	4 254	112	1 035	1	3	9	12	—	—
Kalmar	432	1 407	1 546	3 893	103	818	—	—	5	4	—	—
Karlskrona .	313	1 284	808	1 938	156	1 207	—	—	7	8	—	—
Karlstad . . .	339	1 248	1 551	4 165	480	1 664	3	5	5	4	—	—
Kristianstad .	232	927	1 438	3 898	340	3 329	—	—	2	1	—	—
Linköping . .	515	1 511	2 434	6 049	237	1 843	2	1	12	13	—	—
Luleå	485	1 276	2 447	6 292	423	1 848	—	—	4	9	—	—
Nyköping . .	386	1 355	1 616	4 155	221	1 936	15	35	7	10	—	—
Skövde	468	2 197	1 177	3 212	183	1 469	6	18	4	6	1	2
Umeå	455	1 534	1 702	4 911	417	2 537	—	—	4	11	—	—
Uppsala . . .	2 933	16 646	2 502	7 336	235	1 591	12	19	4	5	2	5
Visby	128	624	303	867	174	1 229	—	—	2	1	—	—
Vänernborg .	271	1 189	1 958	5 579	451	2 912	4	18	9	12	—	—
Västerås . . .	291	771	1 691	4 092	61	495	5	8	6	7	1	—
Växjö	601	2 468	1 236	3 345	262	1 721	—	—	2	1	—	—
Örebro	338	1 361	1 944	5 554	48	190	3	3	4	2	—	—
Östersund . .	1 060	5 060	926	2 390	441	1 425	—	—	6	4	—	—
Summa	16 363	68 730	53 764	147 299	6 403	42 595	55	124	206	246	33	64

Stödlån till jordbrukare

Den 31 december 1971 utestående stödlån fördelar sig till antal och belopp
i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp		Antal Belopp	
Huvudkon-														
toret	—	—	14	75	1	1	20	73	20	80	1	5	56	234
Göteborg ..	—	—	—	—	2	3	1	3	3	6	—	—	6	12
Malmö	1	7	2	8	4	5	—	—	—	—	—	—	7	20
Falun	—	—	1	1	1	1	1	2	4	11	2	4	9	19
Gävle	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Halmstad ..	—	—	—	—	4	3	2	1	—	—	2	—	8	4
Härnösand ..	—	—	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	2	3
Jönköping ..	—	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5
Kalmar	—	—	15	45	—	—	8	16	1	—	8	11	32	72
Karlskrona ..	—	—	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—	2	3
Karlstad ...	—	—	2	6	1	—	5	21	2	8	1	1	11	36
Kristianstad ..	—	—	5	9	13	34	1	4	1	5	—	—	20	52
Linköping ..	1	—	16	41	—	—	20	63	10	23	1	—	48	127
Luleå	—	—	5	6	19	19	20	25	1	1	—	—	45	51
Nyköping ..	—	—	4	6	—	—	4	18	1	1	—	—	9	25
Skövde	—	—	13	26	4	8	15	47	8	19	—	—	40	100
Umeå	—	—	2	3	10	11	8	9	3	4	—	—	23	27
Uppsala ...	—	—	12	22	3	3	16	51	25	71	4	4	60	151
Visby	—	—	1	10	—	—	1	16	—	—	—	—	2	25
Vänersborg ..	—	—	4	12	4	6	6	19	6	19	2	2	22	59
Västerås ...	—	—	—	—	—	—	3	4	1	20	7	4	11	28
Växjö	—	—	1	8	1	2	—	—	—	—	—	—	2	10
Örebro	1	6	13	31	1	3	2	1	1	3	—	—	18	44
Östersund ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	3	13	116	320	69	100	133	373	88	272	28	31	437	1 109

Den 31 december 1971 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på följande olika lånetyper:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
<i>Utlåning, som handhaves av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>		
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tilläggs- lån och förstärkningslån	5 064	32 306 998: —
Bostadsegnahemslån	368	2 320 440: —
Nybyggnadslån	94	26 842: —
Förbättringslån	7	2 718: —
Lån till estlandssvenskar	16	30 516: —
Transport	5 549	34 687 514: —
<i>Utlåning, som helt handhaves av huvudkontoret:</i>		
Arrendelån	1	1 032: —
Lån till låneförmedlare:		
Arbetsmåbrukslån	823	6 610 464: —
Jordbruksegnahemslån	4	57 057: —
Bostadsegnahemslån	26	1 238 505: —
Summa	6 403	42 594 572: —

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

§ 1.

Fullmäktige m. fl.: Till ny *suppleant* för herr Dahlén efter herr Helén, vilken avsagt sig uppdraget, utsåg riksdagen den 20 januari 1971 andre vice talmannen fru Cecilia Nettelbrandt för återstående del av valperioden 1970—1973. Till ny *suppleant* för herr Hernelius efter herr Burenstam Linder, vilken avsagt sig uppdraget, utsågs den 11 februari 1971 herr Rolf Eliasson för återstående del av valperioden 1968—1971.

Vid det val av fullmäktige och suppleanter för dem som riksdagens valmän förrättade den 5 maj 1971 omvaldes för valperioden 1971—1974

till *fullmäktige* herrar Nilsson och Hernelius samt till suppleanter för dem respektive herr Hammarberg och herr Eliasson.

Fullmäktige omvalde samma dag för tiden till dess nytt val av fullmäktige år 1972 förrättats:

till *vice ordförande*: herr Wärnberg;

till *riksbankschef*: herr Åsbrink;

till *deputerad*: herr Wärnberg; samt

till *suppleant* för riksbankschefen att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall inträda i hans ställe (*vice riksbankschef*): herr Joge.

§ 2.

Riksbankens industristyrelse: Enligt avtal mellan riksbanken och AB Tumba bruk den 11 mars 1971 har bolaget per den 1 januari 1971 övertagit riksbankens rörelse vid såväl pappersbruket i Tumba som det likaledes dit förlagda sedeltryckeriet (BU 1968: 5). Övertagandet har skett till de värden som upptagits i boksluten för industrierna för år 1970. Pensioneringskostnaden för de tidigare inom riksbankens industrirörelser anställda, vilka övergått i bolagets tjänst, har fördelats mellan riksbanken och bolaget i förhållande till anställningstidens längd. Under hänvisning till nämnda överlåtelseavtal och till bankoutsnittets memorial 1970: 86 har industristyrelsen efter beslut av fullmäktige upphört från och med den 1 april 1971.

§ 3.

Valutastyrelsen: Till ledamöter i valutastyrelsen omvalde fullmäktige den 6 maj 1971 — förutom vice riksbankschefen Joge, som enligt 13 § 2 mom. andra stycket bankoreglementet skall vara styrelsens ordförande — herr Wärnberg, vice ordförande, och bankdirektören Åkermalm samt till personliga suppleanter för dem respektive bankdirektören Gustafs-

son, bankofullmäktigen Bengtson och bankokommissarien Olofsson. Valet gäller tillsvidare, dock längst till dess nytt fullmäktigeval ägt rum år 1972.

De av Kungl. Maj:t till utgången av juni 1972 utsedda ledamöterna i valutastyrelsen utgöres av direktören Lars Sjunnesson (suppleant direktören Nils-Hugo Hallenborg), direktören Gunnar Svalling (suppleant direktören Johan R:son Söderberg), statssekreteraren Hans Lundström (suppleant kanslirådet Bert Ekström) och direktören Jonas Nordenson (suppleant direktören Per Eric Bolin).

§ 4.

Valutakommissionen: Den av Kungl. Maj:t på förslag av fullmäktige den 21 augusti 1969 tillsatta valutakommissionen (se fullmäktiges förvaltningsberättelse för år 1969 § 4) avgav den 18 maj 1971 sitt utlåtande Bankerna och valutaregleringen. I utlåtandet uttalade kommissionen att den ej fann behov föreligga av ändrade regler i fråga om valutaärendenas handläggning. Utlåtandet föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

§ 5.

Beträffande sammansättningen av styrelserna vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 9 december 1971.

§ 6.

Investeringsfonder för konjunkturutjämning samt skogskonto: Vid utgången av 1971 inestod i riksbanken medel insatta enligt gällande bestämmelser om investeringsfonder för konjunkturutjämning (Kungl. kungörelse 1955: 256, med senare ändringar) till ett sammanlagt belopp av 1 050,7 mkr, därav 1 045,4 mkr avsåg investering i rörelse och 5,3 mkr investering i skogsbruk.

Vid samma tidpunkt inestod i riksbanken ett belopp av omkring 0,3 mkr jämlikt Kungl. förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts på skogskonto. Följande räntesatser har under året tillämpats:

januari—mars	6 $\frac{3}{4}$ %
april	6 $\frac{1}{4}$ %
maj—september	5 $\frac{3}{4}$ %
oktober—november	5 $\frac{1}{4}$ %
december	4 $\frac{3}{4}$ %

§ 7.

Riksbankens officiella *diskonto* har sänkts med $\frac{1}{2}$ % vid fyra tillfällen under året, nämligen per den 19 mars till 6 $\frac{1}{2}$ %, per den 23 april till 6 %, per den 10 september till 5 $\frac{1}{2}$ % och per den 12 november till 5 %.

§ 8.

Sedelutgivningsrätten m. m.: Genom lag den 17 december 1971 (SFS 1971: 1073) höjdes maximibeloppet för sedelutgivningen fr. o. m. den 28 december 1971 med 700 mkr till 14 200 mkr.

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst på rapportdagen den 23 december och uppgick då till 13 187 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1970 med 1 420 mkr. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1971 förelåg på rapportdagen den 23 mars och utgjorde då 10 214 mkr. Den högsta procentuella ökningen i förhållande till 1970 noterades den 30 november och uppgick då till 12,7 %, den lägsta procentuella ökningen registrerades den 7 januari och utgjorde 2,3 %.

§ 9.

Kungl. Maj:t har på framställning av fullmäktige den 16 september 1971 utfärdat kungörelse nr (744) om sedlar på ettusen kronor med viss ändring i papperets utseende. Den nya sedeltypen har utlämnats i den allmänna rörelsen fr.o. m. den 15 november 1971.

§ 10.

Angående användande av riksbankens vinst för år 1970 torde få hänvisas till finansutskottets betänkande nr 9 för år 1971.

§ 11.

Riksbankens avbetalningslånefond: Antalet utestående lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilken uppgår till 125 mkr, uppgick vid utgången av år 1971 till 16 363 med den fördelning mellan bankens olika kontor som framgår på s. 67. Den sammanlagda lånesumman vid sagda tidpunkt utgjorde 68,7 mkr, en minskning under året med ca 5,5 mkr.

Ränta på de lån från avbetalningslånefonden, vilka utlämnats med statlig kreditgaranti fastställs av centrala studiehjälpnsnämnden (SFS 1969: 39). För dessa samt för övriga avbetalningslån har under året tillämpats de räntesatser, vilka framgår av nedanstående uppställning.

Räntesatser 1971

	1/1— 18/3	19/3— 22/4	23/4— 9/9	10/9— 11/11	12/11— 31/12
Lån med statlig kreditgaranti	7 ½ %	7 %	6 ½ %	6 %	5 ½ %
Övriga avbetalningslån	8 ½ %	8 %	7 ½ %	7 %	6 ½ %

Hittills har från fonden utlämnats fjorton lån till tjänstemän vid riksdagens verk för förvärv av bostadsrätt i bostadsrättsförening. Vid utgången av år 1971 utestod endast ett lån.

§ 12.

Statens bosättningslånefond: Från statens bosättningslånefond — till vilken riksdagen hittills såsom kapital anvisat investeringsanslag på sammanlagt 183 106 700 kronor — utgjorde utlåningen vid utgången av år 1971 ca 147 mkr.

Det utestående lånebeloppet har under året stigit med omkring 2 mkr. Antalet lån uppgick till 53 764, en minskning under samma tid med 377 lån. Av under året utlämnade lån har 8 069 utlämnats till äkta makar och övriga sammanboende samt återstående 1 499 till ogifta mödrar eller till ogifta fäder.

Medelbeloppet för utlämnade lån, vilket under budgetåret 1968/69 utgjorde 4 396 kronor, ökade under budgetåret 1969/70 till 4 877 kronor och under budgetåret 1970/71 till 4 910 kronor.

Rörande fördelningen på de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter, som intagits på s. 67.

För förvaltningen av bosättningslånen under budgetåret 1970/71 har riksbanken uppburit 324 846 kronor. Ersättningsgrunderna har varit oförändrade sedan budgetåret 1953/54.

Från låneverksamhetens början i januari 1938 och till utgången av år 1971 har utlämnats lån till ett sammanlagt belopp av omkring 707 mkr. Därav har ca 550 mkr återbetalats och ett belopp av tillhoppa omkring 4 mkr efterskänkts eller avskrivits.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad procentsats, utgörande den normalränta, som av Kungl. Maj:t fastställts för det budgetår då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnas under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) 6¾ %.

Kungl. Maj:t har den 30 april 1971 uppdragit åt familjepolitiska kommittén att verkställa översyn av handläggningen på det lokala planet av ansökningar om lån från statens bosättningslånefond (rskr nr 83 och SoU:s betänkande nr 5 samt föregående års förvaltningsberättelse, § 10).

Fullmäktige har den 4 november 1971 höjt inkomstgränsen för bosättningslånesökande från 30 000 kronor till 35 000 kronor för sökande som ej har underhållningsskyldighet mot barn. Föreligger sådan underhållsskyldighet får i skäligen mån beloppet överskridas. I anledning av förvaltningslagens ikraftträdande fr. o. m. den 1 januari 1972 har även andra ändringar vidtagits i instruktionen för riksbankens ordsombud, utsedda för behandling av lån från statens bosättningslånefond.

§ 13.

Egnahems- m. fl. lån: Av de egnahems- m. fl. lån, som riksbanken per den 1 juli 1948 övertog från egnahemsorganen och hushållningssällska-

pen, kvarstod vid utgången av år 1971 ett antal av 6 403 med ett sammanlagt kapitalbelopp av ca 42,6 mkr, en nedgång under året med 1 973 lån och med ett belopp av ca 9,3 mkr. Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningar på s. 67 och 69.

För förvaltningen av lånen har riksbanken för budgetåret 1970/71 uppburit ersättning efter oförändrat 3 kronor 50 öre per lån med 29 316 kronor.

Av de av riksbanken förvaltrade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågavarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1971 av influtna amorteringar återlevererats 7,7 mkr. Beloppet fördelar sig med 6,9 mkr på egnahemslånefonden, 0,1 mkr på lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden, och 0,7 mkr på arbetarsmåbrukslånefonden. På fonden för låneunderstöd (förbättringslån) uppgår återleveransen till 30 000 kronor.

§ 14.

Stödlån till jordbrukare: Vid utgången av år 1971 förvaltrade riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 766/1951 (StB), 764/1952 (StC), 723/1954 (StD), 593/1955 (StE), 650/1957 (StF) och 83/1960 (StG), till ett sammanlagt belopp av ca 1,1 mkr. Lånens antal utgjorde 437. Rörande lånens fördelning på riksbankens kontor och på de olika lånetyperna hänvisas till sammanställningen på s. 68.

Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt ca 1,6 mkr.

Riksbanken har icke uppburit någon ersättning för förvaltningen av stödlånen.

§ 15.

Fonden för supplementär jordbrukskredit: Avvecklingen av lånen från fonden för supplementär jordbrukskredit har fortsatt och vid utgången av år 1971 kvarstod 55 lån på sammanlagt 0,12 mkr.

Rörande lånens fördelning på de olika kontoren hänvisas till sammanställningen på s. 67.

§ 16.

Värnpliktslånen: Vid utgången av år 1971 utestod 33 värnpliktslån från fonden för låneunderstöd och 206 lån från värnpliktslånefonden. Lånens fördelning på riksbankens olika kontor framgår av sammanställningen på s. 67.

Under år 1971 avskrevs under fonden för låneunderstöd 1 565 kronor och under värnpliktslånefonden ett belopp av 29 905 kronor.

Någon ersättning utgår ej till riksbanken för här avsedda låneförvaltning.

§ 17.

Fiskredskapslån: Riksbanken har att bevilja och förvalta lån från statens fiskredskapslånefond. Härför gällande bestämmelser har meddelats i Kungl. kungörelse den 6 april 1962 (nr 100; ändrad senast genom kungörelse SFS 1969: 815).

Enligt regleringsbrev den 18 juni 1971 får det för budgetåret 1962/63 anvisade investeringsanslaget Statens fiskredskapslånefond användas även under budgetåret 1971/72 för det med anslaget avsedda ändamålet.

Vid utgången av år 1971 utestod 75 fiskredskapslån på sammanlagt 378 142 kronor fördelade på följande bankens kontor:

<i>Kontor</i>	<i>Antal</i>	<i>Belopp kronor</i>
Göteborg	40	238 557
Malmö	23	101 335
Halmstad	1	5 400
Kalmar	3	12 750
Karlskrona	1	4 000
Kristianstad	5	13 500
Luleå	1	1 800
Nyköping	1	800
	75	378 142

Räntan på dessa lån motsvarar normalräntan för det budgetår då lånet beviljats.

§ 18.

Hotellgarantilån: Riksbankens kontor fungerar fortfarande som lokalorgan i ärenden rörande statsgaranti för lån, som utlämnas till företag inom turismhotellnäringen.

§ 19.

Studiemedel: Riksbanken har för sitt bestyr med utbetalning av studiemedel för budgetåret 1970/71 uppburit ersättning med 153 986 kronor, motsvarande 70 öre per utbetald studiemedelsanvisning (regleringsbrev den 30 april 1971).

Under året har utbetalning verkställts för 216 690 studiemedelsanvisningar till ett sammanlagt belopp av ca 911 mkr, varav 181 mkr avser studiebidrag.

§ 20.

Automatisk databehandling: På riksbankens uppdrag har Statskonsult AB utarbetat en rapport beträffande »Förstudie av ADB-system inom Riksbanken». Till denna allmänna rapport har ställning ännu ej tagits. I fråga om analys av bankinstitutens räntesatser vid utlåning har dock arbetet förts längre och ett av Statskonsult AB utarbetat ADB-

system härför föreligger. Produktionsstart har skett vid årsskiftet 1971/72.

§ 21.

Riksbankens personal: Riksbankens personal vid utgången av år 1970 och år 1971 framgår av nedanstående tablå.

	Huvud- kontoret		Avdelnings- kontoren		Summa	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971
Lönegradsplacerade						
förordnandetjänstemän	15	15	22	22	37	37
övrig s. k. bankpersonal	109	120	86	89	195	209
bankexpeditörer	32	33	41	40	73	73
biträdespersonal	144	155	159	162	303	317
bevakningspersonal m. fl.	52	55	25	25	77	80
Sedelräkningsbiträden	6	6	31	35	37	41
Övrig personal ¹	38	43	42	46	80	89
Totalsumma	396	427	406	419	802	846

¹ Städerskor, nattvakter, fastighetsarbetare, tillfälligt anställda pensionärer m. fl.

§ 22.

Riksbankens byggnadsfråga: Projekteringen av det nya riksbanks-
huset i Stockholm har fortskridit planenligt. Under markplanet
pågår f. n. byggnadsarbetet och ovan jord fortsättes projekteringen, som
framskridit så långt att lokalprogrammet fastställts och detaljritningen
påbörjats. Materialet till fasaden har ännu inte fastställts. Inflyttning
beräknas ske i början av 1975.

Till Stockholms kommun har utbetalats 3 754 500 kronor utgörande
likvider för gjutning av valv, bottenplatta och bärande konstruktioner.
Till entreprenören för takkupolen har utbetalats 480 000 kronor som
förskott enligt avtal. Som arkitekt- och konsultarvoden m. m. har under
året utbetalats 3 782 353 kronor.

Riksbanken har av byggnadsstyrelsen förhyrt ca 1 700 m² i det
gamla riksdagshuset på Helgeandsholmen för valutaavdelningen och
byggnadskontoret.

§ 23.

Riksbankens kontorsnät: I enlighet med beslut av fullmäktige har
upprustnings- och ombyggnadsarbeten påbörjats vid kontoren i Halm-
stad, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Nyköping, Uppsala,
Vänersborg, Växjö och Östersund.

Beträffande kontoret i Göteborg har riksdagen bemyndigat full-
mäktige att disponera de medel som erfordras för att bestrida kostna-
derna i samband med en omfattande upprustning av kontoret på sätt

fullmäktige i skrivelse till riksdagen den 25 november 1971 skisserat (rskr 1971: 329 och FiU:s betänkande 1971: 49).

Riksbanken har den 4 januari 1972 träffat avtal med försäkringsbolaget Trygg-Hansa om förhyrning av tillfälliga lokaler för Göteborgskontoret under ombyggnadstiden. Kontraktet löper på två år från den 1 januari 1972 och totalhyran uppgår till 100 000 kronor per år.

Det nya kontoret i Skövde, för vars inredning under året utbetalats 578 558 kronor, öppnades den 6 december 1971 (se föregående års förvaltningsberättelse, § 20). Samtidigt upphörde riksbankens rörelse i Mariestad.

Därjämte har vid riksbankens fastigheter i övrigt utförts löpande underhålls- och reparationsarbeten.

§ 24.

För riktigheten av de på s. 62—66 lämnade sifferuppgifterna svarar bankkamrerarna Gerdt Richter och Sven Holmström, vilka undertecknat respektive kontrasignerat riksbankens bokslut.

§ 25.

Inspektioner m. m.: I bankoreglementet föreskrivna inspektioner av avdelningskontoren har under året verkställts.

Föreskrivna inventeringar och undersökningar har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Valutastyrelsens berättelse

Till Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Valutastyrelsen får härmed lämna följande berättelse för år 1971 angående sitt verksamhetsområde.

Förordnande om fortsatt valutareglering meddelades för tiden intill den 1 juli 1972. Förlängningen av valutaförfattningarna skedde utan ändring.

Utvecklingen mot en stabilisering av Sveriges valutaläge sedan början av 1971 gjorde det möjligt att införa mindre restriktiva regler för tillståndsgivningen beträffande vissa av de betalningar till utlandet av kapitalnatur för vilka liberaliseringen enligt den Europeiska samarbetsorganisationens (OECD) stadga för kapitalbetalningar temporärt upphävts i september 1969 med stöd av en undantagsklausul i stadgan. De nya reglerna fastställdes att gälla från början av april 1971. En mera långtgående uppmjukning av restriktionerna från september 1969 bedömdes ännu icke möjlig. Härtill bidrog den alltmera oroande utvecklingen på det internationella betalningsområdet som ledde till upphävandet av dollarns konvertibilitet mot guld i augusti månad.

De lättnader i tillståndsgivningen som genomfördes från början av april hänförde sig till återköp av utlandsägda svenska värdepapper och svenska emigranternas överföringar av medel till utlandet. För båda dessa slag av kapitaltransaktioner gällde före september 1969 praktiskt taget full frihet i överensstämmelse med Sveriges åtaganden gentemot OECD. I fråga om emigranter gällde endast den inskränkningen att vederbörande skulle ha varit fast bosatt i utlandet under en viss kvalifikationstid, nämligen minst ett kalenderår utöver utflyttningsåret. De restriktiva regler som infördes i september 1969 och som valutastyrelsen närmare redogjort för i årsberättelserna för 1969 och 1970 innebar bl. a. att tillstånden till återköp av svenska värdepapper inklusive sådana tillhörande utvandrade svenskar begränsades till ett visst totalbelopp per vecka och att kapitalöverföringar till svenska emigranter som uppfyllde nyssnämnda kvalifikationsvillkor medgavs först efter viss behovsprövning. Vidare förbehöll sig riksbanken att från fall till fall avgöra i vad mån personer med sådan verksamhet i utlandet som kunde antas bli av begränsad varaktighet borde behandlas som emigranter och följaktligen vara berättigade till valutatilldelning för kapitalutförsel.

I fråga om återköp av utlandsägda svenska värdepapper innebär de från april gällande reglerna att riksbanken bifaller ansökningar avseende värdepapper tillhöriga utländska försäkringsbolag eller i utlandet bosatta utländska medborgare under förutsättning att vederbörligt affidavit

kan företes och att innehavet daterar sig från tiden före september 1969. Återköp från utländska banker och fondmäklare omfattades inte av dessa lättnader.

Beträffande *emigrationsvaluta* har enligt de nya reglerna den tidigare behovsprövningen slopats i fråga om emigranter som uppfyller de ovan nämnda kvalifikationsvillkoren och överföring till utlandet medges av rimliga belopp inräknat sådana som härrör från försäljning av värdepapper. För personer som emigrerat och vistas utomlands under begränsad tid gäller alltså ovan nämnda särskilda regler. Vid utflyttningen får i samtliga fall efter ansökan utföras kapitalmedel intill 100 000 kronor per person. Enligt gällande regler får vidare emigranter överföra till utlandet all avkastning av egendom i Sverige, såsom räntor, utdelningar, hyror och arrenden.

Under tiden april—december 1971, då de nya reglerna tillämpats, har tillstånd till återköp av svenska värdepapper och transferering av emigrationsvaluta — utöver belopp medgivna vid utflyttning inom 100 000-kronorslimiten — lämnats för totalt 237 miljoner kronor. Härav hänförde sig till återköp av svenska värdepapper ett tillståndsbelopp av 155 miljoner kronor fördelat på utländska medborgare i utlandet och utländska försäkringsbolag med 58 miljoner kronor och svenska emigranter med 97 miljoner kronor. Det återstående beloppet 82 miljoner kronor avsåg tillstånd till utförsel av banktillgodohavanden och andra likvida kapitalmedel tillhöriga svenska emigranter.

Av vad nyss sagts framgår att uppmjukningen i april av tillståndsgivningen beträffande dessa två slag av kapitaltransaktioner med utlandet delvis innebar en återgång till de principer som tillämpades före september 1969. Åtgärderna är också att se mot bakgrund av internationell praxis. Genom att återköpen av värdepapper från utlandet möjliggjordes i ökad utsträckning motverkades även uppkomsten av ytterligare underkurser för svenska värdepapper på utländska fondbörser. Som följd av de nya reglernas införande steg tillståndsgivningen för dessa ändamål avsevärt jämfört med 1970. Sålunda uppgick tillstånden till återköp av svenska värdepapper från utlandet för 1971 i sin helhet till sammanlagt 182 miljoner kronor (vari ingår förutom ovan nämnda 155 miljoner kronor tillståndsbeloppet för årets första kvartal 27 miljoner kronor). Detta betyder nära nog en fördubbling från 1970, då motsvarande siffra var 93 miljoner kronor. Tillståndsgivningen avseende kapitalöverföringar till svenska emigranter i utlandet nådde likaledes en hög nivå. Som framgår av ovan redovisade siffror lämnades från april 1971 till årets slut i dylika fall — utöver det generellt medgivna initialbeloppet vid utflyttning men inklusive värdepapperslikvider — tillstånd för sammanlagt $(97 + 82 =) 179$ miljoner kronor.

I fråga om *direkta investeringar i utlandet*, vilka likaledes omfattas av de i september 1969 införda restriktionerna, har under 1971 tillämpats

de regler som redovisats i de två närmast föregående årsberättelserna.¹ I vad avser omfattningen av tillståndsgivningen för detta ändamål under 1971 torde få hänvisas till kommentaren i det följande samt tabellerna 1—3.

Under året har inom OECD föreskriven granskning skett av de av Sverige i september 1969 införda restriktionerna avseende vissa slag av betalningar. Denna procedur, som ej hunnit formellt avslutas vid årsskiftet 1971/72, väntas komma att leda till att organisationen godkänner att Sverige tillsvidare fortsätter att tillämpa undantagsbestämmelserna i betalningsstadgorna i vad avser här ifrågavarande betalningar.

Bestämmelserna för tillståndsgivningen beträffande köp av *fritidsfastighet i utlandet* differentierades i början av april i samband med ovan nämnda revidering av reglerna beträffande kapitalbetalningar. Därvid bibehölls det tidigare generella maximibeloppet 75 000 kronor för sådana fall där behovet av rekreation genom vistelse utomlands styrkts med godtagbart läkarintyg eller där sökanden har fyllt 60 år. I andra fall lämnas valutatilldelning för förvärv av fastighet eller lägenhet för fritidsändamål med ett värde av högst 40 000 kronor.

I enlighet med uttalanden i statsverkspropositionen 1971 och sedan denna godkänts av riksdagen har valutastyrelsen beslutat att ansökningar från svenska företag om tillstånd till *långfristig upplåning i utlandet för att finansiera industriella investeringar i Sverige* skall bifallas om investeringen bedömes vara angelägen ur bytesbalans- och valutasympunkt. Det förutsattes att sådan ansökan är grundad på en investeringsplan och att upplåningen är avsedd att ske på antingen minst tio år i form av ett fast lån, möjligen med viss amortering under senare delen av lånetiden, eller minst tolv år med amortering under kredittiden. I förekommande fall skall medges att upplåningen sker med svensk bankgaranti. I enlighet med vad som förutsatts i statsverkspropositionen kan tillstånd även lämnas Sveriges Investeringsbank till upptagande av långfristiga lån i utlandet för vidareutlåning till svenska företag för finansiering av här avsedda investeringsprojekt. Möjligheten att erhålla tillstånd till utländsk upplåning för ifrågavarande ändamål har under året utnyttjats i endast obetydlig utsträckning.

I tabellbilagan lämnas uppgifter om tillståndsgivningen under 1971 och vissa tidigare år avseende finansiell upplåning utomlands (tabell 1),

¹ Tillstånd med rätt till transferering av erforderliga medel från Sverige lämnas då investeringen bedömes ha en exportfrämjande eller valutabesparande effekt. Investeringar i sådana u-länder som är huvudmottagare av svenskt bistånd behandlas med prioritet. Ifråga om gränsfall avseende andra länder än dessa u-länder eller då beloppet är av avsevärd storlek kan föreskrivas att projektet finansieras genom minst femårig upplåning i utlandet.

direkta investeringar i utlandet (tabell 2 och 3) och direkta investeringar i Sverige från utlandets sida (tabell 4 och 5).

Som framgår av tabell 1 lämnades under 1971 tillstånd till *finansiell upplåning utomlands* för ett sammanlagt belopp av 2 581 miljoner kronor vilket är 53 miljoner kronor högre än 1970 då beloppet var 2 528 miljoner kronor. Tillståndens fördelning på låntagarkategorier förändrades rätt avsevärt mellan de båda åren. Den största förändringen skedde i fråga om tillståndsbeloppet för de svenska varven som under 1971 steg med 448 miljoner kronor till 814 miljoner kronor. Däremot minskade tillstånden för svenska redares lån med 205 miljoner kronor och tillstånden till lån från moderbolag eller koncernbolag i utlandet till företag i Sverige med 177 miljoner kronor. Tillståndsgivningen avscende finansiering av svenska direkta investeringar i utlandet med därstädes upplånade medel uppgick under året till $(439 + 66 =)$ 505 miljoner kronor, en ökning med 139 miljoner kronor i förhållande till 1970. Av beloppet hade 66 miljoner kronor upplånats tidigare.

Upplåning i utlandet i samband med direkt investering därstädes kan enligt de i september 1969 fastställda reglerna föreskrivas då projektet icke har exportfrämjande effekt eller då mycket betydande belopp erfordras. Vid investering i sådant u-land som är mottagare av svenskt bistånd skall investeringen dock alltid medges med rätt till transferering av valutan från Sverige. Där utländsk upplåning utgjort förutsättning för tillstånd har under 1971 liksom tidigare i regel föreskrivits att krediterna skall ha en löptid av minst fem år. I några fall då investeringen omfattat avsevärda belopp och dess värde ur exportsynpunkt varit osäkert har dock förutsatts en lånetid av minst tio år. I övrigt har vid tillståndsgivningen beträffande finansiell upplåning i utlandet tillämpats samma principer som tidigare år.

Tillståndsgivningen för *svenska direkta investeringar i utlandet* låg även under 1971 på en hög nivå. Under året lämnade tillstånd avsåg ett sammanlagt belopp av 1 255 miljoner kronor, vilket är 162 miljoner kronor högre än 1970 (1 093 miljoner kronor) men 441 miljoner kronor lägre än siffran för 1969 (1 696 miljoner kronor). Av beloppet för 1971 hänför sig som redan nämnts 505 miljoner kronor till tillstånd vari föreskrivits finansiering genom upplåning utomlands. Av resterande 750 miljoner kronor avser huvudparten tillstånd innebärande transferering av erforderliga medel från Sverige. Motsvarande siffra för 1970 var 727 miljoner kronor.

Beträffande fördelningen av utlandsinvesteringarna på länder och länderområden framgår av tabell 2 att investeringarna i EEC något minskade under det att en ökning är att registrera för EFTA, Nordamerika, u-länder och gruppen »övriga». Tillstånden avscende EFTA uppgick till 292 miljoner kronor (249 miljoner kronor 1970), varav 77 miljoner kronor (51 miljoner kronor) föll på Storbritannien och 177 miljoner

kronor (147 miljoner kronor) på de nordiska länderna. För investeringar i EEC beviljades tillstånd för 353 miljoner kronor (361 miljoner kronor), varav 116 miljoner kronor (142 miljoner kronor) hänförde sig till Västtyskland. Siffran för u-länderna 294 miljoner kronor (251 miljoner kronor) fördelade sig med 45 miljoner kronor på Europa (40 miljoner kronor), 6 miljoner kronor på Afrika (3 miljoner kronor), 15 miljoner kronor på Asien (17 miljoner kronor) och 228 miljoner kronor på Latinamerika (191 miljoner kronor).

Investeringstillstånden avseende försäljningsföretag, som redovisas i tabell 3, ökade från 196 miljoner kronor 1970 till 372 miljoner kronor 1971. Deras relativa andel i totalbeloppet uppgick till nära 30 % mot ca 18 % året innan. Tillståndsgivningen i fråga om »övriga» företag var liksom tidigare beloppsmässigt dominerande.

Tillstånden till *direkta investeringar i Sverige från utlandets sida* visade, som framgår av tabell 4, en minskning av totalbeloppet från 779 miljoner kronor 1970 till 611 miljoner kronor 1971. Denna minskning avsåg investeringar från såväl EFTA som EEC men var mest betydande i fråga om EEC. För EFTA beviljades sålunda ansökningar på 197 miljoner kronor (214 miljoner kronor), varav 57 miljoner kronor (48 miljoner kronor) avsåg de nordiska länderna. Tillstånden till investeringar från EEC belöpte sig till 97 miljoner kronor (283 miljoner kronor). Tillståndsbeloppet för investeringar från Nordamerika steg från 263 miljoner kronor 1970 till 275 miljoner kronor 1971.

Som framgår av tabell 5 ökade under året tillståndsgivningen avseende försäljningsföretag från 304 miljoner kronor 1970 till 322 miljoner kronor 1971 under det att gruppen »övriga» företag minskade från 476 miljoner kronor 1970 till 290 miljoner kronor 1971. Tillstånden till nyetablering i Sverige har under året minskat såväl i antal som till belopp jämfört med 1970.

För direkta investeringar i Sverige i form av lån har under året liksom under 1970 som förutsättning för tillstånd fordrats att lånen haft åtminstone medelfristig karaktär.

Beträffande såväl de svenska investeringarna i utlandet som de utländska i Sverige synes fortfarande gälla att de lämnade tillstånden i det närmaste helt utnyttjas. Beroende på projektens art förekommer dock i många fall avsevärda tidsförskjutningar i utnyttjandet.

På valutastyrelsens vägnar:

Sven Joge G. Åkermalm

Stockholm den 4 januari 1972

Tabellbilaga

Tabell 1. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands 1965—1971.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1955—1971 med fördelning på ländergrupper.

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1968—1971. Verksamhetstyp och nyetableringar.

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1960—1971 med fördelning på ländergrupper.

Tabell 5. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1968—1971. Verksamhetstyp och nyetableringar.

Statistiken över finansiell upplåning utomlands och direkta investeringar avslutas årsvis medio december.

EFTA: Danmark, Finland, Island, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Österrike.

EEC: Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Västtyskland.

Nordamerika: Canada, USA.

U-länder: Enligt OECD:s förteckning.

Försäljningsföretag: Företag vilkas ändamål enbart är försäljning av som regel svenska exportvaror utomlands respektive utländska i Sverige.

Övriga företag: Företag av skiftande art; beloppsmässigt överväger utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Tabell 1. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands 1965—1971

	Mkr						
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Svenska redares lån	279	168	134	183	135	651	446
Svenska varvs lån ¹	297	284	72	179	498	366	814
Övriga svenska exportin-							
dustriers lån	83	116	47	59	0	492	472
Övriga lån	70	47	6	2	6	92	26
	729	615	259	423	639	1 601	1 758
Lån för finansiering av							
svenska direkta investe-							
ringar i utlandet ²							
a) beviljade under året .	27	52	244	79	440	366	439
b) beviljade tidigare år .							(66)
Utlandsägda företags lån							
från moderbolag eller							
koncernbolag ³	245	400	288	706	272	561	384
Summa	1 001	1 067	791	1 208	1 351	2 528	2 581

¹ Varvens utestående låneskuld uppgick den 15/12 1968 till 1 143 mkr
15/12 1969 » 1 283 »
15/12 1970 » 1 565 »
15/12 1971 » 2 256 »

² Beloppen inkluderas i de i tabell 2 och 3 redovisade.

³ Beloppen inkluderas i de i tabell 4 och 5 redovisade.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1955—1971

Mkr

Ar	EFTA	EEC	Nord- amerika	U-länder	Övriga	Totalt
1955	28,5	28,6	11,8	62,5	5,3	136,7
1956	16,2	29,7	20,1	63,5	6,1	135,6
1957	38,2	43,1	46,4	61,3	2,3	191,3
1958	19,5	40,1	18,4	88,1	3,2	169,3
1959	33,2	162,2	62,7	91,8	6,4	356,3
1960	62,9	65,1	9,0	149,8	1,6	288,4
1961	57,5	78,4	12,0	183,2	14,7	345,8
1962	158,9	154,6	51,9	67,3	21,8	454,5
1963	174,6	79,4	9,9	119,6	7,3	390,8
1964	227,3	278,1	80,0	156,8	4,7	746,9
1965	127,2	203,8	46,7	136,5	23,4	537,6
1966	163,3	244,2	144,9	166,8	16,1	735,3
1967	258,3	273,9	124,4	188,8	31,6	877,0
1968	244,1	152,5	93,2	157,6	25,1	672,5
1969	471,5	327,9	561,9	282,8	52,2	1 696,3
1970	249,1	360,9	184,6	251,1	47,6	1 093,3
1971	291,5	352,7	249,9	294,1	67,2	1 255,4
Summa	2 621,8	2 875,2	1 727,8	2 521,6	336,6	10 083,0

Anm. Fr. o. m. 1961 ingår i beloppen även sådana utlandsinvesteringar, som finansierats genom upplåning i utlandet (jfr tab. 1).

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet 1968—1971
Verksamhetstyp och nyetableringar

	1968		1969		1970		1971	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Totalt		672,5		1 696,3		1 093,3		1 255,4
försäljningsföretag		112,7		249,5		196,3		371,8
övriga		559,8		1 446,8		897,0		883,6
därav nya under året	299	168,1	383	670,9	350	396,4	370	332,5
försäljningsföretag	150	26,3	192	44,9	203	40,3	227	68,9
övriga	149	141,8	191	626,0	147	356,1	143	263,6
Härav:								
<i>EFTA</i>		244,1		471,5		249,1		291,5
försäljningsföretag		41,8		96,0		67,1		112,6
övriga		202,3		375,5		182,0		178,9
därav nya under året	156	73,2	217	299,5	197	84,1	221	127,1
försäljningsföretag	84	19,4	116	17,9	115	10,7	138	24,3
övriga	72	53,8	101	281,6	82	73,4	83	102,8
<i>EEC</i>		152,5		327,9		360,9		352,7
försäljningsföretag		29,0		51,1		47,8		103,8
övriga		123,5		276,8		313,1		248,9
därav nya under året	81	49,5	88	107,8	71	92,2	84	156,0
försäljningsföretag	40	3,0	47	5,7	48	11,2	58	31,9
övriga	41	46,5	41	102,1	23	81,0	26	124,1
<i>Nordamerika</i>		93,2		561,9		184,6		249,9
försäljningsföretag		14,8		54,2		42,7		68,0
övriga		78,4		507,7		141,9		181,9
därav nya under året	11	7,2	24	196,9	22	122,0	25	12,9
försäljningsföretag	7	1,0	14	16,9	12	4,6	13	3,2
övriga	4	6,2	10	180,0	10	117,4	12	9,7
<i>U-länder</i>		157,6		282,7		251,1		294,1
försäljningsföretag		19,1		32,2		28,7		66,3
övriga		138,5		250,5		222,4		227,8
därav nya under året	46	31,3	48	47,9	50	68,1	30	27,9
försäljningsföretag	15	2,2	14	4,2	23	8,0	11	1,5
övriga	31	29,1	34	43,7	27	60,1	19	26,4

Anm. I siffrorna ingår även sådana utlandsinvesteringar, som finansierats genom upplåning i utlandet (jfr tab. 1).

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1960—1971

Mkr

Ar	EFTA	EEC	Nord- amerika	Övriga	Totalt
1960	91,4	9,9	33,0	0,1	134,4
1961	49,9	48,5	68,0	0,1	166,5
1962	247,4	46,9	27,1	0,5	321,9
1963	358,9	39,2	354,6	4,0	756,7
1964	138,0	53,5	155,5	12,9	359,9
1965	175,6	30,7	112,9	0,6	319,8
1966	189,5	131,0	333,2	0,6	654,3
1967	119,0	93,4	362,1	9,7	584,2
1968	319,6	43,9	672,4	3,0	1 038,9
1969	87,2	151,5	301,4	10,4	550,5
1970	213,8	282,9	263,2	19,2	779,1
1971	197,1	96,9	275,2	42,1	611,3
Summa	2 187,4	1 028,3	2 958,6	103,2	6 277,5

Anm. I beloppen ingår även i tabell 1 redovisade lån, som utlandsägda företag erhållit från moderbolag eller koncernbolag.

Tabell 5. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida 1968—1971
Verksamhetstyp och nyetableringar

	1968		1969		1970		1971	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Totalt		1 038,9		550,5		779,1		611,3
försäljningsföretag		707,4		220,5		303,6		321,6
övriga		331,5		330,0		475,5		289,7
därav nya under året	152	298,5	197	260,3	201	290,8	187	185,2
försäljningsföretag	92	65,8	101	71,3	110	33,7	96	21,6
övriga	60	232,7	96	189,0	91	257,1	91	163,6
Härav:								
EFTA		319,6		87,2		213,8		197,1
försäljningsföretag		267,6		45,2		121,9		97,9
övriga		52,0		42,0		91,9		99,2
därav nya under året	81	45,8	102	32,6	106	61,7	114	62,9
försäljningsföretag	56	23,8	53	6,7	63	12,3	56	12,5
övriga	25	22,0	49	25,9	43	49,4	58	50,4
EEC		43,9		151,5		282,9		96,9
försäljningsföretag		24,7		37,1		49,6		35,7
övriga		19,2		114,4		233,3		61,2
därav nya under året	26	16,6	43	132,2	51	134,0	40	14,1
försäljningsföretag	16	15,2	21	30,2	28	6,8	26	4,0
övriga	10	1,4	22	102,0	23	127,2	14	10,1
Nordamerika		672,4		301,4		263,2		275,2
försäljningsföretag		413,5		128,7		110,0		182,3
övriga		258,9		172,7		153,2		92,9
därav nya under året	39	234,6	44	95,2	43	91,7	24	73,1
försäljningsföretag	18	26,7	21	34,5	19	11,8	11	4,3
övriga	21	207,9	23	60,7	24	79,9	13	68,8

Anm. I beloppen ingår även i tabell 1 redovisade lån, som utlandsägda företag erhållit från moderbolag eller koncernbolag.

Riksbankens Jubileumsfond

Fondens intäkter uppgick under 1971 till 19 485 872: 89 kronor. Omkostnaderna uppgick till 552 344: 38 kronor, varigenom fondens netto-intäkt kom att utgöra 18 933 528: 51 kronor. Under året beviljade fonden anslag på tillsammans 19 237 837: 85 kronor. Under dessa och tidigare beviljade anslag utbetalades 19 494 289: 84 kronor.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har ej bokförts.

Fondens ställning per den 31 december 1970 och 1971 framgår av följande balansräkning. De ursprungligen övertagna obligationerna upptogs till de bokföringsvärden, varmed de överfördes till fonden. Därefter har vid förvärv eller försäljning av obligationer faktiska inköps- resp. försäljningsvärden använts som bokföringsvärde. Av det vid årets slut såsom disponibla medel bokförda beloppet har 3 139 896: 92 kronor reserverats för pensionsavgifter för i tidigare beviljade anslag engagerad personal. Bland skulderna har i 1971 års balansräkning upptagits »Ej förbrukade anslag» med 160 075: 19 kronor, varmed avses beviljade anslag som aldrig kommit att utnyttjas samt överblivna, till fonden återbetalade medel.

Utöver här redovisade under året beviljade anslag har fondens styrelse vid sitt decembersammanträde beviljat anslag för tillsammans 2 602 382 kronor att utgå ur de under 1972 disponibla medlen.

Balansräkning
per den 31 december 1970 och 1971

<i>Tillgångar</i>	<i>1970</i>	<i>1971</i>
Obligationer utfärdade av		
Svenska staten	126 402 250: —	126 402 250: —
Hypoteksinrättningar	141 641 500: —	141 641 500: —
Kommuner	20 116 750: —	20 116 750: —
Industrier	32 848 100: —	32 838 100: —
Checkräkning i riksbanken	571 000: 54	131 463: 25
Postgiro	3 807: 04	2 543: 47
Kassa	500: —	500: —
	<u>Kr 321 583 907: 58</u>	<u>Kr 321 133 106: 72</u>

<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	282 708 420: 96	282 708 420: 96
Beviljade, ej utbetalda anslag	16 497 153: 92	16 190 587: 21
Disponibla medel:		
Ingående behållning ...	23 354 737: 32	22 378 332: 70
Avgår: Beviljade anslag	20 091 922: 67	19 237 837: 85
Tillkommer: Årets netto- intäkt	19 054 645: 41	18 933 528: 51
Ej förbrukade anslag .	60 872: 64	160 075: 19
Utgående behållning ...	22 378 332: 70	22 234 098: 55
	<u>Kr 321 583 907: 58</u>	<u>Kr 321 133 106: 72</u>

Vinst- och förlusträkning

<i>Utgifter</i>	<i>1970</i>	<i>1971</i>
Omkostnader	548 596: 15	552 344: 38
Fondens nettointäkt	19 054 645: 41	18 933 528: 51
	<u>Kr 19 603 241: 56</u>	<u>Kr 19 485 872: 89</u>
<i>Inkomster</i>		
Ränteintäkter netto	19 598 524: 90	19 480 870: 16
Övriga intäkter	4 716: 66	5 002: 73
	<u>Kr 19 603 241: 56</u>	<u>Kr 19 485 872: 89</u>

Fonden för riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Till fonden har under 1971 influtit räntor till ett belopp av kronor 1 408 550: —. Under året upplupna, ej uppburna räntor, har inte bokförts.

Till Nobelstiftelsen har utbetalats 742 500 kronor, varav 450 000 kronor utgör 1971 års ekonomipris och 292 500 kronor förvaltningskostnader.

Av årets influtna räntor och från föregående år balanserat överskott har 679 000 kronor disponerats för obligationsköp.

Fondens ställning per den 31 december 1971 framgår av följande utdrag ur räkenskaperna som upptar de till fonden ursprungligen avsatta obligationerna till marknadsvärdet vid utgången av år 1968 och de där-efter köpta obligationerna till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning per den 31 december 1970 och 1971

<i>Tillgångar</i>	<i>1970</i>	<i>1971</i>
Obligationer utfärdade av		
hypoteksinrättningar	10 965 000: —	10 965 000: —
kommuner	2 930 000: —	2 930 000: —
industrier	7 725 000: —	8 404 000: —
På räkning i riksbanken	316 474: 32	301 890: 99
	21 936 474: 32	22 600 890: 99
<i>Skulder</i>		
Kapitalkonto	21 936 474: 32	22 600 890: 99

Vinst- och förlusträkning

<i>Utgifter</i>	<i>1970</i>	<i>1971</i>
Prissumma m m	660 000: —	742 500: —
Räntor	1 555: 56	1 633: 33
Överskott	676 994: 44	664 416: 67
	1 338 550: —	1 408 550: —
<i>Inkomster</i>		
Räntor	1 338 550: —	1 408 550: —

